

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Första kammaren.

Nr 34.

Tisdagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **Nothin**, som tillkännagivit, att han vid detta sammanträde ämnade besvara herr Lindhagens interpellation angående tillämpningen av den s. k. ensittarlagen, erhöll ordet och yttrade:

Ang. tillämpningen av den s. k. ensittarlagen.

Herr talman! Med denna kammares medgivande har herr Lindhagen till mig framställt följande frågor:

1) Anser ej regeringen det nödvändigt att på något effektivt sätt inspektera verkningarna av den sista ensittarlagen?

2) Är regeringen beredd att genom förslag till ändringar i nämnda lag eller med de medel, som eljest stå till buds, bereda lägenhetshavarna omedelbar hjälp till igångsättande av förrättningarna och möjlighet att föra verkningfull talan vid desamma emot godtycke och utplundring utan iakttagande av lagens anda eller ens till dess uttryckliga föreskrifter?

I anledning härav vill jag erinra därom, att i sammanhang med utfärdandet av lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område meddelades även nya bestämmelser rörande bestridande med allmänna medel av kostnader, som äro förenade med dylik inlösen. Enligt dessa bestämmelser, vilka återfinnas i en den 20 juli 1925 dagtecknad kungörelse, har rätten till fri rättshjälp avsevärt utsträckt. Numera kunna av allmänna medel bestridas kostnader för biträde åt nyttjanderättshavare i ärende angående lösningsrätt samt för biträde vid lantmateriförrättning eller förhandling inför skiljemän, varom talas i den s. k. ensittarlagen. Vidare kunna av allmänna medel även bestridas kostnaderna för själva lantmateriförrättningen, ävensom för fastställande av det inlösta områdets avskiljande samt för löseskillingens fördelning. Därjämte skall för varje län av länsstyrelsen förordnas lämplig person, vilken skall hava till åliggande att på anmodan lämna nyttjanderättshavare som må vara i behov därav, biträde i ärenden angående lösningsrätt till lägenhet. Dylikt biträde avser meddelande av råd och upplysningar, uppsättande av skrifter, ansökningar m. m.

För att bringa till allmänhetens kännedom såväl den nya ensittarlagens bestämmelser som ock möjligheterna till fri rättshjälp och till ersättning för andra med lägenhetsinlösen förenade kostnader lät jag under sommaren 1925 inom justitiedepartementet utarbета en översiktlig redogörelse i frågan. Denna redogörelse innehöll även upplysningar om villkoren och sättet för erhållande av egnahemslån i samband med inlösen av mark enligt ensittarlagen.

Genom cirkulär den 31 juli 1925 uppdrog Kungl. Maj:t åt länsstyrelserna att anmoda ordförandena i kommunal- och municipalnämnder ävensom magistrater och ordförandena i stadsstyrelser inom respektive län att på begäran utan avgift tillhandahålla exemplar av redogörelsen åt lägenhetsinnehavare med egna hus å annans mark. Därjämte förordnade Kungl. Maj:t, att underrättelse där-

Ang. tillämpningen av den s. k. ensittarlagen.
(Forts.)

om, att exemplar av redogörelsen på sätt nu nämnts tillhandahölles lägenhetsinnehavare, skulle intagas i länskungörelserna och uppläsas en gång från predikstolen i kyrkorna, *ävensom* att det skulle åligga länsstyrelserna ej mindre att anmoda vederbörande mantalsskrivningsförrättare att med posten till lägenhetsinnehavare, som enligt tillgängliga längder kunde antagas äga egna hus å annans mark, dock ej å kronojord eller å mark som inginge i fastställd stadsplan, avsända underrättelse i enlighet med ett inom justitiedepartementet upprättat formulär att redogörelse i ämnet funnes tillgänglig än även att tillställa distriktslantmätarna inom länet samt de personer, som på grund av tjänst eller förordnande vore behöriga att förrätta avstyckningar i stad eller samhälle, för vilket skulle föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, exemplar av redogörelsen.

Sedan redogörelsen och formuläret blivit tryckta i resp. 20,000 och 40,000 exemplar, expedierades erforderligt antal exemplar till länsstyrelserna under de första dagarna av oktober 1925 för att distribueras enligt cirkulärets föreskrifter.

Genom den sålunda lämnade redogörelsen är redan besvarad interpellantens fråga, huruvida regeringen är beredd att bereda lägenhetshavarna omedelbar hjälp till igångsättande av förrättningarna och möjlighet att föra verkningsfull talan vid desamma.

Vad angår interpellantens spörsmål huruvida regeringen anser nödvändigt att på något effektivt sätt inspektera verkningarna av ensittarlagen utgår jag från att interpellanten icke ifrågasätter, att regeringen skulle hava någon befogenhet att i de *särskilda tvister*, som kunna förekomma mellan jordägare och nyttjanderättshavare och som skola avgöras enligt ensittarlagen, öva någon påverkan på förrättningsmän och domstolar, vilka författingsenligt skola avgöra dessa tvister. Vid sådant förhållande har jag uppfattat denna interpellantens fråga såsom avseende undersökning av ensittarlagens tillämpning för vinnande av erfarenhet huruvida densamma medför avsedda verkningar samt om jämkningar i lagen eljest kunna vara behövliga. Redan i skrivelse den 13 februari innevarande år anmodade jag länsstyrelserna att till justitiedepartementet inkomma med uppgifter angående dels antalet inkomna ansökningar om förordnande av förrättningsman och dels antalet jämlikt 6 § ensittarlagen avslagna sådana ansökningar. Av inkomna svar framgår, att enbart för tiden till den 1 mars 1926 hade till länsstyrelserna inkommit ej mindre än 775 ansökningar, av vilka endast sju avslagits av länsstyrelserna. Emellertid finnes anledning antaga, att därjämte skett avtal under hand om friköp av lägenheter i avsevärd omfattning fastän givetvis en uppskattning av antalet dylika försäljningar ej låter sig göras utan närmare utredning som är svår att verkställa. Med hänsyn till den korta tid, som lagen varit i tillämpning, har jag emellertid ansett det vara för tidigt att ännu taga upp frågan huruvida erfarenheterna vid lagens tillämpning kunna anses påkalla några jämkningar i ena eller andra avseendet.

Herr Lindhagen: Jag får eller rättare sagt ensittarna få ju tacksamligen erkänna, att från regeringens sida åtskilligt gjorts för att i överensstämmelse med riksdagens önskan bringa saken till vederbörandes kännedom och även i överensstämmelse med riksdagens önskan bereda fri rättshjälp, när så behöves, med iakttagande naturligtvis av den stora tågordningens vanliga former, oöverkomliga för många. Det är ock givet, att man på statistisk väg, som vi nu fått en inblick i, kan få kännedom om huru många ansökningar, som inkommit och som blivit bifallna. Men som justitieministern finner av motiveringen, har jag för min del velat med denna interpellation peka på livet självt. Detta går sin egen ödesbestämda gång, oberoende av författningarna i mångt och myc-

ket, och jag har pekat på fideikommisset Krapperup och andra exempel. Jag skall be att med några ord få låta verkligheten tala om tillämpningen. Den avslöjar icke regeringens fel utan förhållandenas, men den botten också i åtskilliga luckor i eller felbedömanden av själva förtattningarna, som jag varit med om att förgäves under de sista årens lopp påpeka, då ju det vanliga är, att man ryggar tillbaka för det väsentliga, när det gäller sådana här författning-revisioner.

Om jag då först tar ett exempel från Krapperups fideikommiss i Skåne, så har ju där tillämpningen av frilösningen av ensittare varit ett krav, som länge gjort sig gällande. Vi ha där också så att säga ett skolexempel på hur det kan gå. Jag har ock en särskild personlig anledning därtill, ty jag har såsom medlem av jordkommissionen — saligen avsmnad numera, totalt, även till sin anda — varit i tillfälle att undersöka förhållandena där nere och hållit möten med invånarna i fisklägena. Jag har även bott en eller ett par somrar på dessa ställen och därvid begagnat tillfället till att göra iakttagelser, så jag är icke alldeles främmande för förhållandena.

År 1923 verkställdes enligt Kungl. Maj:ts 1922 lämnade medgivande expropriation av 112 bostadslägenheter med egna hus på annans grund för Mölle municipalsambälle. Det var med tillämpning av allmänna expropriationslagen, men syftet är ju där detsamma som ensittarlagens. Villkoren vid detta tillfälle belysa frågan i hela dess vidd och jag måste också därför anföra dem såsom exempel. Där exproprierades 87.280 kvadratmeter tomtmark, för vilken expropriationsnämnden satte ett värde av 239.540 kronor, och 28.830 kvadratmeter mark för gator och allmänna platser, för vilken sattes ett värde av 11.530 kronor, sålunda tillsammans 251,070 kronor. Inlösningen från samhället blev så pass betungande, därför att lösenkillingen var så stor, att 5 procents ränta därå kom att uppgå ända till tre gånger de förut till fideikommisset erlagda arrendebeloppen. En av dem, som yttrat sig i ärendet, har skrivit: »Man kan verkligen kalla detta för en utplundring av småfolket.»

Man frågar sig nu: har någon hänsyn tagits till § 100 av allmänna expropriationslagen, en paragraf som har motsvarande lydelse i ensittarlagen? Det står där, att vid lösens bestämmande må hänsyn ej tagas till förbättring, vilken området vunnit genom arbete eller kostnad, som husägaren eller föregående innehavare, vars rätt övergått å denne, nedlagt å området. Det är huvudinnehållet i paragrafen. En husägare, som jag har rådfrågat, säger, att för hans tomt togs icke den ringaste hänsyn till detta utan han fick betala det saluvärde, som tomten hade med alla av honom och föregående innehavare nedlagda förbättringar på densamma, och han trodde icke, att någon enda husägare i Mölle blivit föremål för ett sådant hänsynstagande till § 100.

Denna sak beröres i ett infortrat yttrande av domhavanden i orten, häradshövding Johan Hansson, som var ordförande i jordkommissionen, och det var just under hans ordförandeskap, som jordkommissionen behandlade den revision av ensittarlagen, som jag för min del då påkallat både i riksdagen, hos regeringen och i kommissionen. Han har alltså särskild anledning att med sakkunskap yttra sig i detta ämne. Yttrandet avgavs i anledning av ansökan till Konungen att få från fideikommisset försälja tomter i Arilds fiskläge. Domhavanden anför i detta utlåtande, att det härskar i orten en rätt så stadgad upplåtning, att dessa värden å tomterna i Mölle blevo för höga. Han säger vidare, att sökandens, det vill säga fideikommissets ombud, för honom uppgit, att fideikommissets representanter blivit »synnerligen belåtna» med expropriationsnämndens värdesättningar. Om husägarna säger han, att de ha själva av stenhällar och oländig mark anlagt sina tomter och själva ombesörjt anläggningen av gator och ledningar utan bidrag av fideikommisset. Han yttrar slutligen, att det synes vara tydligt, att expropriationsnämnden icke tagit

Ang. tillämpningen av den s. k. ensittarlagen.

(Forts.)

Ang. tillämpningen av den s. k. ensittarlagen.
(Forts.)

hänsyn till § 100. Nämnden har icke heller vare sig i sitt protokoll eller i sitt beslut uttalat, att den tagit dylik hänsyn. Detta är ju ett oerhört missförhållande, herr justitieministern, och då pengarna här äro huvudsak jämte naturligtvis rätten att få frilösa tomter, så föreligger här en fatal lagtillämpning i rak strid mot lagen. Expropriationskostnaden i Mölle gick till ungefär 10,000 kronor. Häradsrätten nedsatte arvoden till ledamöterna till $\frac{2}{3}$ av de fordrade beloppen, men de klagade utom en representant för arbetareklassen, som var nöjd — de högre klassernas representanter klagade och hovrätten gav dem rätt: de skulle ha högsta beloppet. Det är således en illustration också till behandlingen i riksdagen av frågan om begränsningen av expropriationsnämndernas arvoden.

Om vi nu sedan gå till Arilds fiskläge, som också ligger på Krapperups mark, ganska nära Mölle, så har där frågan lösts på ett annat sätt, men icke heller här med direkt tillämpning av ensittarlagens bestämmelser utan genom en privat försäljning från gårdsägaren till lägenhetsinnehavarna. En lägenhetsinnehavare där nere, som jag har rådfrågat, säger att anledningen till, att enskilda så föga begagna sig av lagen är bristande vetskap och kunskap om lagens innebörd: »folk i gemen förstår det icke eller vågar icke», tillägger han. Jag tror man får lägga ganska stark tonvikt på orden »vågar icke». Det är också ganska fåfängt att kämpa mot alla dessa högre ämbetsmän och representanter för jordägareintressen, som allesammans ha avgörandet och makten i sin hand. Det är klart, att en rimlig enskild försäljning är den enklaste formen, men när denna försäljning sker utan iakttagande av de förmåner, som ensittarlagen velat bereda tomthavarna och när tomthavarna icke våga eller förmå begagna sig av dessa förmåner, så måste även denna enskilda försäljning, detta kringgående av lagen, betraktas som ett mycket stort förbiseende.

En del Arildsbor vände sig nu av dessa anledningar direkt till »Herr Hovjägmästaren Friherre N. Gyllenstierna, Krapperup», och det brevet kan jag ju läsa upp, det är inte långt, men det är så karakteristiskt: »Då det kommit till vår kännedom, att Kungl. Maj:t lämnat tillåtelse åt ett par fideikommiss — bland annat Skabersjö — att försälja smärre delar av sin egendom åt arrenatorerna utan att expropriationsvägen behövt anlitas, vända vi oss till Eder, herr Baron, med en vördsam anhållan att Ni benäget ville hos Kungl. Maj:t söka utverka en liknande tillåtelse beträffande de bebyggda tomterna av Krapperups fideikommiss, som ligga inom Arilds municipalsamhälle.

Vi erinra oss med tacksam erkänsla den välvilja och det förstående, som från Eder sida alltid visats oss.» — När jag höll möten med fiskare och sjömansänkor där nere, då lät det på ett helt annat sätt, då var det enstämmigt missnöje, men nu, då man nalkas den mäktige, måste man ju smickra honom. »Men den inneboende längtan att även besitta jorden å vilken våra hus ligga, har med åren visat sig allt starkare och framstår nu som en allmän önskan hos oss. Lagstiftningen anvisar visserligen en väg — expropriation — men då ett sådant förfarande icke synes oss tilltalande, hava vi beslutit att vädja till innehavaren av Krapperups fideikommiss om behjärtande av vår livliga åstundan att om möjligt var för sig få en uppgörelse om friköp från fideikommisset.

Det intresse, som Ni städe ådagalagt för samhällsbildens i Arild bevarande i nuvarande idylliska skick, kan ju säkras därigenom, att i de respektive köpbreven inryckas lika lydande, enkla bestämmelser om tomternas bebyggande, vilket i form av servitut till förmån för samtliga fastigheter i samhället i laga ordning in-tecknas. Om innehållet i dessa servitutsbestämmelser hoppas vi få yttra oss, innan de definitivt bestämmas.

I förvisning att alltjämt vara inneslutna i Eder välvilja förbliva vi, herr Baron, med största vördnad Eder . . .».

Och så kommer en lång rad med underskrifter.

Petitionen ledde till, att från fideikommissets sida förantaltades en köpeavhandling och sedan har fideikommissarien gått in till Kungl. Maj:t och begärt tillstånd att på de villkor, som där ha avtalats, få avyttra denna fideikommissjord. Innehållet i denna köpeavhandling lärer ge vid handen, att för tomterna, som voro upptaxerade till 42,300 kronor, skulle betalas en köpeskillning av 86,549 kronor 50 öre, sålunda mer än dubbla taxeringsvärdet. Avgälden var förut för tomterna 1,910 kronor, 5 procent å köpeskillingen ger 4,327:45. Taxeringsvärdena sattes under en tid, då penningvärdet var lägre än nu, nämligen 1921, och där liksom annorstädes blevo taxeringsvärdena i orten betydligt höjda men trots detta är nu köpeskillingen mer än dubbla taxeringsvärdet. Jordägaren har också, liksom det skedde i fråga om Mölle, ensam tillkallat värderingsmän efter sitt kynnne och också betalt dem naturligtvis, och alla försök att rubba på prisen ha avvisats såsom någonting, som icke vidkom lägenhetsägarna.

Avgälden har höjts på senare tiden. Det var tioårskontrakt förut och så länge man fordrade 20 års upplåtelse i senaste kontraktet, kunde aldrig någon avlösning äga rum av dessa på tio år i sänder upplåtna tomter. Men nu har lagen blivit ändrad, så att detta kan ske. Avgälden har också höjts betydligt under tiden 1912—1922 och domhavanden uppger, att avgäldsbeloppen i regel varit bestämda för ett år i sänder. Det är givet, att taxeringsvärdena innefatta lägenheternas verkliga värde med de förbättringar, som tomterna vid tillfället ha. Då nu köpeskillingen betydligt överstiger ett ganska styckt taxeringsvärde, så ligger ju däri en tillräcklig bevisning, att § 1. sista stycket, och § 8 i ensittarlagen icke här vunnit tillämpning. Eller med andra ord, detta avtal innehåller, att dessa fiskare och sjömansänkor också skola betala till Krapperup värdet av sina och sina föregångares egna förbättringar, sålunda alldeles i strid mot ensittarlagens bestämda föreskrift.

Nu har distriktslantmätaren i orten på jordägarens värderingsinstrument skrivit, att han anser värdena skäligen. Låtom oss besinna, att distriktslantmätaren är den, som skall vara ordförande i den värderingsnämnd, som enligt ensittarlagen skall tillsättas. Då kan man förstå, hur litet socialt intresse egentligen i många fall finnes hos dessa ordförande i nämnderna, när ordföranden i förevarande fall, ehuru detta är hans huvudsakliga uppgift, icke fäst uppmärksamheten på, att vid dessa värden behöriga avdrag icke ägt rum enligt ensittarlagen. Han åtminstone hade i stället bort förklara värdena vara oskäligen. Det var för övrigt också, som domhavanden påpekar, föreskrivet i de gamla kontrakten, att lägenhetsinnehavarna skulle sitta »odrivna», och att det är invånarna själva och deras förfäder, som skapat bebyggelsen och sålunda också till stor del jordvärdetegringen på själva trakten.

Samtidigt med denna försäljning försåldes också 12 återstående tomter i Mölle. Anledningen därtill var, att å dessa tomter ansågos husen tillhöra jordägaren och därför kunde de ej ingå i den expropriation, som verkställdes 1923. Därmed förhåller sig emellertid på det sättet, att jordägarens eventuella äganderätt var mycket avlägsen och dunkel. Husen i varje fall hade påbyggt och ombyggt av lägenhetshavarna och betraktades av dem såsom deras egna. Till detta förhållande togs verkligen också vid taxeringen av husen hänsyn, ity att husens verkliga värde i betydlig mån nedsatts, i ett fall ända från 9,000 till 1,500 kronor. Men här har man också en illustration till den i riksdagen debatterade frågan, att ensittarlagen skulle kompletteras med en bestämmelse, att även sådana hus, i vilka lägenhetsägarna måste anses äga del, skulle inordnas under ensittarlagen. Nu ser man hur det går: därför att jordägarens företrädare någon gång i hedenhös enligt traditionen bidragit till eller uppfört ett gammalt hus, som nu inte finns kvar utan är alldeles ombyggt, så skall ensittarlagen ej hava tillämpning. Det fanns ingen möjlig-

Ang. tillämpningen av den s. k. ensittarlagen.
(Forts.)

Ang. till-
lämpningen
av den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

het att driva upp någon sympati varken hos regering eller riksdag för att även sådana fall skulle bedömas enligt ensittarlagen. Vi voro ett par motionärer, som fingo stå här ensamma och våra ord blevo ropandes röster i öknen. Uppenbart är, att köpeskillingen för tomterna i dessa tolv fall strider ofantligt mot ensittarlagens principer och moralisk rättvisa.

Domhavanden har i sitt officiellt infordrade utlåtande påpekat, att samtliga de enligt förenämnda »avtal» husägarna påtrugade köpeskillingar omöjligt böra godtagas, men nu i dagarna har Kungl. Maj:t emellertid, påstås det — jag har icke sett utslaget — beviljat framställningar på grundval av de värderingsinstrument, som upprättats. Jag kanske kan få närmare upplysning, om jag möjligen i någon mån misstagit mig.

Det fanns en tid, då jordkommissionen fick till sig remitterade framställningar om försäljningar av arrendejord på fideikommissegendomar. Vi voro då enhälliga om att göra anmärkning mot för höga pris, och när vi gjorde en sådan anmärkning, blev det merendels också på det sättet, att ansökan i den delen avvisades. Sedan indrogos dessa yttranden, om vars lämplighet såsom en ytterligare börda på en jordkommission man kan ha olika meningar, det medger jag gärna. Domhavanden i Luggude var på den tiden ordförande i kommissionen och han begagnar sig nu i stället av sin ställning där nere för att påpeka de grundsatser, som en gång under jordkommissionens tid gjordes gällande.

Jag tillåter mig i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på, att Kungl. Maj:t sedan ganska lång tid tillbaka i administrativ väg ger tillstånd till fideikommissarier att sälja lägenheter och arrendejord. Då har naturligtvis Kungl. Maj:t i sin hand att sätta vilka villkor Kungl. Maj:t vill. För min del anmärkte jag alla gånger, då ett sådant ärende förekom i jordkommissionen, att denna av den administrativa makten utövade rätt var olaglig. Jordkommissionens övriga ledamöter lämnade den frågan öppen och ville icke blanda sig i densamma. Jag ansåg, att riksdagen skulle höras, ty läser man 1810 års författning om rätt för fideikommissarier att bli befriade från en del band och historiken för densamma, skall man, såvitt jag förstår, uppenbarligen finna, att nämnda administrativa praxis går vida utöver denna lags gränsmärken. Men det är merendels så beträffande dem, som fått en maktbefogenhet, var vi befinna oss, ingen nämnd och ingen undantagen, att befogenheten överflyglar oss, så att vi utvidga den. När icke den som vederbör gör den ringaste anmärkning — och i vår tid reser sig riksdagen sällan mot det administrativa gottfinnandet, vilket däremot skedde ännu vid sekelskiftet — så kan man förstå, varför denna olagliga befogenhet fortfarande äger bestånd.

Detta har också en annan stor olägenhet med sig för framtiden. På detta sätt få vi aldrig något besked om, när och hur regeringen vill framlägga för riksdagen en lag om fideikommissioninstitutionens avveckling, varom riksdagen petitionerat och även jordkommissionen avgivit ett förslag. Under tiden, medan man väntar och innan man får besked, låter regeringen sälja det ena efter det andra utan några sådana villkor, som kanske lagen skulle komma att uppställa, så att, om överhuvud ett sådant lagförslag, som riksdagen begärt, kommer fram, så finns kanske inte mycket, på vilket lagen kan verka. Jag har tänkt interpellera om denna sak också — jag får väl göra det nästa år, ty man kan ju inte besvara riksdagen alltför mycket — men om justitieministern finner anledning att redan nu vid denna lilla erinran ge något svar, så äro både jag och kammaren honom tacksam, ty då slippa vi uppta tiden därmed nästa riksdag. Denna administrationens tågordning är så mycket förligare enligt min mening, som därvid även undanskutes och till sist omöjliggöres övervägande av den danska lösningen, som jordkommissionen i åtskilligt förordat. Jag har gått med på den och av jordkommissionens andra leda-

möter ha en del gått med delvis. Ett par, som ansågos vara representanter för det liberala partiet, förmodligen inbegripet de frisinnade, som i sådana punkter kanske ännu äro ett parti, ha icke velat gå så långt som danskarna utan ställt saken mera på en mycket lång avveckling, och så fanns det ett par ledamöter, som voro litet betänksamma överhuvud taget.

Ang. tillämpningen av den s. k. ensittarlagen.
(Forts.)

Den danska lösningen går ut därpå, att om man tillåter fideikommissarier att sälja jorden, har därmed lagen skänkt dem ett privilegium, som de icke förut haft och således berett fideikommisset en ekonomisk fördel, som det icke förut ägt. För denna fördel skall till det allmänna erläggas någon andel av köpeskillingen och av jorden. På det sättet blir det allmänna i tillfälle att kunna på denna jord eller annan inköpt jord upplåta egnahemstomter för bostäder eller jordbrukslägenheter åt befolkningen i orten. Detta går nu till spillo med det förfarande, som administrationen egenmäktigt tillvällat sig.

Jag vill minnas, att nuvarande justitieministern ställer sig på de liberala reservanternas sida. Jag tror, att han uttalat detta offentligt någon gång. Han medverkar i varje fall till både det administrativa övergreppet och till spillo av jorden. På det sättet blir det allmänna i tillfälle att kunna på denna jord eller annan inköpt jord upplåta egnahemstomter för bostäder eller jordbrukslägenheter åt befolkningen i orten. Detta går nu till spillo med det förfarande, som administrationen egenmäktigt tillvällat sig.

Här spelar också in, att alla dessa arrendatorer, som ofta, kanske oftast, då jorden hör till ett fideikommiss, setat där i släktled och uppodlat det väsentliga av jorden, med det nuvarande administrativa systemet få betala — liksom nu i strid mot ensittarlagen lägenhetsinnehavarna på många ställen också få göra — sitt eget arbete och sina egna på jorden nedlagda kostnader. Dessa av regeringen medgivna försäljningar mynna alltid ut i ett sådant missförhållande. Regeringen har dock rätt att säga nej om den vill. Åtminstone bör väl en lagstiftning i ämnet påskyndas. På det sättet se vi även här exempel på, hur den s. k. avlösningen av arrendjordbruk, som av jordkommissionen byggts bland annat på den grundsats, jag nyss omtalade, framskjutes till en tidpunkt, då det icke finnes något mera kvar att lagstifta för.

Exemplen och klagomålen över ensittarlagens åsidosättande direkt eller indirekt äro många. Det mesta av vad som i det tysta tilldrager sig i orterna kommer dock säkerligen ej någonsin i dagen. Lagens verkningar behöva verkligen inspekteras med allvar. Dess kompletterande, såsom jag alltid påyrkat, med representantskap från det allmännas sida vid förrättningarna för bevakande av de svagares talan är verkligen ett livsvillkor för många. Vid utskottets betänkande år 1925 hade jag fogat flera reservationer i syfte att göra lagen effektivare. Sjukdom berövade mig dock det hopplösa tillfället att åtminstone tala till dem i debatten.

Det har nyligen förelegat en ansökan från innehavaren av Boserups fideikommiss att få sälja en hel del arrenden. Där gjordes också anmärkning på att värderingarna voro för höga. I det fallet har emellertid Kungl. Maj:t genom utslag den 26 juni 1925 i den punkten på sätt och vis återremitterat ärendet, i ett förordnande om en ny värdering. Den förra värderingen var baserad på jordägarens egna värderingsmän, som han tillkallat efter sitt tycke, och som, mänskligt sett, alltid måste vara honom bevågna och som han förmodligen också betalade. I utslaget har emellertid Kungl. Maj:t förordnat, att domänintendenten i orten skall vara ordförande i den nya kommissionen. Han är en av de gamla värderingsmännen och det blir naturligtvis en hederssak för honom att då hålla på sin gamla värdering. Så skall enligt Kungl. Maj:ts bestämmande även landstinget utse två ledamöter i den nya värderingsnämnden, och

Ang. till-
lämpningen
av den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

landstinget har utsett två personer, om vilka åtminstone domhavanden nere i Hälsingborg sagt, att de representera uppenbarligen storgodsintresset. Således lär det inte bli någon så stor skillnad i värderingarna, kan jag tro. Även här bli således arrendatorerna föga hjälpta eller icke alls. Ännu mindre få de något inflytande på värderingen. Regeringen borde med en redbar och kraftig hand hålla i styret, så att rätt vederfares alla.

Där nere uti Luggude domsaga förestå ytterligare avlösningar på många håll, sålunda vid fiskläget Hittarp och Damsten samt i Allerums by under Kulla Gunnarstorp, där avlösningar skola ske genom avtal eller enligt ensittarlagen. Jordägarnas representant påstås vara »i utomordentlig livlig verksamhet» för att dyrka upp prisen.

Häromdagen fick jag en framställning från Stilleryds socialdemokratiska arbetarkommun, som i anslutning till interpellationen framförde en del småtorparens klagomål över värderingsmännens orättvisa värdering. Om de ha rätt i sin klagan, känner jag icke, men sannolikheterna tala därför och jag vill i alla fall tillkännagiva, att ett sådant missnöje förefinnes.

Det kan gå till och med så långt som i fråga om en lägenhet i Olsbo, upp-låten från hemmanet Skillingarum i Vimmerby socken, där, såsom jag också återopat i interpellationen, det gällde en fattig familj med många barn, vilken ville begagna sig av ensittarlagen. Vid ett sammanträde i fattigvårdsstyrelsen i socknen hade man erinrat om denna sak. Då hade en av de blivande förrättningsmännen en skiftesgodman, sagt: inte kan man låta det folket sitta kvar, då jordägaren vill bli av med dem. Härtill hade en opartisk person, som varit närvarande och delgivit mig tilldragelsen, genmält: »Men de ha ju både legal och moralisk rätt.» Skiftesgodemannen hade då svarat: »Det måtte vara en bra dum lag.» Vid den sedan hållna förrättningen gjordes invändning av jordägaren, att markinlösen av tomten ej kunde äga rum, enär arrendet var förverkat. Nu står det i ensittarlagen, att den, som gör en sådan erinran, skall visa laga dom, eller också visa, att han stämt om förverkande, i vilket senare fall han kan få uppskov för att göra det. Men här gävo de tre förrättningsmännen utlåtande även i den saken och detta innehöll, att som sökanden måste på angivna skäl anses ha förverkat sin rätt till arrendet av jorden, kunde det icke tillåtas någon utbrytning. Där ser man således, att dessa förrättningsmän med lantmätaren i spetsen, vilken skulle åtminstone förstå något, åsidosätta till och med själva lagens grundbestämmelser. Jag har läst hela akten om denna sak, och det är ganska bedrövligt.

Jag har nyligen fått mig tillsänd en vidlyftig akt om ett ställe i Kristianstads län, där ensittarlagen tillämpas. En sådan fåfång kamp på många fronter för att få behålla ett hem och icke förlora det lilla man har är bland det bedrövligaste, man kan läsa.

Detta är nu exempel, som dock äro tillräckliga att kasta en slagskugga över hela lagstiftningen. Det må tilläggas, att jag ofta mottager små brev med förfrågningar om ensittarlagen och klagomål över svårigheterna.

I detta sammanhang vill jag nämna något, som jag också skulle ha interPELLERAT om, men som väl får skjutas upp till en annan riksdag. Det rör också en jordfråga. Det säges uppifrån Norrland, att tillämpningen av den s. k. bulvanlagstiftningen är ett verkligt spektakel. Det framhölls när det gällde den lagstiftningen, och det föreslogs, att man skulle uppdraga åt en del högre ämbetsmän och deras vederlikar att anmäla sådana bulvanförhållanden, att det komma de aldrig att göra. Erfarenheten visar nu också, att de underlåta det totalt. Då det förordades att införa i lagen ett stadgande, att det skulle stå envar fritt att göra sådan anmälan, vägrade alla partier att sätta in en sådan bestämmelse, fastän detta är tillåtet i brännvins- och ölförfatningarna. Varför

skola blott dessa senare få vara demokratiska? Varför skola vi icke få utsträcka deras räckvidd även till andra författningar?

Jag har här endast velat anmäla ett bekymmer hos många små medborgare i landet. Ensittarlagen är nog bra till syftet och numera omsider även möjlig att använda. Men dess tillämpning är mycket dålig på grund av människornas natur och andra förhållanden, som jag i en följd av delvis omfattande framställningar i ämnet under årens lopp tillåtit mig framhålla. Detta icke minst på grund av sammansättningen av de statsmyndigheter, som hava inflytande på avgörandena. Det blir här som det blir alltid: hur man än söker, som det heter, demokratisera lagstiftningen, blir det dock överklassen som tager hand om lagstiftningens verkställande, och då är det sociala syftet i sina centrala delar oftast förkylt.

Av vad sålunda anförts finner jag för min del det avböjande svaret från justitieministern av förhållandena rättfärdigat. En inspektion, en omedelbar hjälp och fortsatt bättrande av lagens brister synes mig vara brådskande angelägenheter.

Herr statsrådet **Nothin**: Herr talman, mina herrar! Vad angår herr Lindhagens till mig nu riktade fråga rörande läget av fideikommisslagstiftningen, så torde det icke vara herr Lindhagen obekant, att lagberedningen, som för närvarande är sysselsatt med utarbetande av ny lag rörande testamentsrätten, har att därvid även överväga och avgiva förslag i förstnämnda fråga. Hade herr Lindhagen underrättat mig före interpellationen, att han önskade svar även i detta ämne, skulle jag ha varit i tillfälle att närmare beröra detsamma.

Jag vill emellertid erinra därom, att om icke minnet sviker mig, det icke, såsom herr Lindhagen antydde, är så, att riksdagen uttalat en annan önskan om fideikommissinstitutets avveckling, utan saken ligger fastmera så till, att på en av herr Lindhagens med flera framburen motion i ämnet svarade riksdagen, att denna lagstiftning borde tagas i samband med testamentsrätten. Däremot ville riksdagen hava fideikommissjordens försäljning och utstyckning till småbruk underlättad, och det är just det, som nu sker, då Kungl. Maj:t i administrativ ordning ger ett flertal tillstånd till försäljning.

Beträffande själva den föreliggande frågan, gjorde herr Lindhagen gällande, att »fallet Mölle» borde ha givit en del erfarenheter, som man kunde ha tillgodogjort sig vid ensittarlagstiftningen. Ja, det fallet hade jag ingen personlig kännedom om, så att i det förslag till ensittarlag, som jag låtit utarbeta, har jag alltså icke kunnat taga den saken i betraktande. Emellertid har herr Lindhagen varit i tillfälle att framlägga ett förslag till ensittarlag, där dessa erfarenheter väl då blivit av honom beaktade. Jag vill nämligen erinra kammaren därom, att herr Lindhagen vid 1924 års riksdag, alltså efter Mölle-fallet, föreslog riksdagen att antaga ett vid motionen fogat förslag till ensittarlag. Frågan gäller alltså, huruvida det av Kungl. Maj:t förra året framlagda och av riksdagen godkända förslaget kan anses i sina väsentliga grunddrag överensstämma med herr Lindhagens motion. Jag vill i detta avseende hänvisa till en motion vid förra årets riksdag, i vilken motion huvudpunkterna i 1922 års proposition angivas sålunda: »De förnämsta av dessa voro, att frilösning av tomten till det egna boningshuset skulle kunna få ske tidigare än vid tomtupplåtelsestidens slut, att lagen även skulle få avse juridiskt självständiga fastigheter, och att lättnader skulle ske i förbudet mot inlösen av tomt, som låg på mindre avstånd än 200 meter från huvudgården med omgivning.» Det är herr Lindhagen själv, som sålunda karakteriserat innehållet av den föreslagna ensittarlagen, och detta gör han i motionen nr 162 vid förra årets riksdag. Samtliga dessa huvudpunkter finnas i den nu utfärdade nya ensittarlagen.

Ang. tillämpningen av den s. k. ensittarlagen.
(Forts.)

Ang. till-
lämpningen
av den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

Beträffande fallet vid Arildsläge är jag i tillfälle att ge kammaren en del upplysningar, eftersom jag nyligen haft att handlägga detta ärende. Det är alldeles riktigt, som herr Lindhagen säger, att det varit före i konselj, och Kungl. Maj:t har därvid godkänt 70 försäljningsavtal, som äro ingångna mellan fideikommissinnehavaren å ena sidan och tomtägarna å den andra. Herr Lindhagen klandrade, att det gjorts frivilliga avtal och yttrade, »att detta kringgående av ensittarlagen måtte betraktas som ett stort förbiseende». Anledningen synes helt enkelt varit den, att man på detta sätt skulle få billigare kostnader. I stället för beräknade 100 kronor förrättningskostnader för var och en av dessa 70 tomter blev det nu blott några hundra eller ett tusental kronor för hela samhället. Till grund för försäljningen lades en värdering, som gjordes av stadsingenjören i Hälsingborg samt av en av ägodelningsrättens ledamöter i Luggude domsaga. Dessa i sin ordning ha vid sin värdering följt de försäljningspris, som tillämpats vid försäljningar i samhällen uti olika delar av domsagan. De gingo efter lagfartsprotokollen och följde de A-pris, som där återfunnos. Enligt min vetskap har ingen av dessa tomtinnehavare rest någon gensaga mot det beräknade priset. I varje fall har ingen tomtägare begärt tillämpning av ensittarlagen. Den av herr Lindhagen uppgivna köpesumman är icke heller riktig. Herr Lindhagen uppgav ett belopp av 86,000 kronor, men räknar man ifrån värdet på allmänna platser och på vissa byggnader, som tillhörde fideikommissarien, så belöper på tomtmarken 68,000 kronor, således i genomsnitt icke fullt 1,000 kronor på varje tomt.

Herr Lindhagen yttrade vidare, att det icke tagits hänsyn till egna förbättringar på fastighetens åbyggnader, var det inte så? (Herr **Lindhagen**: Nej, på tomten.) I varje fall framgår det av handlingarna, att synemännen vid uppskattningen av fideikommissinnehavaren tillhöriga byggnader tagit hänsyn till värdet av de förbättringar, som innehavarna verkställt å dessa byggnader.

Det framhölls av herr Lindhagen, att köpesumman, som beräknats efter gängse pris i orten, varit för hög, och därvid åberopade herr Lindhagen, att de nuvarande tomtörena eller avgälderna belöpte sig sammanlagt till blott 1,900 kronor om året. Detta visar ju blott, att fideikommissinnehavaren varit mycket billig i sina anspråk på arrende av dessa nyttjanderättshavare, då han bestämt dessa år efter år återkommande avgälder. Han har därvid nöjt sig med att låta avgälden för alla tomterna bli 1,900 kronor; och uppdelat på var och en av de 70 tomterna blir detta icke stort belopp.

Jag har, eftersom jag kände till dessa förhållanden velat framlägga desamma, då de, som här stodo angripna, nämligen jordägare och förrättningsmän, icke kunnat försvara sig. Det må tillätas mig att säga att, då herr Lindhagen påstår, att alla missbruka sin maktbefogenhet, så kan detta gälla även det i denna kammare talade ordet; det bör man komma ihåg.

Herr Luterkort: Herr talman! Då ensittarlagen förra året fick den avfattning, som motsvarade vad som kunde väntas av läget i riksdagen, och så kort tid förflutit av dess tillämpning, skulle jag icke ha tagit till orda rörande denna sak, därest icke detta tillfälle lämnats genom herr Lindhagens interpellation. Jag skall också be att endast få röra vid en liten punkt, som jag fäst mig vid under den rätt vidlyftiga befattning, jag haft anledning att taga med ensittarlagen och dess tillämpning under särskilt det sistförflutna året.

Jag tror, att kammaren med tillfredsställelse hörde herr statsrådet omnämna de åtgärder, som av honom vidtagits för att bringa lagens innehåll till vidsträcktare kännedom, allt i överensstämmelse med de intentioner, som vid det tillfälle, då lagen antogs, uttalades av riksdagen. Men jag vill i alla fall säga, att trots de försök, som gjorts att bringa lagens innehåll till allmännare känne-

dom, har det dock inte riktigt lyckats att bringa den till så omfattande kännedom, som skulle varit önskligt med avseende å det otvivelaktigt mycket stora behov, som föreligger särskilt i Norrland. Det har visat sig, och man har anledning antaga, att det i ett sådant fall som detta icke är tillräckligt att skicka ut den av herr statsrådet ommämnda redogörelsen till en del myndigheter för att tillhandahållas folk, som ville ha närmare reda på vad lagen innebär, utan det behövs helt säkert *mera positiva åtgärder*. Det visar sig i stor utsträckning i Norrland — och det är nog händelsen också i andra delar av landet — att man faktiskt icke känner till denna lagstiftning. Det relativt ringa antal personer, som begagna sig av densamma, visar också, att kungörandet trots allt *icke blivit fullt effektivt*.

Vad jag här skulle vilja peka på, vore möjligheten att öka effektiviteten i detta kungörelseförfarande genom att i första hand, särskilt vad nu Norrland beträffar, skicka ut redogörelsen *genom organisationerna*. Särskilt skulle det enligt min mening vara mycket lämpligt att direkt tillställa skogs- och flottningsarbetarorganisationen men även övriga lantarbetarorganisationer exemplar därav. Jag känner till, att hos skogs- och flottningsarbetarorganisationernas folk föreligger ett ganska stort behov att få kännedom om dessa förhållanden. Jag tror att dessa organisationers medlemmar skulle bli mycket tacksamma, om de i större utsträckning finge reda på vad de kunna vinna genom denna lagstiftning. Och slutligen vill jag säga, att ett positivt arbete hos den tjänsteman som hos länsstyrelserna är förordnad att bringa kunskap om dessa ting skulle vara bättre än den passivitet, som för närvarande åligger honom. Jag tänker mig rent utav den möjligheten, att denne tjänsteman hos K. B. bereddelse tillfälle att resa ut på landsbygden, kalla folk till sammanträden och vid föredrag lämna upplysningar rörande innebörden av denna lagstiftning. Jag skall emellertid, herr talman, vid detta tillfälle icke beröra vidare sidor av saken.

Herr Lindhagen: Vad först angår tidpunkten för den definitiva fideikommisslagstiftningens framkomst, så är det ju där två olika grundsatser, som göra sig gällande. Enligt jordkommissionens och riksdagens uppfattning skulle frågan inte alls behövt skickas till lagberedningen på det sättet, som nu skett och ligga där på långdrag under de långa år, ja kanske årtionden — vad vet jag — som lagberedningen behöver för att behandla alla de stora ämnen, som i ärvdabalken föreligga. Då det väl icke är fråga om att ur lagberedningen särskilt bryta ut fideikommissfrågan, så menade jordkommissionen, såsom också riksdagen uttryckligen begärde sista gången, att man skulle inte blanda ihop den saken med juristernas lagstiftning, ty då få vi inte loss den på långa tider, och ingen praktisk lösning, utan vi skola låta frågan om fideikommissrättens avlyftande anstå genom att överflytta fideikommissen på en köpeskilling och på det sättet göra loss själva jorden. I sammanhang därmed behöves emellertid också en omedelbar lagstiftning i anslutning mer eller mindre till den danska lagen. Vare sig man skickar ärendet till lagberedningen för att ligga där länge eller man följer riksdagens och jordkommissionsmajoritetens anvisningar, uppstår i alla fall den olägenheten, att genom att det icke framlägges några grundsatser genast och man får dem antagna, går man miste om den tribut till det allmänna, som vi i överensstämmelse med den danska lagen anse böra uttagas, när man giver en medborgare en ny företrädesrätt att utfå penningar ur jorden, som han förut icke kunnat få.

Vad angår de olagliga och orimliga köpeskillingarna för lägenheterna i Mölle och Arilds läge, nämnde justitieministern till försvar för dem en synpunkt, som jag verkligen icke sett anförd i handlingarna. Jag har icke tänkt mig, att det vore ett välgående skäl, att på det sätt som använts i Arild få lantmåterikostna-

Ang. tillämpningen av den s. k. ensättilagen.
(Forts.)

Ang. till-
lämpningen
av den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

derna billigare. Jag medgav, att ett köpeavtal är en enklare utväg, om det i övrigt stadgar ett skäligt pris. Lantmäterikostnaderna böra väl rimligen vara en obetydlig sak i förhållande till köpeskillingen för själva jorden, och den har man icke fått billigare. Det belopp jag nämnde för Arild, 86,700 kronor, hade jag fått från ett av domhavanden i Luggude härad avgivet officiellt yttrande. Han skilde där icke på tomterna och den allmänna marken, men jag förmodar, att tomtinnehavarna sedermera på ett eller annat sätt få bidra till att betala vad samhället erlagt vid inköp av mark för gator och allmänna platser. I Mölle emellertid var den rena tomtmarken 87,280 kvmt. fördelade på 112 lägenheter, vilka skulle betala 239,540 kronor oberäknat vad gatumarken kostade, vilket var 11,530 kronor, och det blir icke 1,000 kronor per tomt — det är små tomter de flesta — utan det blir 2,000 kronor per tomt.

Det nämndes av justitieministern, att man tagit hänsyn till husens förbättring. Men husen rå lägenhetsinnehavarna om, och där behöver man inte tänka på vare sig förbättring eller inte förbättring. Här gäller det själva jordens förbättring genom terrasseringsarbeten, påfyllning av jord, anläggande av trädgårdar och dylikt, men härtill har icke tagits någon hänsyn. Detta är som sagt givet, när beloppet är så betydligt mer än taxeringsvärdet, och i taxeringsvärdet ingår givetvis värdet av det av lägenhetsinnehavaren nedlagda arbetet och omkostnaderna.

Lagstiftningen hade tänkt sig, att det här skulle bli en obetydlig löseskillning. Hur ser denna mark ut som råmark? Man har tillfälle att se mycken råmark i närheten och måste genast få den uppfattningen, att den icke kan vara värd mer än obetydligt i jämförelse med de odlade och utbyggda tomterna. I stället ha lägenhetsinnehavarna fått betala så gott som hela värdet och mer till, såsom det förefaller. Detta är väl upprörande och man måste befara, att så går det till också på många andra ställen.

Nu kan man ju säga att, när det föreligger ett försäljningsavtal, spelar lagen icke in; den är då ur räkningen. Men jag menar, att när Kungl. Maj:t har i sin hand att bevilja eller icke bevilja sådan försäljning, när det gäller fideikommissjord, skulle också någon hänsyn tagas till lagens avsikter. Vad beträffar denna bestämmelse om avdrag i detta fall, har jag för min del kämpat för den saken, och jag tror, att jag var den förste som förde fram den frågan här i riksdagen. Förslaget härom fick också ofantlig majoritet den gången i andra kammaren, och det beslöts t. o. m., att tomtinnehavare skulle få tillgodoräkna sig någon jordvärdestegring, då de hade bidragit därtill, och det var stor majoritet för den tanken då i andra kammaren. Men sedan har den senare tanken övergivits men den förra stadfästats. När man nu ser hurusom genom expropriationsnämnder, ensittarnämnder och enskilda försäljningsavtal allt detta illuderar, kan man väl icke säga, att det är maktmissbruk, att man inom riksdagen giver uttryck åt sina bekymmer och sin förtrytelse över att livet skall hava en sådan gång.

Jag tillåter mig dessutom fortfarande förmena — vilket är min rättighet — att juristerna, om de gjorde sig omak att sätta sig in i saken, skulle medgiva, vad även sunda förståndet säger oss, nämligen att det är ett överskridande av den administrativa maktbefogenheten att, såsom nu i en lång följd av år ägt rum, sälja fideikommissarrendegårdar utan en lag, som bemyndigar regeringen därtill. Om justitieministern kallar detta ett överskridande av min maktbefogenhet, vet jag verkligen icke, om man med rätta kan säga det. Jag försvarar i kraft av mitt riksdagsmandat blott så gott jag förstår, lagarna och det folk, som lyder under dem.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Godsägare *Valfrid Eriksson*, vilken den 7 maj 1926 insjuknade i hjärnblödning, är på grund av denna sjukdom tills vidare förhindrad att fullfölja sitt riksdagsmannauppdrag, vilket härmed intygas.

Stockholm den 9 maj 1926.

Emil Gjertz,

l. g. läkare.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till skrivelse till Konungen med anmälan om de ledigheter inom kammaren, som skulle fyllas innan nästa lagtima riksdag.

Amäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9 A, i anledning av dels vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar dels ock åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta motioner; samt

nr 215, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställningar.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till akademien för de fria konsterna;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de allmänna läroverken jämte en i ämnet väckt motion;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående forskarstipendier för docenter vid universiteten och karolinska institutet;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående definitiv löne reglering för befattningshavare i överståthållarämbetets kansli m. m.;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för undervisning i slöjd åt vid vissa sjukvårdsanstalter intagna barn i skolåldern;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en baltisk-geodetisk kommission m. m.;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande och underhåll genom statens försorg av möblering för vissa rum i den för landshövdingen i Stockholms län avsedda tjänstebostaden;

nr 209, angående de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1926—1927 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fördelning av automobilskattemedel jämte i ämnet väckta motioner;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag rörande avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omklassificering av postkontoren samt telegrafverkets och statens järnvägars stationer m. m. jämte vissa i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 214, till Konungen, angående utredning i fråga om meddelande av viss föreskrift rörande kastration av husdjur.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 216, i anledning av väckt motion om höjning av dagtraktamentena till kyrkomötets ledamöter; och

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1926—1927 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 218, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstidens begränsning dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 219, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriärbete dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 220, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslag) dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial och utlåtande:

nr 25, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om vissa ändringar i förordningen den 5 maj 1882 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg; samt

nr 26, i anledning av väckt motion om avskaffande av censusbestämmelserna i fråga om valbarhet till riksdagens första kammare; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av legostadgan för husbönder och tjänstehjon den 23 november 1833 m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 119—123 samt jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 54—58.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att på morgondagens föredragningslista, bland två gånger bordlagda ärenden måtte uppsättas såsom första ärende statsutskottets utlåtande nr 119 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverksproposition framlagda förslag om personalindragningar i statsdepartementen m. m. jämte i ämnet väckta motioner samt övriga ärenden i vanlig ordning.

Denna hemställden bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag samt protokollen för den 5 och den 7 innevarande månad.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.43 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 12 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 25 och utlåtande nr 26 samt andra lagutskottets utlåtande nr 28.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag om personalindragningar i statsdepartementen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.*

I den till riksdagen den 7 januari 1926 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1926—1927 hade till behandling upptagits frågan om besparingar genom personalindragningar m. fl. åtgärder inom statsdepartementen. Därvid hade dels i det under rubrik »för flera huvudtitlar gemensamma frågor» statsverkspropositionen bifogade statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag chefen för finansdepartementet lämnat en redogörelse för de allmänna grunder, enligt vilka berörda besparingsåtgärder enligt hans mening borde genomföras, dels ock i vederbörande punkter under de olika huvudtitlarna framlagts i enlighet med dessa allmänna grunder utarbetade förslag till stater och anslagsberäkning.

I anslutning till denna uppställning av ärendet hade utskottet i det nu föreliggande utlåtandet först under en med I betecknad avdelning behandlat Kungl. Maj:ts förslag i avseende å de allmänna riktlinjerna för de ifrågasvarande besparingsåtgärderna och därefter under särskilda med II—VIII betecknade avdelningar staterna och anslagen för de särskilda departementen med undantag av utrikesdepartementet, beträffande vilket utskottet förklarar sig komma att avgiva särskilt utlåtande, samt jordbruksdepartementet, vilket enligt grunderna för remissen av statsverkspropositionen icke tillhörde statsutskottets handläggning. I ärendet väckta, till utskottet remitterade motioner hade i sammanhang härmed upptagits till behandling under vederbörande punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande på det sätt, att en var av ovannämnda avdelningar föredroges särskilt för sig, där så erfordrades punktvis och momentvis.

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

Avdelningen I. De allmänna grunderna för förslaget.

I punkt 1 under berörda rubrik »för flere huvudtitlar gemensamma frågor», hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, utom annat, godkänna de av chefen för finansdepartementet förordade grunder i fråga om sättet för genomförandet av indragningen av övertaliga befattningar vid statsdepartementen.

I sammanhang med nu förevarande punkt i statsverkspropositionen hade utskottet till behandling förehåft följande inom andra kammaren väckta, till utskottet remitterade motioner nämligen,

nr 216, av herr *A. Forssell*, som hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å 1926 års statsverksproposition i nu förevarande delar, hos Kungl. Maj:t hemställa, att allsidig utredning i ämnet med därå grundade förslag måtte föreläggas 1927 års riksdag;

nr 234, av herr *K. V. Rydén*, vilken hemställt, att riksdagen måtte besluta, att innehavare av förordnanden inom statsdepartementen i succession efter statssekreterare och expeditionschefer skulle bibehållas vid den ställning i lönehänseende, de för närvarande intoge; samt

nr 235, av *densamme*, vilken hemställt, att riksdagen måtte upptaga i 1926—1927 års budget samma stater och anslagsbelopp för de olika departementen inom Kungl. Maj:ts kansli, som beslutats för budgetåret 1925—1926.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande avdelningen på grund av vad däri anförts hemställt,

A) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Forssells motion II: 216, utom annat,

1) godkänna de av utskottet i utlåtandet förordade grunder i fråga om sättet för genomförandet av indragningen av övertaliga befattningar vid statsdepartementen ävensom de av utskottet angivna riktlinjer i övrigt för den föreslagna omläggningen av departementens stater;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att i anslutning till de av utskottet föreslagna allmänna grunder för avlöning åt föredragandena i regeringsrätten meddela de närmare bestämmelser i ämnet, som kunde visa sig erforderliga.

B) att herr Rydéns berörda motioner II: 234 och 235 måtte anses besvarade med vad utskottet förut anförde.

Vid den nu föredragna avdelningen hade reservation anmälts av herrar *O. Olsson*, *J. G. Walles*, *C. Johansson* i Hälsingborg, *L. J. Carlsson-Frosterud* och *O. Olsson* i Kullenbergstorp, vilka ansett, att utskottet bort i huvudsak tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag beträffande föredragningen i regeringsrätten.

Därjämte hade tre särskilda reservationer avgivits beträffande utskottets motivering.

Sålunda hade herrar *A. C. Lindblad*, *O. Olsson*, *J. G. Walles*, *C. Johansson* i Hälsingborg, *C. R. Jansson* i Falun och *L. J. Carlsson-Frosterud* ansett, att de å sid. 21 i det tryckta utlåtandet förekommande styckena

»Utskottet har icke — — — — erfarenhet.

Utskottet anser — — — — visst departement», bort utbytas mot följande uttalande: »Mot vad sålunda föreslagits, har utskottet icke funnit anledning till erinran.»

Herrar *O. Olsson*, *J. G. Walles*, *C. Johansson* i Hälsingborg, *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun och *L. J. Carlsson-Frosterud* hade ansett, att

den i sista stycket å sid. 24 förekommande meningen: »Föredraganden i sist-nämnda departement synes även kunna ombesörja föredragningen i jordbruks-departementet» bort ur motiveringen utgå.

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

Slutligen hade herrar *J. L. Widell, C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *O. Bergqvist, E. A. Hallin, J. Jeansson, P. M. Olsson* i Blädinge, *O. Olsson* i Kullenbergs-torp, *B. F:sön Holmgren* och *O. E. F. Järte* ansett, att det å sid. 27 förekommande uttalandet om rätt för Kungl. Maj:t att överföra högst 7 befattningshavare på indragningsstat bort utgå och motiveringen i dessa delar således er-hålla följande lydelse:

»Beträffande härefter frågan — — — — — följande sätt.

Samtliga de — — — — — stadgade åldern.

Enligt vad — — — — — departement.

Departementschefen har med utgångspunkt (sid. 28) — — — — —»

Herr statsrådet **Nothin**: Herr talman, mina herrar! Då jag har att vara närvarande i andra kammaren, där till behandling nu företages andra huvud-titeln, tror jag mig kunna räkna på kammarens överseende, om jag genast be-gär ordet för att framlägga mina synpunkter på en mera speciell fråga, som måhända icke annars borde tagas upp vid debattens början, nämligen den an-gående regeringsrättsföredragningens anordnande. Jag vill då icke fördölja, att när jag för några dagar sedan läste i tidningarna, att utskottet fullstän-digt skulle hava ongjort regeringsförslaget i denna del, emotsåg jag med vissa bekymmer det blivande utskottsbetänkandet. Jag fann emellertid till min glädje, att denna uppgift var väsentligt överdriven, och jag är villig att er-känna, att utskottet i de viktigaste sakfrågorna har biträtt Kungl. Maj:ts för-slag.

Kungl. Maj:ts förslag innebar nämligen, att föredragningen skulle uteslu-tande koncentreras på vissa tjänstemän, vilka skulle helt ägna sig åt detta arbete. Därmed avsåg man att undvika föredragandenas splittring på olika uppgifter och att för dem vinna större rutin. Härtill har utskottet ansett sig kunna ansluta sig. Vidare avsågs med propositionen, att föredragandena skulle tillsättas på förordnande på viss tid och icke ovillkorligen ha fullmakt på tjän-sten. Härmed åsyftades att för arbetet kunna förvärva yngre krafter, vilket är behöfligt, då arbetet är ansträngande och för en äldre man nog kan visa sig alltför påkostande; vidare åsyftades att genom de beföringsmöjligheter, som tjänstgöringen såsom regeringsrättsföredragande skulle kunna erbjuda, skapa ökat intresse för arbetet. Även dessa synpunkter hava av utskottet be-aktats. Slutligen avsåg Kungl. Maj:ts förslag, att man vid valet av före-dragande icke skulle vara bunden till personalen vid ett visst departement, utan kunna taga lämplig person vare sig ifrån annat departement eller från den lokala eller centrala administrationen i övrigt. Även till dessa synpunkter har utskottet givit sin anslutning. Jag vill i detta sammanhang, för att undan-röja ett missförstånd, som kommit till synes, än en gång understryka, att re-geringen städse avsett att vid valet av föredragande tillgodogöra sig den ad-ministrativa utbildningen. I propositionen angives detta också uttryckligen med orden, att man på detta sätt kunde tillgodogöra sig »yngre dugande för-mågor inom administrationen».

På dessa punkter förefinnes alltså samförstånd mellan regeringsförslaget och utskottsutlåtandet. Emellertid har utskottet sedan på en del punkter, som utskottet synes hava tillmätt alltför stor betydelse, föreslagit vissa — jag skulle önska, att jag kunde säga förbättringar, men jag kan ju i stället få begagna ordet förändringar. Utskottet synes hava fäst ett särskilt avseende vid frå-gan, huruvida föredragandena skulle förordnas på hemställen av en och samme

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

departementschef efter gemensam beredning med de övriga, eller om förordnandet skulle meddelas på föredragning av den departementschef, vars departement föredragningen närmast angår. Den saken har i och för sig ingen saklig betydelse. Ej heller har det någon betydelse, huruvida föredragandenas lönestat uppföres på ett departement eller på olika departement.

Sakfrågan ligger på en annan punkt. Man aysåg med den föreslagna anordningen att vinna ett mjukare förfarande, om jag får använda det uttrycket, så att, när föredragningen från olika departement skulle sammanföras på en och samma tjänsteman, skulle detta kunna ske med hänsyn tagen till den föredragandes speciella utbildning och hans erfarenhet på olika områden; det ansågs mindre lämpligt, att föredragningen från två olika departement en gång för alla fastlöstes i en och samma befattningshavares hand. Man avsåg vidare att om balansen på ett departement visade tendens att öka sig, så skulle genom en lämplig klyvning av arbetsuppgifterna en särskild grupp ärenden kunna överlämnas till någon annan föredragande, varigenom vunnes en lämplig arbetsfördelning. Utskottet har emellertid närmast inriktat sig på att arbetsuppgifterna skola fastläsas vid de särskilda föredragandena. Som direkt olycklig måste jag beteckna den sammankoppling, som enligt utskottsmotiveringen skall äga rum mellan föredragningen från handelsdepartementet och föredragningen från jordbruksdepartementet. På handelsdepartementets föredragning förekomma särskilt patentmål. Det är den huvudsakliga uppgiften där. På jordbruksdepartementets föredragning förekomma jordamål, vissa vattenrättsfrågor o. d. Envar, som haft tillfälle att få någon inblick i dessa uppgifter, kan säga sig, att en mera ingående erfarenhet på det ena området sällan eller aldrig motsvaras av någon kompetens på det andra. Jag tror, att det skulle hava varit bättre, om man kunnat förena föredragningen från jordbruksdepartementet med exempelvis de jordafrågor, som komma från ekklesiastikdepartementet. Detta är nu emellertid icke något så stort spörsmål i och för sig. Jag hoppas, att man även med en lojal tolkning av de av utskottet föreslagna direktiven skall kunna komma fram till en anordning, som blir något så när hållbar, och går detta icke, får väl frågan tagas upp igen vid en senare riksdag och då ordnas bättre.

En annan fråga, som utskottet har tillmätt särskild betydelse, gäller de skriftliga promemoriorna. Jag vill här bringa till kammarens erinran, att detta närmast är en rent administrativ fråga, och den omnämndes, enär detta var en av förutsättningarna för att regeringsrätten skulle kunna åtaga sig den väsentliga utökning av sin redan tunga arbetsbörda, som regeringsrätten själv fört på tal, nämligen med ytterligare femton föredragningsdagar om året, ett åtagande, för vilket regeringsrätten förtjänar allt erkännande.

Så kommer jag slutligen till den fjärde punkt, där utskottet har haft en annan ståndpunkt än Kungl. Maj:t. Det gäller löneförmånerna. Kungl. Maj:t hade föreslagit, att föredragandena skulle placeras såsom extra tjänstemän i lönegraden B 30. Utskottet har däremot gått på den linjen, att föredragandena skulle tillerkännas visst lönetillägg utöver sin förutvarande lön, dock så att de sammanlagda löneförmånerna icke skulle överstiga lönen i graden B 30. Jag vill icke fördölja, att jag vid ärendets förberedande behandling själv varit inne på denna samma tankegång. Jag hade då närmast tänkt, att föredragandena skulle oavsett sin löneställning, alltså även om de stode i B 30, för sitt föredragningsarbete få ett särskilt lönetillägg. Denna tankegång nödgades jag emellertid frågå av följande skäl. Om man till alla föredragande ger detta lönetillägg, skulle det medföra finansiella konsekvenser av rätt stor omfattning. Man måste då utsträcka samma lönetillägg till även de föredragande revisionssekreterarna, och detta skulle i sin ordning rulla upp alla lönefrågor för den nyreglerade statsförvaltningen. Nu har utskottet satt maximigränsen

till B 30, och frågan om eventuella konsekvenser på andra områden är därför för närvarande icke aktuell. Emellertid skulle detta löneförslag innebära en olika löneställning för samma slags arbete, något som riksdagen förut ställt sig synnerligen betänksam mot. Jag vill erinra därom, att statssekreterare och expeditionshefer, vilka innehava förordnande på sin tjänst, visserligen icke på vissa år men dock utan fullmakt, hava samma ersättning för sitt arbete, oavsett om deras ordinarie tjänst är kanslisekreterare-, kansliråds- eller vad annan befattning som helst. Det skulle vidare innebära en obillighet emot föredragandena i regeringsrätten att ställa dem i en annan och sämre löneställning än föredragandena i högsta domstolen. Jag vill alltså hemställa till kammaren att i föreliggande utskottsbetänkande göra sådan ändring, att föredragandena i regeringsrätten tillerkännes den löneställning, som i den kungl. propositionen föreslås.

*Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)*

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman, mina herrar! Mot det nu föreliggande utskottsforslaget har jag för min del vissa erinringar att göra, och jag har därför begär ordet i början av debatten.

Beträffande frågan om föredragningen i regeringsrätten kan jag i det stora hela ansluta mig till utskottets förslag och uttalanden, även om jag på vissa punkter måste ställa mig tveksam till de rätt positiva satser, som förekomma angående föredragningssättet och föredragningsordningen. Jag skall emellertid icke gå in på den frågan, då jag i detta avseende icke har några ändringsyrkanden att göra.

Vad däremot beträffar utskottets uttalanden i övrigt rörande de principer, som det nu gäller, alltså med avseende på departementen i övrigt och handläggningen av ärendena inom Kungl. Maj:ts kansli, kan jag icke neka till att åtminstone det första intrycket — hos mig ett bestående intryck — av utskottets framställning är motsägelse. Utskottet motsäger sig självt gång på gång i den ena punkten efter den andra. Till en början framhåller utskottet på sidorna 18 och 19 i sammanhang med herr Forssells motion om avslag på Kungl. Maj:ts förslag, att med de utgångspunkter, som föreligga, konsekvensen borde hava varit ett avslag på propositionen. Om man tänker sig, att man nästkommande riksdag skall få ett förslag angående departementens sammansättning, verksamhetsformer och antal, är det rimligt och naturligt, att man uppskjuter frågan om personalen inom dessa departement till att behandlas i sammanhang med det förra ärendet. Utskottet säger också: »Med hänsyn härtill skulle otvivelaktigt kunna göras gällande att, då möjlighet föreligger att inom en nära framtid departementsorganisationen kommer att förändras, rubbningar i staterna icke för närvarande borde vidtagas», men så säger utskottet strax efteråt, att det i alla fall icke har velat avstå från den möjlighet till besparingar, som yppats genom Kungl. Maj:ts förslag. Med tanke på att kunna få ned utgifterna har utskottet därför gått in för den reform, som det nu föreslår. Utskottet säger, att då från Kungl. Maj:ts sida ett beaktansvärt försök göres till systematiska och omfattande besparingsåtgärder, skulle det vara oriktigt av riksdagen att på mera formella grunder avslå förslaget. Ja, det är nog riktigt, men det förefaller mig, att, då utskottet underkänner den systematik, varpå regeringsförslaget bygger, är det svårt att göra gällande, att man bara har formella grunder för ett avslag. Om man icke vill gå in på det system, regeringsförslaget innebär, utan vill ställa upp ett annat och detta icke heller är vitsordat från Kungl. Maj:ts sida, så tycker jag, att man svävar litet i det blå. Det synes mig vara rimligare och riktigare, att man just därför väntar, tills man får taga upp frågan i ett sammanhang.

Utskottet har visserligen försökt att jämka på Kungl. Maj:ts förslag ge-

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

nom att föreslå, att personalen överföres på övergångsstat i stället för på indragningsstat och i visst avseende med rätt för Kungl. Maj:t att även överföra en del på indragningsstat. I senare fallet föreligger emellertid en reservation, som vill taga bort Kungl. Maj:ts rätt i den punkten, och det förefaller mig åtminstone vara en konsekvens av utskottets egen ståndpunkt, att tjänstemännen uteslutande skola överföras på övergångsstat. Men vad innebär denna reform i själva verket, om man nu överför dem på övergångsstat? Bli det en real besparing? Bli icke resultatet, att vi hava kvar möjligheten att ett kommande år taga upp frågan i ett sammanhang, kanhända med underkännande av de grunder, som nu äro föreslagna? Jag kan icke se, att det, när man går denna linje, föreligger något talande skäl för att avvika från vad som nu är gällande och som föreslås i herr Rydés motion, nr 235 i andra kammaren, vilken går ut på att de nuvarande staterna skola bibehållas. Motiveringen ger, som utskottet också betonar, vid handen, att motionärens syfte har varit att få till stånd ändringar i Kungl. Maj:ts förslag. Men klämman är denna, och även om man icke vill hava några sådana ändringar i nuvarande ordning, synes mig vara riktigt att med de modifikationer, som föranledas av ett bifall till utskottets förslag rörande regeringsrätten, i övrigt behålla nuvarande grunder.

Men utskottet har också några särskilda uttalanden, som jag för min del måste ställa mig mycket skeptisk emot. Utskottet yttrar på sid. 20 beträffande den direkta föredragningen, som den kallas, d. v. s. föredragningen i statsrådsberedningen genom andra än kansliets egna tjänstemän, att intet synes »vara att erinra mot att man fortgår på denna väg och eventuellt söker något utvidga användningen av detta förfaringssätt». Men läser man stycket i fortsättningen, så heter det där, att departementschefen uttalat, »att han icke ansett sig böra ingå på någon omorganisation av den centrala förvaltningen i riktning mot den av departementalkommitterade föreslagna departementalreformen», vilken väg man emellertid beträder, om man går in på en ökning av den direkta föredragningen. Utskottet säger, att det med bemärkande av detta uttalande icke har velat framställa någon anmärkning, och i slutet av stycket framhålles, att den direkta föredragningen icke bör anlitas i sådan utsträckning, att därigenom ämbetsverkens egentliga arbete försvåras. Jag kan för min del icke finna annat än att utskottet säger: »En utvidgning av den direkta föredragningen vilja vi ha, men någon egentlig utvidgning vilja vi inte ha.» Det förefaller mig vara en ganska skarp motsägelse, då man å ena sidan vill ha en utvidgning och å andra sidan förklarar, att den icke får återverka på ämbetsverken på något sätt. Läger jag så härtill, att ämbetsverken själva skola hava avgörande inflytande på frågan om vilken befattningshavare, som skall förordnas, måste jag ställa mig ännu mera tveksam. Skall det vara någon välsignelse med denna direkta föredragning, bör väl departementschefen själv låt vara efter samråd med vederbörande myndigheter, utse den som skall ombesörja föredragningen, men att verket skall skicka upp den föredragande, det kan jag för min del icke finna vara i någon mån förenligt med det fullständiga ansvar, som skall åvila departementschefen. Jag kan därför icke finna, att någonting i det stycke av betänkandet, som handlar om den direkta föredragningen, borde befordras till Kungl. Maj:t, utan jag måste för min del hemställa om avslag på denna del av motiveringen.

När vi sedan komma till frågan om anställning av ifrågavarande departementstjänstemän, finna vi samma motsägelse. Utskottet polemiserar mot tanken på att man skulle uppföra departementens tjänstemän på Kungl. Maj:ts kanslis stat — kansliet som ett enhetligt verk — och uppföra dem endast där samt sedermera låta dem fördelas på departementen efter Kungl. Maj:ts gottfinnande. Nej, säger utskottet, det vilja vi icke vara med på, utan vi vilja

behålla de särskilda staterna. När man då kommer till tillämpningen, visar det sig emellertid på sid. 21, att utskottet å ena sidan polemiserar mot Kungl. Maj:t, som enligt sitt förslag skulle få en möjlighet att åtminstone tills vidare kunna ändra de av riksdagen fastställda staterna för departementen genom att flytta över en tjänst från det ena departementet till det andra då och då efter omständigheter och efter behag, men i allt fall stannar utskottet vid att tillstyrka det föreslagna utnämningssättet med det undantag, att kansliråd bör utnännas till tjänst inom visst departement. Nu utgöra kansliråden det mindre antalet av samtliga tjänstemän inom departementen, och vad blir då resultatet? Jo, det blir, att det egentligen uteslutande blir kansliråd, som ställas på de särskilda staterna, ty teoretiskt skulle man komma att utnämna kanslisekreterare och övriga tjänstemän av de olika grader, som här kunna komma i fråga, till kanslisekreterare o. s. v., men sedan skulle de få sin lön på grund av förordnande att tjänstgöra inom visst departement. När vederbörande utnämns till kanslisekreterare, skall han också grundlagsenligt hava den därmed förenade löneförmånen, och någonstädes skall den anvisas. Men genom denna anordning kommer man till det resultatet, att han blir kanslisekreterare utan att det angives, på vilket departements stat lönen skall utgå. Så förordnas han på visst departement och får då lönen därifrån. Om vi nu antaga, att mannen blir långvarigt sjuk, gäller förordnandet fortfarande — jag kan icke finna, att förordnandet är avsett att gälla vissa år, utan det skall gälla tills vidare — och då får han behålla förordnandet, ty lönen kan icke tagas ifrån honom. Och skulle hans förordnande upphöra, har han icke lön på något departements stat. Varifrån får han då lönen? Mig synes en sådan anordning så motsäggande, att det icke är skäl att gå in på den. Om man håller fast vid vad utskottet gått ut ifrån — nämligen att det bör vara särskilda stater för departementen och att det är nödvändigt att med avseende på kansliråden även i dess konsekvenser vidhålla principen och utgångspunkten — förefaller mig den avvikelse, som utskottet har gjort i de andra punkterna, vara av ondo, och det vore rimligare och riktigare och konsekventare att tänka tanken till slut, d. v. s. låta dessa tjänstemän stanna inom varje departement och utnännas till kanslitjänstemän inom de särskilda departementen. För min personliga del skulle jag icke alls hava något emot att de utnämndes på kansliets stat och att det bleve en allmän stat för kansliet, men den tanken har ju utskottet övergivit och i princip ogillat. Under sådana omständigheter förefaller det mig som sagt rimligare, att man toge konsekvensen av sin egen ståndpunkt.

Beträffande rekryteringen har utskottet uttalat sig för den anordning, som Kungl. Maj:t har tänkt sig med en tillsättningsnämnd o. dyl. Jag vill för min del bekänna, att om det är någonting som jag hyser misstro emot — och det vill inte säga så litet — så är det dessa tillsättningsnämnder. Jag kan icke förstå, att det egentligen skulle vara någon särskild fördel med dem, och efter min övertygelse och den erfarenhet man hittills haft vid ett objektivt bedömande hava dylika anordningar icke varit så lyckliga. Jag tror, att det vore vida rimligare att stanna vid en tillsättningsmetod såsom den nuvarande.

Detta är de huvudsakliga punkter, som jag här har velat upptaga. Då jag icke finner, att utskottet egentligen har åstadkommit något annat eller mera än *en rent formell besparing*, eftersom vi hava vederbörande tjänstemän kvar på övergångsstaterna, kan jag för min del icke annat än yrka avslag på utskottets motivering — det är ju motiveringen det gäller, herr greve och talman — från orden: »De skäl, som således kunna anföras» på sid 19 och fram till det stycke längst ned på sid. 21, som börjar med orden: »Vidkommande de tilltänkta omläggningarnas innebörd för de särskilda tjänstemannagrupperna har departementschefen först upptagit frågan om föredragandena i regeringsrätten.» Sedan tillstyrker jag bifall till vad utskottet föreslagit angående re-

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

geringsrätten ända fram till sid. 26. Därefter torde ändringar också böra göras, men det föreligger kanske icke för närvarande anledning att härom göra något yrkande. Jag yrkar således bifall till vad utskottet i övrigt hemställt angående grunderna för kanslireformerna och bifall till herr Rydén's motion nr 235 i andra kammaren, angående fastställande av nu gällande stater för Kungl. Maj:ts kanslis departement, i vad de icke beröras av föredragningen i regeringsrätten.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Jag ber att få säga några ord med anledning av vad som nu här i diskussionen förekommit.

Vad först angår herr justitieministerns erinringar, har jag ingen anledning att knyta några reflexioner till första delen av hans anförande, vari han ansåg sig kunna konstatera, att utskottet i fråga om regeringsrättsföredragningen i olika avseenden accepterat utgångspunkterna för Kungl. Maj:ts förslag. I denna del har jag icke anledning att göra någon erinran mot vad han anförde. Däremot ansåg han, att utskottet hade fäst sig för stort avseende vid den del av utskottets förslag, som gick ut på att föredragandena skulle förordnas inom visst departement. Med anledning därav ber jag endast få erinra rörande vad här förekom, när förslaget till ändring i regeringsrättslagen behandlades — ett förslag som kammaren med knapp majoritet anslöt sig till. Vid detta tillfälle uttalades från håll, på vilka man då biträdde yrkandet om bifall till den föreslagna lagändringen, att man reserverade sina anmärkningar, såvitt det gällde att tillse, huruvida det förslag till föredragningens anordnande, som man hade att vänta i samband med behandlingen av frågan om departementsorganisationen, verkligen kunde anses sammanfalla med grundlagens syftemål i denna punkt. Det var, såvitt jag kan förstå, ganska uppenbart, att man då ställde sig reserverad gentemot Kungl. Maj:ts ståndpunkt i nu berörda avseende. Utskottet har med sitt förslag velat undanröja varje tvakan om att den förändring, som här skulle ske i olika avseenden, också stode i överensstämmelse med grundlagens bestämmelser, så att alltså icke på denna grund erinran skulle kunna göras mot bifall till utskottets hemställan. Det förefaller mig, att utskottet icke fäst sig för stort avseende vid denna synpunkt. Ty om denna icke tillräckligt beaktats, skulle det kunnat hända, att hela reformen på denna grund kommit att falla i denna kammare. Och då det gäller en omständighet av sådan betydelse, att den kan vara avgörande för hela förslaget, öde, förefaller det mig, som om det icke med skäl bör kunna sägas, att man fäster för stort avseende vid densamma. Jag tror sålunda, att när utskottet på denna punkt vidtagit sådana förändringar, som nu skett, har det varit på goda skäl. Och då dessutom det syftemål, som låg bakom Kungl. Maj:ts förslag, kunde förverkligas jämväl på det sätt, som utskottet här förordat, anser jag, att utskottet haft goda grunder för sina ändringsförslag i denna del.

Herr statsrådet yttrade sig sedermera rörande avlöningsförhållandena för regeringsrättsföredragandena, och om jag förstod honom rätt, innebar hans huvuderinran mot utskottets förslag i denna del, att samma arbete därvid skulle komma att utföras av män i något olika löneställningar. Herr statsrådet erkände, att man genom den form för lönefrågans anordnande, som utskottet föreslagit, hade undanröjt de betänkligheter, som han själv tidigare haft att gå den av utskottet nu förordade vägen, därför att det skulle kunna medföra konsekvenser beträffande föredragande på ett annat område. Såvitt jag förstod herr statsrådet rätt, medgav han, att dessa konsekvenser icke behövde befaras vid ett bifall till utskottets förslag. Däremot ansåg han, som sagt, att den erinran mot förslaget kvarstod, att föredragandena i regeringsrätten i vissa fall, när de å sin ordinarie tjänst vore placerade i lägre lönegrad än förste kansli-

sekreterares, skulle komma att erhålla lägre avlöning än övriga föredragande. Utskottet har visst icke förbisett denna erinran, men däremot kan ställas, att samma förhållande de facto förekommer på många områden inom statsförvaltningen. Det förekommer ju bland annat därigenom, att befattningshavare i lägsta och högsta löneklassen inom samma lönegrad erhålla en väsentligt olika avlöning, under det att arbetet kan vara likartat. Den omständigheten i och för sig förefaller alltså icke vara tillräcklig för att icke utskottets hemställa på denna punkt borde kunna godtagas av riksdagen. Det är ju för att största möjliga valfrihet vid utseende av föredragande skall kunna erhållas, som denna anordning vidtagits, på samma gång som utskottsförslaget synes vara regeringsförslaget väsentligt överlägset däri, att placeringen av en föredragande, när föredragandeförordnandet upphört, synes bli betydligt lättare enligt den anordning, utskottet föreslagit, än efter det förslag, Kungl. Maj:t framlagt.

Jag tror, att om man i fråga om föredragandenas löneställning hade följt Kungl. Maj:t, skulle man i detta avseende ha kommit i verkliga bryderier. Därtill kommer, att enligt utskottets förmenande Kungl. Maj:ts förslag i lönefrågan lade alltför stor vikt vid vad jag skulle vilja kalla den processuella delen av departementsarbetet. Det skulle blivit så, att föredragningen i regeringsrätten, d. v. s. behandlingen av besvärsmål och dylikt, skulle hava i lönehänseende taxerats betydligt högre än beredningen av ärenden i första instans och departementsarbetet i övrigt. Och detta skulle väl också ha påverkat rekryteringen beträffande de på detta sätt jämsides med varandra arbetande befattningshavarna. Jag tror, att den ökade jämställdhet i detta avseende, som utskottsförslaget företer, ur olika synpunkter är lämpligare och riktigare och leder till för det hela mera gynnsamma resultat. Då slutligen även den löneställning, som utskottet ifrågasätter, synes vara såsom ersättning för uppgiftens fullgörande fullt tillräcklig, vågar jag sålunda hoppas, att kammaren skall på denna punkt, där herr statsrådet uttryckte en rakt motsatt önskan, finna sig kunna följa utskottets hemställa.

För övrigt föreföll det mig, som om herr statsrådet i det stora hela var relativt nöjd med utskottets hemställa. Det besparingssyfte, som har legat bakom Kungl. Maj:ts förslag, har realiserats i minst samma omfattning jämväl enligt utskottets hemställa, liksom också syftet med Kungl. Maj:ts förslag i vad det avsåg att icke på sådant sätt avklippa alla beföringsmöjligheter, att kanslireformen skulle verka avskräckande och försvårande ur rekryteringssynpunkt, behjärtats inom utskottet och även blivit tillgodosett, om också icke på det sätt Kungl. Maj:t föreslagit.

Med vad jag sålunda i dessa avseenden anført, tror jag mig ha besvarat det väsentliga i herr statsrådets erinringar.

Vad därefter beträffar herr Reuterskiölds inlägg, gick det ju, såvitt jag uppfattade honom rätt, ut på att han var belåten med det sätt, varpå utskottet löst problemet om regeringsrättsföredragningen, under det att han däremot var motståndare till regleringen av departementsorganisationen i övrigt och önskade avslag på utskottets hemställa i sistnämnda avseende. Jag kan ju förstå, att man kan ställa sig på den ståndpunkten, men nog tror jag, att utskottets skäl för att man jämväl på denna punkt skall försöka att nu göra allt som kan göras, utan att det behöver oförmånligt inverka på departementsarbetet i stort sett, äro hållbara.

Herr Reuterskiöld talade om att utskottets yttrande lede av motsägelser. Men jag måste säga, att när jag sedan försökte följa honom i hans exempel på dessa motsägelser, tyckte jag icke, att hans motivering var alltför övertygande. Utskottet har på de olika punkterna gjort så, som man väl i regel gör, när man vill underkasta en fråga ett objektivet övervägande. Man har under de skilda punkterna inledningsvis anført vad Kungl. Maj:t yttrat eller vad en motionär

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

åberopat till stöd för sitt yrkande, och de olika yrkandena återgivas objektivt. Man har erkänt, att visst kan det ligga åtskilligt i en framställd anmärkning, men sedan har utskottet kommit fram till att det vid övervägande av saken funnit, att starkare skäl dock tala för en annan anordning, samt utvecklat sin mening i detta avseende. Inte kan man väl påstå, att ett resonemang, som på de olika punkterna följer en dylik uppläggning av ämnet, i och för sig därför lider av inre motsägelser. Det föres ju tvärtom blott en objektiv diskussion av de skäl, som anförts såväl för den ena som för den andra ståndpunkten, efter vilken man slutligen kommer fram till den slutsatsen, att övervägande skäl tala för den ståndpunkt, man förordar. Detta gäller, såvitt jag förstår, allt vad som i denna del anfördes av professor Reuterskiöld, även i fråga om den direkta föredragningen och vad därmed sammanhänger.

Vad sedan beträffar frågan om sättet för utnämning å de olika tjänsterna och skiljaktigheten i detta avseende mellan kansliråd och övriga tjänstemän, kan jag icke heller finna, att vad professor Reuterskiöld anförde i någon mån kan försvaga utskottets förord för bifall till förslaget i dessa delar. Utskottet har i sitt yttrande uttryckligen angivit, varför man ansett, att man i fråga om kansliråden icke vill följa samma förfaringssätt, som föreslagits beträffande övriga tjänster. Utskottets skäl härför, som äro uttryckligt angivna i betänkandet — jag vill inte trötta kammaren med att återupprepa dem — synas mig fullt övertygande.

Då sålunda vad herr Reuterskiöld anfört efter mitt förmenande icke är av beskaffenhet att böra föranleda kammaren att nu uppskjuta godkännandet av ett förslag, som är tillkommet på grund av den uppenbara överbefolkning, som kristidsförhållandena på sin tid framkallade inom departementen, och då reformen på ett varsamt, men såvitt jag förstår riktigt och lämpligt sätt nu försöker att verkställa en avveckling härav, tror jag, att kammaren har anledning att följa utskottet, till vars förslag jag yrkar bifall, såväl i avseende å de delar av motiveringen, mot vilka herr Reuterskiöld nu särskilt vände sig, som också beträffande de särskilda punkterna av den nu föredragna klämman.

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag skall be att i allra största korthet få förklara, varför jag anser, att man från regeringens sida i det stora hela utan någon tvekan kan acceptera utskottets förslag, och vidare likaså i korthet antyda de punkter, där det förefaller mig, som om utskottets omdöme kanske ändå inte hade utfallit på det allra bästa sättet.

Hela besparingsarbetet rör sig ju med mycket stora svårigheter. Det finns en allmän önskan om begränsning av statsutgifterna. Men en mycket stor del av dessa utgifter, såvitt angår statens verksamhet, bestå i personalutgifter. Det gäller alltså mycket stora grupper av människor och deras intressen. Det är då alldeles naturligt, att varje gång, som man försöker att taga ett grepp för att minska dessa utgifter, komma dessa intressen med i spelet, och det är alldeles naturligt, att de finna de svagheter, som måste vidlåda varje besparingsförslag. Ty det skall naturligtvis ingen dölja för sig, att hur mycket man än talar om att man skall kunna göra arbetet mera effektivt, är det klart, att med en förnuftig användning av arbetskrafterna vinner man mera, om man har flera arbetskrafter än om man har färre. Det kan därför alltid anföras, att man genom en indragningsåtgärd tar på sig vissa risker. Men jag tror, att det är sådana risker, som vi äro tvungna att taga på oss. Det är också sådana risker, som Kungl. Maj:t anser, att man kan taga på sig, när man i detta fall föreslår, att indragningar skola ske.

Det har sagts, att alla de anordningar, som i propositionen föreslås för att bättre organisera arbetet, räcka icke i och för sig till för att förklara, hur man skall kunna draga in så stor personal. Nej, det är alldeles riktigt, men dessa

anordningar — vare sig det gäller decentralisering eller direkt föredragning eller något annat — äro icke heller anförda såsom huvudskäl för möjligheten att vidtaga de föreslagna indragningarna. Utan huvudskälet för möjligheten att göra dessa indragningar är helt enkelt, att den nuvarande organisationen av Kungl. Maj:ts kansli kommit till under en högkonjunktur och att vi för närvarande kunna säga, att vi kommit tillbaka till det tillstånd, som rådde för mer än tio år sedan. Det är nästan på enheterna samma antal ärenden, som år 1924 avgjorts i kansliet, som avgjordes år 1915. Under mellantiden ligger den höga toppunkten åren 1920 och 1921. Det är alltså ingenting annat än en anpassning efter deflationstiden, om jag så får säga, vilken ju har skett på alla andra områden i alla möjliga hänseenden, som man här på visst håll med sådan energi motsätter sig, när det föreslås, att denna anpassning skall gå ut över personalen i ämbetsverken och i Kungl. Maj:ts kansli.

Jag vill sålunda betona, att det från regeringens synpunkt huvudsakligen har varit frågan om besparingarna, som stått i centrum; sättet för denna reforms genomförande kan man alltid tvista om. Emellertid säger man, att det blir ju inga besparingar — varför kunna vi då inte uppskjuta hela frågan? Jag tror, att den som säger så inte har tänkt sig in i vad det betyder att uppskjuta frågan. Det är ju alldeles tydligt, att för varje år, som vi uppskjuta denna omorganisation, uppskjuta vi också med ett år den tidpunkt, då besparingarna komma att inträda. Det är visserligen sant, att de besparingar, som göras i år, äro mycket små; besparingarna inträda först så småningom. Men vänta vi med frågans avgörande till nästa år, uppskjuta vi ännu ett år den tid, då besparingarna kunna göras. Det är den ena sidan av saken. Den andra är, att för varje år, som på detta sätt går, blir det svårare att upprätthålla vakantsättningen av de lediga tjänster, som nu hållas vakanta. Det kan inte vara riktigt, att det ena året efter det andra hålla ordinarie tjänster på vakans och säga, att vi inte vilja besätta dem med ordinarie innehavare, därför att det föreligger förslag till omorganisation i besparingssyfte, för att sedan, när sådana förslag framlagts, svara, att det lönar sig inte att göra dessa indragningar, därför att det blir inga omedelbara besparingar. Om man inte någon gång tar ut steget för att göra besparingarna, kan man helt enkelt inte låta bli att återbesätta de tjänster, som nu äro vakanta, och sålunda får man i själva verket en utökning av utgifterna.

För det tredje — och det är för mig det kanske viktigaste — tror jag, att varje besparingsarbete i fortsättningen inom ämbetsverken — jag har sagt detta förut — blir omöjligt, om riksdagen skulle visa den ringaste tvekan, när det gäller att börja arbetet med Kungl. Maj:ts kansli. Det finns så stora svårigheter överhuvud taget att övervinna, det är så nödvändigt att få medverkan från ämbetsverken själva eller åtminstone från deras chefer, att om man där skulle märka, att riksdagen inte är intresserad, är jag rädd för att man från deras sida skulle säga, att det kanske inte är så nödvändigt att lämna en dylik medverkan. Jag tror sålunda, att utskottet har bedömt situationen alldeles riktigt, då det funnit, att när ett förslag om personalindragningar här kommit från Kungl. Maj:t, kan inte riksdagen taga på sitt ansvar att säga nej till förslaget, sedan riksdagen gång på gång yrkat på att man skall minska utgifterna, även när det gäller förvaltningen.

Jag kan alltså i det väsentliga, som jag nämnde, ansluta mig till utskottets förslag. Det antal tjänster, som utskottet föreslår till indragning, är ju praktiskt taget detsamma som det Kungl. Maj:t har föreslagit. De som ha sett uppgifter om att det i Kungl. Maj:ts förslag rörde sig om 41 tjänster, som skulle indragas, under det att utskottet föreslår indragning av endast 33 tjänster, ha kanske icke samtidigt uppmärksammat, att 6 av de 8 tjänster, som skilja regeringsförslaget från utskottsförslaget, motsvaras av regeringsrätts-

Ang. personalindragningar i statsdepartementen m. m.
(Forts.)

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

föredragande, för vilka ordinarie tjänster nu av utskottet uppföras å staterna. Av de återstående 2 tjänsterna är den ena en andre kanslisekreterartjänst i ecklesiastikdepartementet, som utskottet, jag tror med allt skäl, åter upptagit å staten, då kyrkobyran icke överförts till justitiedepartementet. Den åttonde tjänsten är, det tror jag verkligen, en svaghet i utskottsbetänkandet. Den skänker, som det heter, Kungl. Maj:t ett nytt kansliråd i kommunikationsdepartementet, men det sker på det sättet, att man samtidigt tager bort expeditionschefen, vilket säkerligen icke är förenligt med en förnuftig sparsamhet. Jag kan säga det, eftersom utskottet på flera ställen har uttalat, att utskottet finner, att Kungl. Maj:t har gått så långt, som man överhuvud taget vågar gå i fråga om indragningar. Det förefaller mig då något egendomligt, att utskottet på en sådan bestämd punkt skall våga gå ett steg längre än Kungl. Maj:t genom att draga in en expeditionschef och ersätta honom med ett kansliråd. Jag tror icke, att det är en förnuftig sparsamhet på den punkten. Men denna sak torde komma upp senare under diskussionen, och jag skall därför icke längre uppehålla mig härvid.

Den andra punkt, där en olikhet föreligger mellan propositionen och utskottets förslag, är frågan om anordnandet av vad jag vill kalla för indragningsstaten. I denna del innehåller ju Kungl. Maj:ts förslag, att samtliga övertaliga befattningshavare sättas på indragningsstat, men att man bibehåller tjänstgöringsskyldigheten för ett antal av dem. Utskottet säger i stället: Till den del, de övertaliga befattningshavarna skola ha bibehållen tjänstgöringsskyldighet, kalla vi det inte för indragningsstat utan för övergångsstat. Det är möjligt, att detta är en bättre terminologi, en bättre anordning, men det rör sig icke här om någon skillnad i sak, så att jag har icke heller på denna punkt någon invändning att göra.

Däremot kan jag inte förneka, att det finns en viss motsägelse mellan utskottets förmodan, att frågan om arbetsfördelningen inom Kungl. Maj:ts kansli, eventuellt om departementssammanslagning, ganska snart skall komma upp till ny behandling, och utskottets förslag, att kansliråden skola utnämnas till tjänst i visst departement och icke i kansliet i dess helhet. Ty det är väl ändå klart, att det, för den händelse en departementssammanslagning kommer till stånd, blir lättare att genomföra denna ändring, om man har alla tjänstemän i departementen, även kansliråden, utnämnda till tjänst i kansliet och icke till tjänst i visst departement. Det är väl nämligen ändå klart, att det blir lättare, för den händelse man får en sammanslagning av departement, att anordna den ändringen, om alla departementstjänstemän och således även kansliråden utnämnas till tjänstemän i Kungl. Maj:ts kansli och icke i ett bestämt departement. På den punkten förefaller det för övrigt, att riksdagen kanske bör vara litet försiktig att räkna ett finger åt professor Reuterskiölds mycket enastående, men mycket energiskt framförda uppfattning, att tjänstemännen icke kunna förflyttas. Det är så, att visserligen åberopar sig utskottet på, att en sådan förflyttningsrätt finnes, men samtidigt föreslår det, att utnämning skall ske i ett visst departement, vilket, så vitt jag förstår, avser att utgöra hinder för, att en förflyttning skall kunna äga rum. Jag tror, att det ur såväl besparings- som principiell synpunkt varit bättre, om utskottet anslutit sig till den kungl. propositionen, men den saken är naturligtvis icke av så stor betydelse, att man därom behöver uppväcka någon större strid.

Sedan kanske jag får med några ord beröra en del saker, som nämnts av professor Reuterskiöld. Jag gör mig sålunda solidarisk med utskottet, vilket måhända kan lugna herr Reuterskiöld, som anser, att det här icke finnes någon enighet i uppfattningarna eller någon tillräcklig grundval att stå på, eftersom utskottet går på en linje och Kungl. Maj:t på en annan.

Jag skulle i detta sammanhang vilja uttala min tacksamhet mot utskottet,

för att utskottet, som annars är så månt om att ha utredningar och yttranden av ämbetsverk att stödja sig på, men som i detta fall av helt naturliga skäl icke kunnat stödja sig på några sådana, eftersom det icke funnits några ämbetsverk att remittera ärendet till -- att utskottet trots denna brist i utredningen och i förlitande på personer, som endast äro politiker, liksom utskottets ledamöter själva äro, vågat taga ett så allvarligt steg, som dessa indragningar ju måste innebära.

Ang. personalindragningar i statsdepartementen m. m.
(Forts.)

Det som herr Reuterskiöld anförde i fråga om risken av den direkta föredragningen vill jag belysa med ett litet exempel.

Man har icke tänkt, att den direkta föredragningen skulle ske i någon utsträckning utöver den, som helt och hållet betingas av praktiska hänsyn. Det har icke förefunnits någon principiell önskan från regeringens sida att utsträcka den direkta föredragningen, utan det är bara beroende på, att man i vissa fall rent praktiskt finner, att det är mera bekvämt.

Jag hade under sistlidne höst tillfälle att behandla dyrortsgrupperingen av Sveriges alla kommuner. Den enda person i hela landet, som verkligen äger sakkunskap på det området, sitter i socialstyrelsen. Han har ägnat en stor del av sitt liv eller i alla händelser många år åt att kunna behärska materialet i detta hänseende. Om någon departementstjänsteman skulle försöka att bilda sig en uppfattning i denna fråga, måste han bli samma slags specialist som denne byråchef i socialstyrelsen. Det skulle, såvitt jag förstår, vara ett fullständigt slöseri med arbetskraft, om en byråchef, ett kansliråd i departementet skulle försöka irhämta, vad denne byråchef förut kände till för att sedan förmedla det till statsrådet. Följden bleve, att var gång, när han finge en fråga, huru det förhölle sig med den eller den detaljen, han måste ringa upp och tala med byråchefen i socialstyrelsen och sedan i andra hand komma med den upplysningen till beredningen. Det enkla sunna förnuftet säger, att man bör be byråchefen i socialstyrelsen komma upp i departementet och föredraga hela ärendet för att därigenom spara tid och komma till ett bättre resultat. Det finnes fall, då sådant kunnat ske förut, och varför skulle man då icke också hädanefter använda detta sätt. Det hade kunnat ske i större utsträckning, utan att ett ord därom behövt nämnas i den kungl. propositionen efter den erfarenhet man haft, och det kanske varit klokare, om det icke blivit nämnt, ty då hade ingen människa tänkt på den saken.

Sedan är det en sak av betydelse, beträffande vilken jag är tacksam, att utskottet gått den väg det gjort, och beträffande vilken jag gärna ville understryka vikten av, att man följer utskottets väg och icke den, som ett antal reservanter förorda att man skall gå. Det är i fråga om indragningsstaten. Lika egendomligt som det är att höra en representant för det mest utpräglade sparsamhetspartiet i riksdagen, nämligen herr Reuterskiöld, vara den förste som yrkar avslag på dessa indragningar, lika egendomligt är det att finna, att man från det håll, där man annars är intresserad av att tillvarataga tjänstemännens intressen -- ty det förefaller mig som om man i allmänhet närmast är det på högerhåll -- kommer med en reservation, som måste innebära, att förhållandena för tjänstemännen skulle bli ofantligt mycket svårare än enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Ty denna reservation innebär, att inga tjänster skulle sättas på indragningsstat. Men om inga tjänster sättas på indragningsstat, vad betyder det? Jo, det betyder precis detsamma, som om vi, när vi genomförde minskningen av vårt militärväsen, hade förklarat, att alla övertaliga officerare och underofficerare skola stå kvar med tjänstgöringsskyldighet, att så fort det blir en ledig plats på grund av avgång skola de rycka in på den platsen och att inga befordringar och ingen nyrekrytering skall äga rum, förrän hela denna övertaliga personal är avverkad. Det föreslår man nu i denna reservation. När det blir lediga tjänster, skola alla de övertaliga rycka in på tjän-

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

sterna, och först när alla försvunnit på grund av ålder i tjänsten, skall det bli befordring av nytt folk och nyrekrytering till de tjänsterna med nytt folk.

Det bleve visserligen formellt möjligt, men jag tror icke, att det skulle vara till mycket gagn att på denna väg söka fortsätta besparingsarbetet. Jag tror att motståndet inom ämbetsverken skulle taga sådana dimensioner, att det praktiskt taget skulle bli omöjligt för vilken Kungl. Maj:t som helst att tvinga igenom sådana förslag.

Jag är följaktligen tacksam mot utskottet för att utskottet uppmärksammat detta förhållande och trots naturligtvis den större sparsamhet det för ögonblicket skulle medföra, om inga sattes på indragningsstat — ty det kan man icke förneka — likväl gått den väg, som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag tror, att det kommer att bli nödvändigt att i fortsättningen slå in på den vägen. Jag vill sluta med att uttala den förhoppningen, att riksdagens beslut skall bli sådant, att det, vilken Kungl. Maj:t som än i fortsättningen kommer att få frågan om hand, verkligen skall bliva möjligt att göra indragningar inom ämbetsverken, om icke i lika stor så dock i någorlunda lika stor utsträckning, som dem man föreslagit beträffande Kungl. Maj:ts kansli.

Herr **Widell**: Herr greve och talman! Jag vill genast säga, att jag i allt väsentligt står på utskottets sida i denna fråga. Jag har också varit med i utskottets särskilda avdelning under den förberedande behandlingen av detta ärende.

Det ligger emellertid i sakens natur, att det varit åtskilliga punkter, beträffande vilka jag helst skulle sett, att utskottets förslag blivit något annorlunda än det nu är. Men det är ju så, att under ett utskotts behandling av en svår och invecklad fråga man från alla håll måste jämka på sina meningar för att kunna komma till ett resultat, som i det stora hela kan betecknas som gott. Och jag vågar påstå, att utskottet verkligen lyckats komma till ett resultat, som kan förtjäna denna beteckning, även om man beträffande enstaka punkter kan hysa tvekan eller resa motstånd.

En av de punkter, beträffande vilka jag inom utskottet hyst tvekan, fastän jag även beträffande denna punkt sällat mig till utskottsmajoriteten, är den av herr Reuterskiöld berörda om utnämning av tjänstemän i departement i stället för inom ett visst departement. Jag hade beträffande denna fråga önskat, att utskottet överhuvud taget skulle ha motsatt sig Kungl. Maj:ts förslag och vidhållit, att tjänstemännen skola utnännas till ett visst departement och icke inom departement.

Emellertid visade det sig, att det på avdelningen var omöjligt att åstadkomma enighet på denna punkt, medan det däremot på avdelningen fanns stora sympatier för att gå emot vad Kungl. Maj:t föreslagit åtminstone vad beträffade tillsättning av kanslirådsbefattningarna. Och då i alla fall denna sak, enligt min mening, var den viktigaste, ansåg jag mig böra släppa mitt motstånd mot Kungl. Maj:ts förslag i övrigt, och jag är nu överens med utskottet i dess förslag om att utnämning av tjänstemän må ske i statsdepartement, dock med undantag av kansliråd.

Nu har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i sitt anförande, som ju i övrigt icke påkallar något svar från utskottets sida, då han i allt väsentligt accepterat utskottets förslag, i avseende å denna punkt uttalat, att det, bland annat, skulle försvåra genomförandet av en ändrad departementsindelning i framtiden, alldenstund kansliråden då icke skulle kunna förflyttas. Men jag vill erinra om, att kansliråden redan nu äro skyldiga att underkasta sig förflyttning. I likhet med andra tjänstemän i statsdepartement äro de på grund av avlöningsreglementets bestämmelser skyldiga att underkasta

sig förflyttning. När därför utskottet föreslår, att kansliråden icke skola utnännas i statsdepartement, utan i ett visst departement, så rubbar detta icke på något sätt avlöningsreglementets bestämmelser, vilka orubbade gälla. Och om beslut skulle komma att fattas om indragning av ett departement och några kansliråd därigenom skulle bli överflödiga, så skulle det icke möta det ringaste hinder att förflytta dem till ett annat departement, där de eventuellt kunde behövas. De äro, som sagt, på grund av avlöningsreglementets bestämmelser skyldiga att underkasta sig en sådan förflyttning.

Den andra punkten, beträffande vilken herr statsrådet icke kunde instämma med utskottet, gäller utskottets förslag, att expeditionschefen i kommunikationsdepartementet skulle utbytas mot ett kansliråd. Statsrådet ansåg, att den reformen icke vore lämplig. Jag är av en alldeles motsatt mening och tror, att detta skulle komma att visa sig synnerligen lämpligt i tillämpningen. Emellertid skall jag icke nu närmare gå in på denna sak, då jag tror, att det kommer att bliva tillfälle att debattera den närmare, när vi komma till kommunikationsdepartementets stat.

Jag nämnde i början av mitt anförande, att jag i allt väsentligt är ense med utskottet. Blott i en enda punkt har jag av principiella skäl ansett mig böra avgiva en reservation. Det gäller utskottets förslag om överförande av 7 tjänstemän på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet. Jag är för ingen del blind för de praktiska fördelar, som detta förslag innebär. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har nyss på goda grunder, det vill jag erkänna, erinrat om, att förslaget för tjänstemännen innebär en betydande fördel. Därom råder icke det ringaste tvivel. Och jag vill tillfoga, att även ur förvaltningssynpunkt erbjuder det med hänsyn till den nya organisationens genomförande betydande fördelar, vilka jag icke heller är blind för.

I alla fall har det dock synt mig, som om man ur principiell synpunkt måste hysa så stora betänkligheter mot detta förfaringsätt, att jag icke kunnat låta det passera utan att åtminstone reservera mig mot detta utskottets förslag.

Jag anser till att börja med, att det är en ganska tvivelaktig form av sparsamhet, om man överför personer, som ännu åtnjuta fulla arbetskrafter, på indragningsstat och tillsätter andra personer för att utföra deras arbete. Det betyder ju, att staten får betala 2 löner för samma tjänst.

Därtill kommer, och det är det väsentligaste för mig, att det icke finnes någon möjlighet att uppställa några normer, efter vilka denna överföring på indragningsstat skulle ske. Det är omöjligt att följa några bestämda regler, utan det skulle bli en individuell prövning, och vid en sådan prövning finnes naturligtvis alltid en möjlighet — jag är viss om, att det icke komme att ske i verkligheten — att ovidkommande hänsyn kunde komma att spela in. En sådan möjlighet bör icke förekomma, och det är det väsentligaste skälet, varför jag icke ansett mig kunna utan reservation ansluta mig till utskottets hemställan.

Ehuru jag, herr greve och talman, i alla delar yrkar bifall till utskottets förslag, vad beträffar klämmarna, måste jag dock, trots att jag erkänner, att utskottets förslag i den delen medför praktiska fördelar, yrka, att i överensstämmelse med den av mig m. fl. avgivna reservationen det på sidan 27 i utskottets betänkande lämnade medgivandet för Kungl. Maj:t att överföra befattningshavare på indragningsstat måtte utgå. Emellertid vill jag säga, att därest herr talmannen skulle finna utskottets förslag bifallet, jag icke kommer att begära votering.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade tälaren har ju redan påvisat, att utskottet under sitt tränga arbete med gransk-

*Any. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)*

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

ning av lämpligheten och hållbarheten av de av Kungl. Maj:t föreslagna anordningarna i stort sett funnit sig kunna tillstyrka förslaget.

I fråga om den första punkten, decentralisation och direkt föredragning, har utskottet kommit till samma resultat som Kungl. Maj:t, fastän utskottet ingalunda förbisett de betänkligheter, åt vilka herr Reuterskiöld givit uttryck.

Vad sedan tillsättningen i departement eller i ett visst departement beträffar har utskottet också funnit sig kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag för alla tjänstemän utom kansliråd. Beträffande kansliråden har utskottets motivering begränsats till farhågan för att, om kansliråden skulle tillsättas på samma sätt som andra tjänstemän, det skulle kunna medföra fara för sammanhållningen och kontinuiteten på det förvaltningsområde kansliråden representera. Det har redan påpekats, särskilt av finansministern, vilka fördelar det skulle komma att medföra, om kansliråden tillsattes på samma sätt som t. ex. kanslisekreterarna, och även herr Reuterskiöld var, fastän från en motsatt utgångspunkt, inne på olämpligheten av att ha olika system för kansliråden och andra tjänstemän i departementen.

Om vi nu se på saken som den föreligger, är det då någon rimlig anledning att tro, att, för den händelse kansliråden skulle behöva förflyttas, man då icke hos Kungl. Maj:t skulle taga hänsyn till sammanhållningen och kontinuiteten på det förvaltningsområde, varom det blir fråga? Och särskilt med hänsyn till vad herr Widell påpekat om möjligheten att företaga förflyttningar, torde denna fråga om brytande av en princip vid tillsättningar inom Kungl. Maj:ts kansli så fort det gäller kansliråden förefalla, lindrigt sagt, fullkomligt omotiverad. Därför, herr talman, är det också, som några reserverter föreslagit, att motiveringen i utskottets utlåtande å sidan 21 i stor utsträckning skall utgå och helt enkelt erhålla denna lydelse: »Mot vad sålunda föreslagits har utskottet icke funnit anledning till erinran.» Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till den av herr A. C. Lindblad m. fl. avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Den andra stora frågan, som här är föremål för behandling, rör föredragningssättet i regeringsrätten. Även där har utskottet i stort sett tillmötesgått Kungl. Maj:ts förslag. Huvudsaken för Kungl. Maj:t har varit, att de föredragande skulle kunna tillsättas på förordnande, varigenom i något avseende olämpliga föredragande skulle kunna undvikas och sådana personer erhålla förordnande såsom föredragande, vilka i det fallet vore de lämpligaste. Utskottet har även i detta fall tillmötesgått Kungl. Maj:ts förslag t. o. m. så långt, att Kungl. Maj:t skulle kunna få föredragande från administrationen i övrigt, utan att behöva hålla sig till departementen.

Huruvida förordnandena skola tillsättas av en departementschef efter gemensam beredning med de övriga departementscheferna eller av vederbörande departementschef utan sådan gemensam beredning kan i och för sig icke ha någon betydelse. Men det är, såsom också framgår av utskottets utlåtande, förenat med allvarliga praktiska olägenheter att här vika från Kungl. Maj:ts förslag. Detta visar sig bäst av den orimliga anordning, som utskottet föreslår, då det gör jordbruksärendenas föredragning till ett bihang till föredragning av ärenden inom handelsdepartementet. Den saken skulle aldrig kommit i fråga, om utskottet följt Kungl. Maj:ts förslag. Men på detta område borde väl rättelse kunna vinnas inom en ej alltför avlägsen framtid, då någon erfarenhet vunnits rörande det sätt, på vilket föredragningen ordnats enligt utskottets förslag. På den punkt jag speciellt pekat på borde riksdagen emellertid redan nu kunna göra en förnuftig anordning genom att stryka den sats, som i utskottets utlåtande fått följande formulering: »Föredraganden i sistnämnda departement synes även kunna ombesörja föredragningen i jordbruksdepartementet.» Justitieministern var inne på andra utvägar att vid bifall till

utskottets förslag i övrigt kunna ordna denna sak på ett förnuftigt sätt, så vitt icke riksdagen giver en bestämd anvisning på, att det skall ordnas på det mindre förnuftiga sätt, som denna sats giver vid handen. Då jag icke kan se, att utskottets utlåtande på något sätt skulle förlora på, em denna punkt strökes, ber jag få yrka bifall till den av mig jämte flera andra ledamöter av utskottet avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservationen i detta hänseende.

*Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)*

Den mest allvarliga saken i detta sammanhang är, såsom statsrådet och chefen för justitiedepartementet påpekat, den behandling i fråga om avlöningen, som föredragandena i regeringsrätten varit utsatta för. Det har i samband med föredragningen i regeringsrätten talats högt om det juristeri, som man här ville införa. Det är en tacknämlig uppgift att komma med vredesutbrott mot juristeriet, nästan lika tacknämligt som mot den högre byråkratien, och då ibland den högre byråkratien är i kamp mot juristeriet, är det bara religt att få vara med på ett hörn.

Då det likväl här i detta sammanhang gjorts ett stort nummer av föredragningssättet i regeringsrätten, torde man i det avseendet, ehuru man är fullt ense om att onödigt juristeri, för att använda den termen, icke bör få förekomma, kunna instämma med justitieministern, när han anser, att föredragningssättet är en sak, som bör ordnas i administrativ väg och icke genom att riksdagen regerar. Jag har, lika litet som herr Reuterskiöld tycktes ha det, någon skrämsel för en regerande riksdag i den mening detta uttryck vanligen tages, men jag tycker ändå, att då riksdagen säger ifrån, att riksdagen aldrig avsett, att förfaringssättet inom regeringsrätten skall vara detsamma som inom högsta domstolen och att riksdagen icke heller vill, att förfaringssättet inom högsta domstolen skall kopieras av regeringsrätten, så kan detta räcka. Ty det går litet för långt med riksdagens regerande, när riksdagen vill förbjuda Kungl. Maj:t att utom »i ett eller annat fall» låta föra ordentliga promemorior. Detta framgår i all synnerhet, om vi taga hänsyn till de praktiska synpunkterna, om det är på det sätt, som departementschefen framhållit, att vinnande av lättnad i regeringsrådets kontrolläsning av akterna genom föredragandens promemoria är en förutsättning för, att avverkningen av balansen skall kunna gå snabbare och att regeringsrätten skall kunna hålla flera sammanträden. Nu torde emellertid den saken, även om riksdagen skriver på detta av utskottet föreslagna sätt, nödvändigtvis böra ordnas praktiskt, och därför har jag intet yrkande att göra på den punkten.

Vad emellertid beträffar löneställningen för föredragandena, så är den saken onekligen av större betydelse. Jag får säga, att med all den välvilja, som utskottet för övrigt visat förvaltningsjuristerna jämförda med de andra juristerna, så är det rätt egendomligt, att man sätter föredragandena i regeringsrätten i en betydligt ogynnsammare ställning än föredragandena i högsta domstolen. Det finnes, så vitt jag kan se, intet som helst skäl att gå den väg, som utskottet i det hänseendet gått.

Den reservation, som i detta fall avgivits av mig m. fl. är så formulerad, att jag väl förstår, att proposition på densamma icke kan framställas. Det är därför, herr talman, som jag ber att få ändra mitt förslag därhän att jag beträffande motiveringen å sidorna 25 och 26 föreslår, att motiveringen i utskottets utlåtande från orden: »Utskottet kan emellertid icke finna» mitt på sidan 25 till det stycke å sidan 26, som börjar med orden: »Beträffande de närmare avlöningsbestämmelser» skall utgå samt att siffrorna några rader nedanför beträffande avlöningen i näst högsta löneklassen må komma att bli i B 30, d. v. s. löneklass 32, i stället för i B 26, d. v. s. löneklass 28. Det är sålunda till en så lydande reservation, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

Vad slutligen beträffar den av herr Widell avgivna reservationen, så fann herr Widell själv, att synnerligen goda skäl tala för Kungl. Maj:ts förslag. De principiella betänkligheter, som herr Widell hyste mot detta på goda grunder framlagda förslag, synas icke, sedan man hört dem utvecklas, vara av den art och betydelse, att kammaren bör taga någon större hänsyn till dem.

Herr talman, jag upprepar de yrkanden, som jag redan gjort beträffande reservationerna, och i övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Wallen*.

Herr Trygger: Herr greve och talman! Det är endast en punkt i motive-
ringen med avseende å vilken jag skulle vilja göra en erinran. Denna erinran
är visserligen redan delvis gjord av den föregående ärade talaren, men jag kan-
ske i alla fall får ytterligare stryka under saken.

Utskottet har uttalat sin tillfredsställelse över regeringsrättens avsikt att, om möjligt, något öka antalet föredragningsdagar per år och dymedelst söka avverka betydligt mera mål. Ett medel att nå detta resultat är, att man in-
skränker kontrolläsningen av akterna så mycket som möjligt. I nämnda hän-
seende har föredragande departementschefen sagt, att för vinnande av lättnad
i regeringsrådets kontrolläsning av akterna borde föredraganden, i den mån
det visade sig lämpligt, upprätta fullständiga föredragningspromemorior, in-
nehållande allt, som är av relevans i målet. För min del kan jag icke finna
annat än att detta uttalande är synnerligen berättigat. När man i en högsta
instans icke har kontradiktorisk behandling, kan man icke komma ifrån, att
ledamöterna studera akterna i viktiga och svåra saker, så vida det icke finnes
en ordentlig föredragningspromemoria. Den behöver visst icke vara vidlyftig,
ty herrarna ha nog märkt själva, att vidlyftigheten ofta beror därpå, att den,
som uttalat sig eller skrivit, icke haft tid att fatta sig kortare. Däremot skall
såsom här har påpekats, promemorian innehålla allt som är av relevans i må-
let, d. v. s. den skall upptaga allt som kan ha något verkligt inflytande —
icke enligt parternas mening, utan enligt en objektiv uppfattning — på målets
avgörande. Jag kan väl aldrig tänka mig annat, än att utskottet i själva
verket gillar denna den föredragande departementschefens ståndpunkt, men i
motiveringen har utskottet icke uttalat sig med den klarhet, som man skulle
vara berättigad att fordra. När utskottet polemiserar mot att man med avse-
ende på föredragningen i regeringsrätten skulle i det kungl. förslaget helt
och hållet ha tagit föredragningen i högsta domstolen till mönster, så säges där
följande: »Anordningen med ett komplex av föredragande, sorterande under
justitiedepartementet, har en stark likhet med nedre justitierevisionens ställ-
ning i förhållande till högsta domstolen, en likhet, som blir så mycket mer
framträdande, om den av departementschefen i utsikt ställda utförliga prome-
morieskrivningen införes. I sistnämnda hänseende vill utskottet emellertid
hava uttalat, att upprättande av promemorier av den omfattning, som förekom-
mer vid föredragningar inför högsta domstolen, icke varit vid regeringsrättens
inrättande avsett.» Och detta är ju fullkomligt riktigt. Det är ett riktigt
konstaterande av faktum. Men så tillägger utskottet: »— — — och att sådant
ej heller hädanefter synes böra påkallas annat än i ett eller annat fall, där sär-
skilda omständigheter kunna anses motivera vidlyftigare promemorior.» — Nu
är det ju så, att utskottet här egentligen endast gör ett uttalande i jämförelse
med promemoriorna för föredragningen i högsta domstolen och icke gör något
direkt uttalande rörande de promemorior, som skola förekomma i regerings-
rätten. Men att utskottet ansett sig behöva yttra sig på detta sätt, visar å
andra sidan, att utskottet har en mening, i viss mån motsatt departementsche-
fens. Det, tror jag dock, måste bero på att man icke tillräckligt beaktat, vad

denna egentligen sagt. Han talar om fullständiga promemorior endast i den mån sådana visa sig lämpliga, och han betonar särskilt, att fullständigheten icke skall gå därefter, att man tar med något, som icke är av verklig relevans i målet.

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m. 1926
(Forts.)

Nu skulle man, med den ståndpunkt jag har, helst yrka, att dessa ord i motiveringen måtte uteslutas. Det kunde ju emellertid hända — och det vore beklagligt, enligt min åsikt, när man ser på möjligheten att uppnå det goda resultat, som man vill vinna med avseende på regeringsrätten genom de ändringar, som nu skola ske — att förslaget, däri jag påyrkade strykning av denna passus i motiveringen, bleve förkastat. Detta skulle kunna anses innebära ett ingalunda avsett förnekande av riktigheten av den ståndpunkt, för vilken jag nu sökt föra talan. Det skulle medföra ett ytterligare skärpande av detta enligt min mening säkerligen något oklara, men i alla fall betänkliga uttalande. Jag vill därför icke göra något sådant yrkande, men jag vill blott konstatera, att, såsom utskottet självt tycks ha insett, det icke kan vara meningen, att det på något sätt skall binda regeringen, detta uttalande om att fullständig promemoria icke »synes böra påkallas annat än i ett eller annat fall». Utskottet förefaller osäkert i sitt ståndpunktstagande, och med rätta tveksamt, och läser man vidare i motiveringen, får man ett belägg för detta, när utskottet säger följande: »Slutligen vill utskottet — — — ifrågasätta, huruvida icke en undersökning borde verkställas i fråga om möjligheten att även genom ändringar och omläggningar av formerna för arbetet inom regeringsrätten vinna ökat arbetsresultat. Då det emellertid lär kunna antagas, att Kungl. Maj:t icke underlåter att hava sin uppmärksamhet riktad på denna angelägenhet, har utskottet ansett sig icke böra i vidare mån än som skett beröra frågan.»

Ja, jag hoppas, att Kungl. Maj:t skall rikta sin uppmärksamhet på denna angelägenhet och framför allt rikta sin uppmärksamhet på det obestämda i utskottets uttalande och i denna obestämdhet finna en tydlig anvisning om att utskottet ingalunda har velat här slå fast någonting, som åtminstone enligt min uppfattning vore olämpligt, utan att utskottet endast velat uttala något, som har föresvävat utskottet såsom *en* möjlighet jämte de många, som eljest kunna stå till buds.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Jag begärde ordet för att säga ett par ord i anledning av vad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet yttrade, men innan jag övergår till det, ber jag att i anledning av den sista ärade talarens anförande få säga, att också jag hoppas, att Kungl. Maj:t måtte beakta vad utskottet sagt, men beakta det särskilt då med hänsyn till det *bestämda* innehållet, att *föredragningen i regeringsrätten icke får kopieras på den i högsta domstolen*. Det är en högst väsentlig skillnad mellan högsta domstolen och regeringsrätten, mellan de judiciella och administrativa mål, som skola avgöras, och det väsentliga och centrala i utskottets utlåtande ligger just i det starka betonandet av denna skillnad. Det är detta, som jag ber att få rikta Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet fann det underligt, att en representant för sparsamhetspartiet par préférence inom kammaren började angreppet mot detta utskottsbetänkande med hänsyn till de punkter, som voro mest besparande. När jag talar i denna fråga, så gör jag det säkerligen mera i min egenskap av speciellt intresserad på detta område än i egenskap av medlem av något som helst parti, och mitt partis ståndpunkt torde bäst framgå av dess utskottsledamöters ställningstagande i frågan. Men det hindrar icke, att jag från min utgångspunkt sett tror mig tjäna sparsamheten vida bättre med

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

mitt avslagsyrkande, om man icke låter skenet gå framför verkligheten och icke offrar framtiden för stunden, och jag tror, att det i allmänhet är en sparsamhet, som håller streck mycket bättre än den som bara ser på stunden och offrar framtiden.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uttalade vidare, att det vore ganska svårt att åstadkomma besparingar inom förvaltningen, därför att man skulle stöta på motstånd inom så många grupper av människor, tjänstemän och verk och intresserade på annat sätt. Ja, det är mycket sant, men mitt motstånd grundar sig icke på någon hänsyn till dessa, utan mitt motstånd i denna punkt grundar sig på min fullkomligt fasta övertygelse, att vår förvaltning själv behöver denna respit och att vår förvaltnings verkliga behov av rättssäkerhet i allt fall är sådant, att man icke bör vidtaga en reform på så lösa boliner som här föreslagits.

Herr statsrådet sade vidare, att han ville — om det kunde lugna mig — uttala, att regeringen gillade och godtogte förslaget. Jag beklagar, att jag till detta måste säga, att just denna försäkran verkar i alldeles motsatt riktning på mig. Den verkar icke alls lugnande. Under den tid jag haft tillfälle att inom konstitutionsutskottet granska den nu sittande regeringens verksamhet under föregående år, har jag funnit så pass många anledningar till farhågor med hänsyn till denna regerings uppfattning av vad jag anser vara för förvaltningen centralt och väsentligt, att detta förord från den nuvarande chefens för finansdepartementet sida för utskottsförslaget stärker mig i mina misstankar om att det icke är riktigt väl beställt och säkert med utskottsförslaget. Hade departementschefen sagt — en tankegång, som utskottet också var inne på — att utskottet skulle ha begärt yttrande från verken eller från av Kungl. Maj:t utsedda sakkunnige eller sådant, ja, då skulle jag mycket väl ha kunnat förstå det, och jag skulle ha kunnat ansluta mig till en sådan ståndpunkt, ty det förefaller mig icke vara riktigt, att riksdagen tager initiativ i fråga om det positiva sättet för ordnandet av verksamheten inom Kungl. Maj:ts kansli. Det förefaller mig böra vara så, att initiativet utgår från Kungl. Maj:t själv. Riksdagen säger ja eller nej, men riksdagen ställer icke något positivt i stället, utan avvaktar vid ett nej vad Kungl. Maj:t kommer med nästa gång. Det är, efter mitt sätt att se, den enklaste och naturligaste lösningen på en sådan fråga.

Mot mig framhöll herr statsrådet flera punkter, men det var särskilt tre av dessa, som jag i korthet skall med några ord bemöta. Han ansåg, att de, som nu tala emot detta ur sparsamhetssynpunkt, hade gjort ett förbiseende, nämligen det förbiseendet, att ju mer man skjuter upp reformen och för varje år man skjuter upp den, skjuter man också fram tidpunkten för dess genomförande och, tänker jag mig, tidpunkten för genomförandets avslutande. Ja, det är naturligtvis fallet, att så kommer att ske. Om man icke börjar med indragningen förrän om ett år, så skjuter man upp utgångspunkten med ett år och framflyttar också slutpunkten med ett år. Men om vi skjuta upp avgörandet på ett år i förhoppning och förvissning, att vi skola få igen frågan i sitt rätta sammanhang nästa år — och jag tror, att man genom bifall till utskottet kanhända förhalar hela den reform inom Kungl. Maj:ts kansli, som många anse nödvändig och önskvärd genom vissa departements sammanslagning — då undrar jag, om det verkligen är i sparsamhetens intresse, som man slår fast en organisation, vilken i själva verket icke betyder någon besparing alls, utan endast kommer att medföra, att de på övergångsstat eller indragningsstat överförda efterhand komma att försvinna. Om man går ut ifrån, att vi nästa år åter få förslag om reformen framlagt av Kungl. Maj:t, vad har man då vunnit genom ett beslut nu, annat än osäkerhet och ojämnhet i alla förhållanden? Det är därför, som det förefaller mig, som om herr statsrådets invändning i själva verket vore kortsynt.

Herr statsrådet säger för det andra: om man nu icke beslutar sig för en sådan här reform och beslutar att överföra vederbörande på övergångsstat, så skola vakanserna tillsättas, när de uppstå. Aek ja, Kungl. Maj:t har så oändligt många gånger och långt mer än som varit tillräddligt låtit bli att tillsätta poster, som blivit vakanta i avvaktan på en sådan organisationsreform. Jag har för några år sedan tillåtit mig i en reservation till konstitutionsutskottets dechargebetänkande mot dåvarande chefen för justitiedepartementet framhålla, att han icke förfarit riktigt, då han förordnade om viss skyldighet för nyutnämnda borgmästare att underkasta sig förflyttning, när de voro domare; och hela detta vakanstillsättande på förordnande, som användes i så stor skala, är också bevis för att man rakt icke behöver eller åtminstone icke bör definitivt tillsätta de där vakanta platserna. Om det nu gäller allenast en kort tid och man väntar och tänker, att ett nytt förslag skulle komma nästa år, då är detta tillfälle att få vakanserna besatta icke alls av större intresse, utan jag tror, att man mycket väl skulle kunna tillgodose det behovet, om man vill reformen, det må vara den nuvarande Kungl. Maj:t eller någon ny, som då har att taga ställning till frågan. Det skälet kan jag sålunda icke heller finna relevant.

Slutligen sade herr statsrådet: »Riksdagen måste visa sitt intresse för saken. Om riksdagen visar intresse i motsatt riktning, blir reformen icke blott försvårad, utan nära nog omöjliggjord.» Ja, visst måste och visst bör riksdagen visa sitt intresse, men huruvida riksdagen bör visa sitt intresse genom att hoppa ena året hit och andra året dit, det är en fråga, om vilken man kanske kan tveka, huruvida man skall besvara den jakande. Om vi i år gå in för en reform, som den nuvarande Kungl. Maj:ts rådgivare äro villiga att acceptera, för huru lång tid vet ingen människa, och en annan Kungl. Maj:t med all kraft kommer att säga, att den icke kan godtaga detta, vad skall riksdagen då göra? Skall den desavouera sig själv och sina egna linjer, som den godtagit i år, och sedan följa den nya Kungl. Maj:t eller eventuellt den nuvarande, på bättre tankar komma Kungl. Maj:t? Jag tror, att när riksdagen företager sig att visa sitt intresse, måste det icke vara med de många reservationer, som i detta statsutskottsutlåtande äro gjorda, utan på helt annat sätt och efter en helt annan linje. I det sammanhanget vill jag bara med anledning av min ärade bankkamrats invändning — lika kort, som han var, skall jag vara i mitt svar — hemställa till dem av kammarens ledamöter, som ha intresse av frågan, att taga och läsa de där styckena. Det är mycket lätt att referera vad den sagt och den sagt och göra konklusioner, men om man läser uppmärksamt och finner, att utskottet mitt i sitt referat säger, att detta kunna vi icke gilla, om man alltså icke bara nöjer sig med ett referat, utan även gör ett omdöme, och om detta omdöme sedan motsäges av konklusionen, som innebär handling i motsatt riktning, då säger jag, att motsättning är för handen.

Till slut uttalade herr statsrådet, att den direkta föredragningen icke var försorsakad av principiella utan av praktiska skäl, och han tog exempel från frågan om dyrortsgrupperingen. Jag tror han skulle kunnat taga oändligt många exempel, där dessa »praktiska» synpunkter skulle kunnat göra sig gällande. Men jag tillåter mig ha den uppfattningen, att dessa »praktiska» synpunkter bortse från det som för mig är det väsentliga, nämligen att, när det gäller Kungl. Maj:ts beslut i sådana frågor, där det huvudsakligen blir tal om konstitutionellt ansvar, där gäller det utövning av en diskretionär maktbefogenhet. Utredningen kan komma från verken och kan föreligga i skriftliga handlingar, men varför skall den föreläggas muntligt? Den kan och bör föreligga i skriftlig form, och gör den det, så synes det mig vara bättre och riktigare, att de synpunkter, som böra vara för Kungl. Maj:ts maktbefogenhet och ställningstagande avgörande, utvecklas av föredragande inom departementet än av föredragande från annat håll. Det hindrar icke, att man kan taga upp en sakkunnig

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

Ang. personal- person utifrån i statsrådsberedningen för att lämna dessa upplysningar, och det
indragningar är icke mot att man lägger föredragningen efter detta system, som jag vänder
i stats- mig, utan mot muntligheten i den högsta förvaltningen.
departementen Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.
m. m.
(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Ja, min bankkamrat liksom beklagade sig över att jag inte sysslade mera med hans första inlägg i mitt försök till svaromål mot de första båda talarna i denna debatt. Med anledning därav skall jag nu söka litet mera gå in på vad han anförde till förmån för sitt ställningstagande. Han har såsom huvudskäl för detta yrkande anført, att det kan tänkas, att en departementssammanslagning kommer till stånd nästa år, och då kan med anledning därav framkomma äskanden om befattningar, som skulle komma att innebära ett återinförande av sådana tjänster, som nu av riksdagen skulle komma att sättas på övergångsstat. För egen del vill jag säga, att jag icke kan se, att ett beslut nu i enlighet med utskottets hemställan på minsta sätt föregriper eller försvårar behandlingen av frågan om en eventuell departementssammanslagning eller vad därmed sammanhänger. Icke i något avseende innebär ett bifall till utskottets hemställan ett föregripande av *det* spörsmålet. Det kan ske precis lika bra, om man kommer till de slutsatserna ur andra synpunkter, oberoende av vad riksdagen stannar för i nu förevarande avseende.

Herr Reuterskiöld säger: Om det skulle sitta en annan Kungl. Maj:t då, som har annan uppfattning än den nuvarande, vad skall riksdagen då göra? Jo, riksdagen har att hänvisa till att riksdagen genom sitt statsutskott redan företagit en prövning av denna fråga, en prövning, som föranlett riksdagen att komma till visst resultat. Och jag antager, att denna prövning kommer att stå sig även nästa år, oberoende av om meningarna skulle växla inom skiftande regeringar. Jag kan sålunda ingalunda se att den eventualiteten på något sätt behöver innebära ett skäl emot utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld ville fortfarande göra gällande, att det förelåg motsägelse mellan utskottets yttranden i motiveringen på sådant sätt, att man inte riktigt visste, vad utskottet ville. Han har i detta avseende särskilt åberopat vad som säges beträffande den direkta föredragningen, och jag skall nu be att inför kamraren få anföra, vad utskottet på den punkten yttrar. Utskottet säger inledningsvis: »Vidkommande *den direkta föredragningen* av vissa ärenden i statsrådsberedningen av tjänstemän från de centrala ämbetsverk, som handlagt ärendena på det förberedande stadiet — en anordning som redan nu i vissa fall tillämpas — synes intet vara att erinra mot att man fortgår på denna väg och eventuellt söker något utvidga användningen av detta föredragningssätt.» Så talar man om de anmärkningar, som gjorts mot detta, och så kommer man till den senare delen, som väl enligt herr Reuterskiölds mening skulle stå i strid med det nyss av mig upplästa uttalandet: »Det bör dock ligga i sakens natur, att, såsom av departementschefen även framhållits, anordningen måste hållas inom ganska snäva gränser, och någon nämnvärd besparing torde knappast vara att av densamma förvänta. Utskottet vill jämväl framhålla angelägenheten av att den direkta föredragningen icke anlitas i sådan utsträckning, att därigenom ämbetsverkens egentliga arbete försvåras och desorganiseras.» Jag hemställer till var och en, som verkligen vill närmare pröva dessa uttalanden, vilka herr Reuterskiöld betecknade som det mest flagranta exempel på att utskottet invecklat sig i motsägelse, huruvida verkligen någon sådan motsägelse kan sägas förefinnas i dessa yttranden. Jag kan icke finna, att så är fallet.

Herr Reuterskiöld frågade också i sitt föregående anförande: Hur skall det bli med dessa tjänstemän i händelse de skulle insjukna, och varifrån skola de få sina löner? Jag kan inte förstå det resonemanget. De förordnas att inneha en viss tjänst. På den tjänsten är beräknad lön på godkänd lönestat. Det

är klart, att sjukdomsfall för innehavaren av en sådan tjänst kommer att behandlas som ett sjukdomsfall i allmänhet, i enlighet med avlöningsreglementets gällande bestämmelser. Jag kan inte se, att det skall förorsakas några bekymmer på den punkten.

Ja, därmed tror jag, att jag bemött det väsentliga i herr Reuterskiölds erinringar.

Vad herr Widells reservation beträffar, kunde nog kammaren själv höra, att herr Widell behandlade och betraktade sitt ståndpunktstagande i det avseendet på det sättet, att han, så långt det var honom möjligt, erkände, att det var praktiskt riktigt ur olika synpunkter att förfara på det sätt, som utskottet föreslagit, men att han av formella skäl ansåg sig vara nödgad att till utskottsbevakandet anmäla, att han står på en annan principiell ståndpunkt. Men har man verkligen tänkt igenom vad det komme att betyda, om man icke skulle uppföra några befattningshavare på indragningsstat? Såväl för befordringsmöjligheterna som för tillgodogörandet av bättre arbetskrafter inom departementen och med hänsyn till fortsatta besparingssträvanden tror jag man kommer till det resultatet, att i detta fall utskottets hemställan är välgrundad.

Herr Olsson yttrade sig till förmån för den av honom jämte åtskilliga andra avgivna reservationen, som går ut därpå, att den i sista stycket sid. 24 förekommande meningen: »Föredraganden i sistnämnda departement synes även kunna ombesörja föredragningen i jordbruksdepartementet», borde utgå ur motiveringen. Nu förhöll det sig så, att statsutskottet icke hade rättighet att i detta sammanhang yttra sig med bindande kraft om jordbruksdepartementets stat, d. v. s. utskottet hade icke att behandla den staten och kunde sålunda i det fallet icke heller inkomma med bestämt förslag. Däremot hade utskottet skyldighet att tillse, att föredragningen beträffande handelsdepartementet skulle bli ombesörjd och att det skulle förefinnas arbetskraft därför. Det var, när man på det sättet delade upp föredragningen för de olika föredragandena, som man fick kvar handelsdepartementet med föredragning i en omfattning, som icke var tillräcklig för en hel arbetskraft. Det var därför utskottet, med kännedom om att saken för jordbruksdepartementets vidkommande icke var avgjord och icke kunde avgöras förrän senare, antydde, att den föredragningen skulle kunna ombesörjas av samma föredragande, som skulle få föredragningen inom handelsdepartementet på sin del. Därest Kungl. Maj:t finner sig kunna ordna saken på annat sätt, om exempelvis beträffande arbetskraften i justitiedepartementet, som, såvitt jag förstår, är mycket väl tillgodosett, föredragningen för jordbruksdepartementet skulle kunna ordnas genom en tjänsteman på det hållet och den befattningshavare i handelsdepartementet, som eljest skulle ombesörja sistnämnda föredragning, finge annat arbete, utesluter givetvis icke vad utskottet i motiveringen på den punkten uttalat ett sådant arrangemang.

Emellertid ha dessa herrar, som i utskottet endast yrkat, att den punkten skulle tagas bort ur motiveringen, blivit svaret skyldiga, då man frågat dem, hur de vilja ordna förhållandena i övrigt med den föredragande, som skulle placeras i handelsdepartementet. De ha icke givit någon som helst anvisning därom, utan endast nöjt sig med att yrka att ifrågavarande uttalande i motiveringen till utskottets hemställan skulle utgå. Jag tror, som sagt, och det antydde också herr justitieministern i sitt anförande, att den saken nog icke kan — även om man synes vid prövningen icke hava funnit att ett sammanförande av föredragningen för handels- och jordbruksdepartementen skulle ur olika synpunkter vara lämpligt — utesluta ett arrangemang i övrigt, som på bästa sätt ombesörjer jämväl den saken.

Beträffande kanslirådens utnämning i departementen i olikhet med de övriga, som utnämns i viss tjänst men sedan få förordnande till angivet departement, är det ju så, såsom här anförts, att avlöningsreglementet är fullständigt klart

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

beträffande alla befattningshavares skyldigheter i fråga om eventuell förflyttning. Avlöningsreglementet säger ju, att tjänsteman vid statsdepartement eller centralt ämbetsverk skall, likaledes med bibehållande av den lönegrad han innehåller, vara pliktig att, när helst Kungl. Maj:t så prövar lämpligt, låta sig förflyttas till annan befattning vare sig inom statsdepartement eller annat till statsförvaltningen hörande verk. Den saken är, såvitt jag förstår, fullständigt klar. Å andra sidan är det givet, att skälen för en förflyttning måste vara starkare och mera odisputabla i det fall, där, som utskottet föreslår, utnämningen sker i visst departement, än när det först sker utnämning till viss tjänst och därefter förordnande gives till visst departement. Det är denna starkare ställning, detta krav på än mer vägande skäl för förflyttning, som utskottet ansett vara lyckligt att man får godkänd beträffande kansliråden. Det är dock så, att kansliråden äro de, som i regel äro ansvariga för ärendenas beredning på de olika byråerna, och det förefaller därför vara ur olika synpunkter väl motiverat, att kansliråden erhålla en så stark ställning i fråga om den fria utövningen av sin tjänst och i fråga om att kunna uttala så klart, av ovidkommande hänsyn obehindrat och obeskuret, sin mening, som löne-reglementet möjliggör för ordinarie befattningshavare i fastställd tjänst. Jag tror, att det skälet håller, för utskottets förslag, att beträffande kansliråden utnämning sålunda skall ske i visst departement. Och jag tillåter mig uttala den förhoppning, att kammaren icke skall följa reservanten herr Oscar Olsson och hans meningsfränder i den punkten.

Vad nu beträffar frågan om promemoriorna och deras omfattning, vilken här diskuterats, ha herrarna själva hört, hurusom två speciellt sakkunniga talare omedelbart efter varandra sagt, att de vilja, att utskottets hemställan i det avseendet skulle ges en klart, diametralt motsatt innebörd. Utskottet har icke i dessa frågor accentuerat en bestämd mening. Men utskottet önskar, och det är det, som bör utläsas ur utskottsutlåtandet, såväl vad det gäller promemoriornas avfattning som beträffande regeringsrättens arbetsätt i övrigt, att Kungl. Maj:t skall undersöka saken och försöka få till stånd det arbetsätt, som på bästa möjliga sätt underlättar behandlingen av ärendena och påskyndar den nuvarande balansens avarbetande, givetvis utan att därmed arbetets beskaffenhet behöver lida. Det är en sådan hänvisning både i det ena och det andra avseendet, som får anses ligga i utskottets hemställan. Utskottet är icke alldeles säkert på att jämväl de förändringar i kansliet, som här föreslås för att främja en hastigare behandling av regeringsrättens ärenden, kunna komma att ge fullt utbyte, därest icke allt som kan göras i övriga avseenden blir gjort. Jag tror sålunda, att kammaren icke heller i det avseendet har anledning att följa herr Oscar Olssons hemställan om att vad utskottet på denna punkt uttalat skall strykas.

Med vad jag nu anfört, tror jag mig hava bemött de olika erinringar, som gjorts emot utskottets motivering.

Vad för övrigt beträffar frågan om ett utbyte i kommunikationsdepartementet av en expeditionschef mot ett kansliråd, d. v. s. en sammanslagning av statssekreterareämbetet där och expeditionschefsbefattningen och i stället införandet av ytterligare en kanslirådsbefattning, bör väl den punkten lämpligen diskuteras, då vi komma till kommunikationsverkens lönestat, där ju denna fråga återkommer i den positiva form, som beräklandet av lönestaten innebär.

Jag tillåter mig allttjämt i fråga om motiveringen och de nu föredragna delarna av utskottets hemställan yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr **Hederstierna**: Jag skulle icke hava begärt ordet i denna debatt, om icke här hade fällt ett yttrande, som jag måste på det bestämdaste taga av-

stånd ifrån, och det var det yttrande, som fälldes av herr Trygger. I fråga om promemorieskrivningen ha nämligen vi två alldeles olika åsikter.

Jag har skrivit promemorior under tre års tid såsom revisionssekreterare och jag har hört på föredragning av promemorior både såsom justitieråd och såsom regeringsråd. Jag har alltid, det får jag öppet säga, hatat promemoriorna. Det är icke meningen, att det jämt skall skrivas promemorior, ty om man gör det, blir det lätt så, att herrar föredragande tro, att de äro räddade, bara de skrivit en vacker och god promemoria. Det är emellertid icke alls detta, som är huvudsaken, utan huvudsaken är, att de skola kunna sitt mål. Justitieråden och regeringsråden skola noga höra upp på föredragningen, och det är således fullkomligt likgiltigt, om det finns promemoria eller icke.

Jag har från den tid jag var revisionssekreterare i högsta domstolen, där det då fordrades, att det skulle finnas fullständiga promemorior, erfarenhet om, vilken tid detta promemorieskrivande kunde taga. För att man på den tiden skulle hava tillräckligt med mål att föredraga under en dag i högsta domstolen, fordrades det en veckas träget arbete med uppsättandet av promemorior. Jag kan nu icke med säkerhet säga, hur lång tid man dagligen arbetade därmed, men förvisso räknade man med mycket längre tid än åtta timmar per dag och säkerligen uppgick arbetstiden både till 10 och till 12 timmar per dag. Men om jag, som sagt, hade hållit på på det sättet och skrivit promemorior under en hel vecka, hade jag tillräckligt med mål för att — om jag så får uttrycka mig — mata högsta domstolen under en dag. Det tog en förfärligt lång tid att utarbeta dessa promemorior men sedan, när jag kom fram med dem till högsta domstolen, tittade jag aldrig på dem. Jag lyckades aldrig bli klok på vad allt detta promemorieskrivande, som fordrades i högsta domstolen, skulle tjäna till. Det är ett fel i vårt land, att vi skriva alldeles för mycket. Här gör man knappast något annat än skriver, men det skulle vara vida lyckligare, om man i allmänhet ville försöka vara litet mera kortfattad.

Jag vill därför på det allra varmaste tacka statsutskottet, för att det i sitt utlåtande insatt några ord, varigenom det tager avstånd ifrån regeringens och kanske även regeringsrättens kärlek till promemorieskrivningen, ty den är ett oting.

Oaktat jag för min del erkänner, att utskottets förslag är vida bättre än regeringsförslaget och att naturligtvis regeringen — ehuru det är en sak för sig — är mycket belåten med utskottsförslaget och icke anser sig lida något nederlag, därest utskottsförslaget eventuellt blir antaget — men det är väl bara ett politiskt trick — skulle jag väl, om jag nu skulle göra något yrkande, vilja säga, att jag icke känt mig övertygad om, att man icke skulle kunna utarbeta något, som vore vida bättre. Om jag vore diktator i detta land, skulle jag således yrka avslag på alltihop! Nu däremot, då jag finner det vara hopplost att framställa ett sådant yrkande, skall jag icke besvära herr talmannen och kammaren därmed, men jag kommer här mycket nära herr Reuterskiöld.

Herr Luterkort: Om jag hade hört herr Hederstiernas yttrande, innan jag begärde ordet, skulle jag hava kunnat avstå därifrån, ty jag befinner mig i den ovanliga situationen, att jag kan fullkomligt instämma i det sista yttrande, som hölls av herr Hederstierna. Även jag begärde ordet, då herr Trygger höll sitt anförande här; och jag ber med hänvisning i övrigt till den motion jag väckt i ämnet och till det yttrande jag hade, då ärendet här i annat sammanhang behandlades, få allenast säga ett par ord.

Herr Trygger pekade i sitt anförande på, att utskottet framhållit, att upprättande av promemorior i samma omfattning som vid föredragning inför högsta domstolen vid regeringsrättens inrättande icke varit avsett. Men herr

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Porta.)

Trygger talade icke om att detta »icke avsett» säkerligen också måste betraktas såsom uttryck för en djupare mening, nämligen att man verkligen funnit, att just denna form för föredragning icke var den riktiga arbetsformen vid den nyinrättade regeringsrätten. Det var alltså verkliga sakskaäl, som lågo bakom detta »icke avsett».

Vidare underströk herr Trygger och tog fasta på att utskottet självt uttalat, att fullständiga promemorior borde skrivas endast i sådana fall, då särskilda omständigheter kunde anses motivera sådant arbete. Inför detta och även inför andra uttalanden, som här fällt, måste man fråga sig, om det verkligen är någon mening med hela den diskussion, som här föres angående promemorieskrivningen. Men det är verkligen så, att det menas något därmed; och vad som ligger bakom är just, att regeringen själv fört fram frågan genom att i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln taga upp densamma och begära riksdagens sanktion, för att få i vidsträcktare grad än nu sker tillämpa metoden med promemorieskrivning i regeringsrätten. Då kan frågan väl icke vara så enkel, som man nu på vissa håll tycks föreställa sig. Jag har för min del här velat säga ifrån, att Kungl. Maj:t icke kan få lov att ordna denna sak så som Kungl. Maj:t finner för gott. Ty Kungl. Maj:t torde härutinnan hava att ställa sig till efterrättelse det önskemål, som riksdagen nu vill uttala genom att acceptera utskottets uttalande i denna del, nämligen att promemorieskrivning eller promemorieföredragning icke skall äga rum inför regeringsrätten i större utsträckning än vad nu sker och som kan anses av ärendenas beskaffenhet oundgängligen nödigt. Det är detta, som utskottet velat stryka under, och det är därför jag med glädje tagit fasta på att varken herr Oscar Olsson eller herr Trygger ansett sig böra framställa något yrkande om strykande av motiveringen i denna punkt. Detta ber jag att få fastslå! Utskottets uttalande må nu vara mer eller mindre tydligt, men med hänvisning till vad jag nyss sagt kan jag instämma med herr Trygger och även med herr Carl Gustaf Ekman i att Kungl. Maj:t icke bör underlåta att ha sin uppmärksamhet riktad på denna angelägenhet. Men jag lägger då i detta instämmande den önskan, att Kungl. Maj:t måtte se till att vad riksdagen här uttalat kommer att respekteras, så att skrivardömet icke må vinna någon som helst ytterligare terräng.

Herr Ekman, Karl Johan: Det är klart, att en fråga om besparingar alltid kan påräkna sympatier inom riksdagen, men jag föreställer mig, att indragningar och besparingar i det syfte, som här avses, skola kunna göras även utan en sådan genomgripande omgestaltning som den här föreslagna. Frågan är nämligen icke blott en ekonomisk fråga, icke blott en besparingsfråga, utan den är framför allt en fråga om anordningen av vår förvaltning. Det är beklagligt, att denna synpunkt icke har kommit till sin rätt under den hittills förda diskussionen.

Det är nämligen så, att ämbetsverkens och tjänstemännens fasta ställning är ryggraden i vår förvaltning. Det är den omständigheten, att vi haft en sådan oberoende ställning för ämbetsverken och för tjänstemännen, som har gjort, att förvaltningen har kunnat gå sin gilla gång genom tiderna, trots växlande regeringar och trots påfrestningar under krig och under svåra tider. Vi ha levat så länge i normalt ordnade förhållanden, att vi kanske förlorat känslan för vikten av att denna förvaltning hålles orubblig och pålitlig. Under kris-tiden fingo vi en liten försmak av, hur det känns, när förvaltningen sviktar eller när man råkar i svårigheter, som skola lösas av mera tillfälliga, löst anställda organisationer. Härmed har jag velat framhålla betydelsen av, att man icke försvagar förvaltningens hållning.

Emellertid, den föreslagna direkta föredragningen i statsrådsberedningen

utav tjänstemän ifrån verken kan vara ägnad att på ett ganska betänkligt sätt försvaga ämbetsverkens ställning, då den nu tyckes skola förekomma i vidsträcktare omfattning och ej blott såsom en rent tillfällig anordning. Utskottet säger härom, att utskottet intet har »att erinra mot att man fortgår på denna väg och eventuellt söker något utvidga användningen av detta föredragnings-sätt». Men utskottet har likväl sina farhågor för att denna anordning dock skulle kunna leda till obehagliga konsekvenser. Utskottet säger nämligen i samma stycke litet längre ned, att det ligger »i sakens natur», att »anordningen måste hållas inom ganska snäva gränser. Utskottet vill jämväl framhålla angelägenheten av, att den direkta föredragningen icke anlitas i sådan utsträckning, att därigenom ämbetsverkens egentliga arbete försvåras och desorganiseras. I varje fall synes det lämpligt, att ämbetsverket självt har ett avgörande inflytande på frågan om, vilken befattningshavare bör förordnas såsom föredragande.»

En utvidgad användning av extra föredragande från verken kan dock lätt medföra, att den föredragande anser sig stå i en ställning utom eller över verket. Han kan till och med komma att desavouera sitt ämbetsverk vid föredragningen i statsrådsberedningen. Det är dock ämbetsverkets under tjänstemannans ansvar avgivna utlåtande, som skall utgöra den huvudsakliga ledningen för regeringen. Det är av denna orsak, som grundlagen anbefaller, att regeringsärenden skola beredas på det sätt, att upplysningar inhämtas från vederbörande ämbetsverk. Om det nu blir vanligt, att enskilda föredragande från ämbetsverken komma att föredraga direkt, och detta blir en mera permanent institution, kan det lätt hända, att en sådan föredragande kommer att intaga en ställning, som kanske väsentligt skiljer sig från ämbetsverkets, och därmed försvagas den kontroll och den hjälp, som skulle ligga däri, att ämbetsverket yttrat sig i saken, innan ärendet föredrages inför regeringen. Jag tycker, att det är en mycket betänklig sak. Och det är nog känslan av detta, som föranlett utskottet att säga: »I varje fall synes det lämpligt, att ämbetsverket självt har ett avgörande inflytande på frågan om vilken befattningshavare bör förordnas som föredragande.» Detta är dock en fordran, som ej kan upprätthållas; ty det är givet, att när regeringen förordnar en tjänsteman i ämbetsverket att föredraga i statsrådsberedningen, gör den det från sina synpunkter och icke så mycket från ämbetsverkets.

Vidare är det icke nog med att ämbetsverkens ställning på det sättet är hotad, utan även tjänstemännens ställning försvagas givetvis genom att de icke skola utnämnas med fullmakt till bestämda tjänster utan i de flesta fall skola erhålla förordnanden tills vidare. Det är klart, att tjänstemannen därigenom kommer i en mer osäker ställning. Han måste alltid frukta, att förordnandet skall upphöra — om det nämligen skall vara någon mening i att förordnandet skall vara tills vidare.

En sådan makt över tjänstemannen, som här, emot grundlagens ord, anda och mening, ifrågasättes, nämligen att man när som helst skall kunna flytta honom inom ett så stort förvaltningsområde som de sammanslagna statsdepartementen, kan ha sina stora obehag för tjänstemannen. Han kan riskera att bli flyttad till ett departement, där han ej känner sig hemma. Departementen omfatta alla förvaltningsområden, som finnas. Det är således ärenden av den mest olikartade natur, som komma att behandlas. En person, som intresserar sig för ett slags ärenden, kan omöjligt hava samma intresse för alla slags ärenden. Således, bara hotet om en förflyttning till ett departement, där han måste vantrivas, är tillräckligt för att hos åtminstone svagare naturer orsaka en servilitet, som ej borde få förekomma. Dessutom öppnas genom förslaget möjlighet att förflytta en tjänsteman, som redan förordnats inom ett departement, till ett annat, där befordringsmöjligheterna äro mycket mindre, och denna

*Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)*

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

möjlighet, som ju är för tjänstemännen av ingripande betydelse, kommer att ytterligare skärpas på ett synnerligen svårt sätt därigenom att utskottet nu föreslår, att i fråga om de högre befattningarna tjänstemännen skall bliva utnämnd direkt till tjänsten. Det förefinnes nämligen ett olika antal kansliråd i de olika departementen och sålunda ett olika antal befordringsmöjligheter till kansliråd i det ena departementet i jämförelse med det andra. Om man nu tänker sig, att en ung tjänsteman förflyttas från ett departement, där det är många kansliråd och större utsikter att vinna befordran, till ett departement, där det bara finnes ett par kansliråd, som kanske också äro unga, så förlorar han ju sina befordringsmöjligheter i mycket hög grad. Det är också ett vapen, som kan användas mot tjänstemännen för att försvaga deras ställning och deras självständiga hållning. Dessutom tillkommer, såsom jag förut antytt, att tjänstemännen dock ej äro maskiner, som kunna användas var som helst och passa var som helst. Departementen omfatta, som nämnt, alla förvaltningsområden. Där samlas allt som angår hela förvaltningen i landet. Där skola alla ärenden passera och delas upp på olika departement och olika byråer. Om nu en person har ett brinnande intresse för ett visst slags arbete inom en viss gren av förvaltningen och där specialiserat sig, är det klart, att han kommer att känna sig fullständigt rotlös, om han flyttas från sin sysselsättning till en annan tjänst i ett annat departement, som är främmande för honom. En tjänsteman i ett av departementen, vilkens förflyttning till annan tjänst ifrågasattes, har till mig yttrat, att skulle han komma att flyttas från den tjänst, han nu har, skulle han känna sig fullständigt bortkommen, hela hans liv vore så att säga bortkastat. Dessutom är det ej till gagn för det allmänna, att man på det sättet flyttar tjänstemännen. Man skulle möjligtvis ur denna synpunkt kunna göra det i de allra yngsta åren; men har en person vuxit in i ett ämne, en förvaltningsgren, som han behärskar, och han vid mer framskriden ålder flyttas till annan tjänst med helt nya uppgifter, kan han i regel ej längre sätta sig in i de nya förhållandena på det sätt, som är möjligt för en ung man. Det finns ingen möjlighet — utom i fall av en ovanlig spänstighet och begåvning — att han skall kunna växa sig in i den nya uppgiften på samma sätt, som han gör, när han får börja i unga år. Det är en väsentlig olägenhet för staten och det allmänna att på det sättet placera om en tjänsteman, som om han vore endast en maskinskrivare.

En annan olägenhet med den anordning, som nu föreslås, är den, att lönen ej längre är bunden vid tjänsten. Såsom det nu är, utnämnes en tjänsteman till en tjänst med därmed förenade löneförmåner. Hur det nu skall bli, vet jag ej. Jag undrar, om denna sida av saken är tillräckligt genomtänkt. Alla, som yttrat sig om denna sak, herr Ekman m. fl. ha förutsatt, att ett förordnande »tills vidare» på den särskilda bestämda tjänsten — vilket förordnande meddelas i samband med utnämningen till tjänstegraden — skall betyda ungefär detsamma som utnämning för hela tiden, tills pensionsåldern inträffar. Men vad skall det då tjäna till att förordna »tills vidare»? Detta »tills vidare» inbjuder naturligtvis — kanske ej nu men måhända framdeles — till att förordna på vissa år — »tills vidare» under fem år eller »tills vidare» under tio år. »Tills vidare» betyder dock något annat, än att man ovillkorligen skall sitta, tills pensionsåldern inträder. Upphör förordnandet — vilket ju måste kunna förutsättas — och det blir fråga om nytt förordnande, men vederbörande vid den tiden är till följd av sjukdom eller av annan orsak otjänstbar, finns det väl ingen möjlighet att förordna honom, utan då måste en annan förordnas till tjänsten. Var finns då lön för honom upptagen i staten? Ja, jag ser, att herr Ekman ruskar på huvudet, men detta spörsmål är så pass viktigt, att det måste sägas bestämt ifrån vad rätt till lön en tjänsteman har, när han bara är förordnad tills vidare till den tjänst, med vilken lönen är förenad. Det måste från

ansvarigt håll bestämt och tydligt uttalas, hur det kommer att gå i alla sådana fall, då det kan bli fråga om nytt förordnande för en sådan tjänsteman. Jag är övertygad, att de, som nu styra och ställa med dessa saker, icke ha för avsikt att lämna någon tjänsteman i sticket, men man vet ej vilka som kunna komma efter. Tjänstemannens rätt till lön måste vara så tydlig och klar, att han kan — om det skulle erfordras — göra sin rätt gällande även emot godtycket. Saken är av den vikt för tjänstemännen, att åtminstone ett tydligt besked bör lämnas, innan ärendet nu avgöres.

Det skulle vara åtskilligt att tillägga om hela denna omgestaltning. För min del har jag fått det intrycket, att förslaget icke är så genomtänkt och moget för sitt avgörande, att man bör i dag fatta beslut. Genom ett riksdagens föregående beslut har ju frågan om en ny anordning av statsdepartementen och ärendenas fördelning dem emellan ställts på uppskov åtminstone till nästa år. Jag kan ej finna annat, än att det vore ganska rimligt, ifall man ville vänta med beslut även i denna sak, tills man kan besluta om alltsammans i ett sammanhang.

Alltså, herr greve och talman, yrkar jag avslag på alla nu föreliggande förslag i ärendet.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr **Trygger**: Herr greve och talman! Jag får verkligen lyckönska herr Hederstierna till att för en gång ha besegrat herr Luterkort och fått honom på sin sida, men när jag söker efter orsaken härtill, finner jag densamma vara, att de bägge två ha en viss sympati för ett mera fritt muntligt föredrag. Det är dock en viss skillnad. Herr Hederstierna har ett föredrag, som åhörarna ha lättare att fatta, ett mer koncist och diktatoriskt, under det herr Luterkort med sin sydländska livlighet kanske lägger in något mer fantasi vid sitt försök att föra fram sin talan.

När jag nu går till själva den invändning, som gjorts mot mig, kan jag icke underlåta att påpeka, att densamma gick vid sidan om saken. Herr Hederstierna gjorde gällande — och det vill jag skriva under helt och hållet — att en föredragande skall kunna sitt mål. Ja, det är ju klart, att han kan ordentligt sitt mål och föredrager det muntligt, blir det en utmärkt föredragning. Vidare sade han, att ordföranden och de andra ledamöterna av domstolen skola höra på. Ja, det är alldeles klart, att höra de vid en dylik föredragning grundligt på, så lära även de sig målet. Föredrager vederbörande det riktigt, sedan han satt sig in i det, och de andra höra på riktigt, är allt följaktligen klart. Det är ingen människa, som bestrider den saken. Men det är ej fråga därom nu, utan här är det fråga om det obestridliga faktum, att ledamöterna i regeringsrätten finna sig tvungna att läsa akterna i så stor utsträckning, att det tager bort mycken tid, och den tiden kunde man bespara och använda för att åhöra ytterligare mål. Denna läsning av akterna anse de, att de borde kunna slippa, ifall föredraganden verkligen uppsatt en fullständig promemoria i sådana fall, där sådant kan vara lämpligt, såsom departementschefen föreslagit. Jag kan ej finna annat, än att det är detta spörsmål, man skall taga ståndpunkt till. Det går nog ändå, om man har en sådan föredragande som herr Hederstierna och en domare som t. ex. herr Ekman. Men man har ej alltid till sitt förfogande sådana personer, och det är ett faktum, att regeringsråden funnit sig behöva läsa akterna. Nu är det fråga om, hur man skall kunna hjälpa dem till att slippa läsa akterna. Lösningen ligger i en fullständig promemoria.

Jag är icke så alldeles oerfaren med avseende på dylik föredragning. Då

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Fortis.)

man i så många år varit professor, som jag varit det, vet man nog, hur man skall gå till väga vid föredragning, och jag vill säga, att även om man föredrager på sätt, herr Hederstierna förordar, kan jag ej finna att det tager mindre tid, än om man skriver promemior. För resten måste man ju i alla fall gå igenom alla de relevanta punkterna, och vad som ytterligare kräves är litet redigeringsarbete, som man blir mer och mer van vid, ju mer man håller på med dylikt. Den som skriver promemior och verkligen lägger sig vinn om, att de bli klara, vinner större och större färdighet, så att han sedermera förvärvar förmågan att skriva ganska korta promemior, som dock innehålla allt. Jag vet ej, hur man eljest skall göra. Det är kanske någon lucka i min uppfattning, så att jag ej förstår saken. Men jag har aldrig kunnat tänka mig, att man skulle kunna hålla ett klart föredrag i en fråga och ha med allt, som är relevant, utan att ha gjort ett förberedande arbete och det så grundligt, att det är alldeles likgiltigt i det stora hela, om jag sätter det på papperet eller låter bli att göra det.

Herr Hederstierna sade vidare, att han ej tittade i sin promemoria vid föredragningen. Det kan jag också förstå, när man har så gott minne som herr Hederstierna — jag vet, att han har det — men jag för min del har ej så gott minne. Detta är dock icke vad saken gäller, utan vad det gäller för kammaren här att avgöra är, huruvida vi stå inför det faktum, att ledamöterna av regeringsrätten anse sig behöva i avsevärd omfattning komplettera den föredragning, som sker, med akterna. Vidare är frågan, om vi icke kunna hjälpa därhän att det föredrages i stället efter en fullständig promemoria, som kan anlitas, ifall det är någon särskild punkt, som ledamöterna skulle vilja ha närmare upplysning om, sedan föredragningen skett.

Jag vågar fasthålla, att jag icke anser de argument, jag tillät mig göra gällande, vara vederlagda. För resten sade ju herr Ekman, att det ej fanns någon avsikt hos utskottet att binda regeringen, utan tvärtom hade regeringen fått anvisning att anordna saken på bästa sätt. Så fattade jag det också, fastän jag ansåg, att utskottet hade uttryckt sig något otydligt.

Herr Hederstierna: Denna diskussion mellan herr Trygger och mig passar ju bättre i en juridisk diskussionsklubb än i kammaren, och jag får säga, att jag vet ej, varför kammaren skall lägga sig i detta, ty det är ytterst regeringsrätten, som begärt en viss sorts föredragning. På sätt och vis ha vi ej rätt att begära annat än en föredragning, som är riktig. Hur den sedan blir tillverkad, om det sker med promemoria eller muntligen, ha vi ej rätt att bestämma om. Det enda jag kan säga är, att jag har litet mer erfarenhet än herr Trygger i fråga om föredragningen just i regeringsrätten, där jag faktiskt tjänstgjort som äldste ledamot i tre år. Jag får säga, att mitt minne från den tiden är, att jag nästan aldrig läste någon akt, utan det var alltid så anordnat, att en ledamot läste akterna. Det gick i tur och ordning, så att en ledamot tog en akt, — och i det avseendet fullgjorde jag naturligen mitt åliggande — och om han hade något att tillägga eller rätta till föredragningen, gjorde han det. Därmed ansåg jag, att det var tillräcklig garanti, att man fått målet rätt föredraget för sig. Vad angår denna historia, att man för närvarande läser akterna, vågar jag ej någon gissning om, varpå det beror, men icke gjorde jag det.

Herr Olsson, Oscar: Efter den förklaring, herr Ekman gav rörande rätta tolkningen av utskottsutlåtandet i fråga om föredragningen i regeringsrätten, har jag ej heller längre någon anmärkning att göra på denna punkt. Beträffande anmärkningen mot reservanterna, när de opponerat mot att föredragningen i regeringsrätten för handelsdepartementet också skulle förenas med föredragningen i frågor från jordbruksdepartementet, är det fullt riktigt vad herr

Ekman upplyste kammaren om. Det var så, att vi reservanter icke kunde ge anvisning på någon annan kombination utan bara påpekade, att det måste vara förnuft i anvisningarna från utskottet. Vi hade den uppfattningen, att bättre än att ge Kungl. Maj:t oförnuftiga anvisningar var att icke ge Kungl. Maj:t några anvisningar alls. Det kanske strider i någon mån mot statsutskottets principer, men jag håller på, att det är en ganska god ståndpunkt och därför, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande, att den punkt i utlåtandet, som talar om att regeringsrättsärenden från jordbruksdepartementet skola sammankopplas med handelsdepartementets måtte utgå.

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

Herr Ekman, Karl Johan: Jag har ej ännu fått något besked om, hur man vill garantera tjänstemännen deras löner. Jag kan icke förstå annat, än att om man verkligen vill detta, har man endast en väg att gå, nämligen att utnämna dem till viss tjänst.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber att i nu berörda hänseende få hänvisa till vad jag tidigare yttrat just om den saken.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu förevarande avdelningen hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle avslås. Med avseende på utskottets hemställan hade därjämte av herr *Reuterskiöld* framställt ett särskilt yrkande, till vilket herr talmannen ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves. Slutligen hade i fråga om utskottets motivering framställt fem olika yrkanden.

Herr talmannen anförde vidare, att propositioner komme att göras särskilt, först beträffande vart och ett av de i fråga om utskottets motivering förekomna yrkandena samt därefter rörande de yrkanden, som gjorts med avseende på utskottets hemställan.

Vidkommande den del av motiveringen, som å sid. 19 sjunde raden uppifrån i det tryckta utlåtandet började med orden »De skäl, som» och sid. 21 andra raden uppifrån slutade med »tillräckligt tillgodosedda», fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock, av herr *Reuterskiöld*, att berörda del av motiveringen skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Beträffande den del av motiveringen, som innefattades i de två första styckena å sid. 21, börjande med orden »Utskottet har icke kunnat undgå» och slutande med »tjänst i visst departement», hade, yttrade nu vidare herr talmannen, yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock, av herr *Olsson, Oscar*, att denna del av motiveringen skulle utbytas mot följande uttalande: »Mot vad sålunda föreslagits har utskottet icke funnit anledning till erinran.»

Vid härefter enligt dessa yrkanden gjorda propositioner godkändes utskottets uttalanden.

Vad vidare anginge den i sista stycket å sid. 24 förekommande meningen »Föredraganden i sistnämnda departement synes även kunna ombesörja föredragningen i jordbruksdepartementet», fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att ifrågavarande mening skulle godkännas, dels ock, av herr *Olsson, Oscar*, att kammaren skulle besluta, att nämnda mening skulle ur motiveringen utgå.

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen

m. m.
(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av förevarande mening vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 119 avdelningen I godkänner den i sista stycket å sid. 24 i det tryckta utlåtandet förekommande meningen »Föredraganden i sistnämnda departement synes även kunna ombesörja föredragningen i jordbruksdepartementet», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren, att nämnda mening skall ur motiveringen utgå.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I fråga om den del av motiveringen, som å sid. 25 började med orden: »Beträffande föredragandenas ställning» och å sid. 26 slutade med »löneklass 28», anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock, av herr *Olsson, Oscar*, att ifrågavarande del av motiveringen skulle utgå och att i stället skulle insättas följande uttalande:

»Beträffande — — — B 30. Utskottet kan visserligen icke, såsom av det ovan anförda framgår, biträda förslaget om att föredraganden i varje fall skulle innehava kansliråds tjänsteställning, men har dock ansett, att avlöningen med hänsyn till det kvalificerade arbete, varom här är fråga, bör utgå enligt den av Kungl. Maj:t föreslagna lönegraden B 30.

För uppflyttning i löneklass i nämnda lönegrad böra de vanliga reglerna tillämpas.

Beträffande de närmare avlöningsbestämmelser — — — allmänna grunder. De belopp som — — — ordinarie befattningshavare.

Beträffande avlöningen till de extra föredragandena — — — näst högsta löneklassen i B 30, d. v. s. löneklass 32.»

Därefter gjordes propositioner i enlighet med berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Vad slutligen anginge den del av motiveringen, som innefattades i sista stycket å sid. 27 och första stycket å sid. 28 samt började med orden »Av dessa, tillhoppa 22» och slutade med »komma i tillämpning», fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock, av herr *Widell*, att nämnda båda stycken skulle ur motiveringen utgå.

Vid sedermera enligt dessa yrkanden gjorda propositioner godkändes utskottets uttalanden.

Med avsende å utskottets i nu förevarande avdelning gjorda hemställan, yttrade vidare herr talmannen, torde såväl yrkandet om avslag å samma hemstäl-

lan som ock det av herr Reuterskiöld framställda särskilda yrkandet få anses förfallet genom det beslut i fråga om utskottets motivering, som nu fattats.

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

På gjord proposition bifölls härafter vad utskottet i förevarande avdelning hemställt, i vad det ej kunde anses besvarat genom kammarens beslut rörande motiveringen.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Avdelningarna II—IV.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Avdelningen V. Kommunikationsdepartementet.

Punkten 1.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

dels bestämma antalet ordinarie befattningar i kommunikationsdepartementet på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 statssekreterare, arvode enligt 5 § i avlöningsreglementet	—
1 expeditionschef, arvode enligt 5 § i avlöningsreglementet	—
1 byråchef för tekniska ärenden, arvode enligt 5 § i avlöningsreglementet	—
2 kansliråd	B 30
3 förste kanslisekreterare	B 26
1 registrator	B 22
3 andre kanslisekreterare	B 21
1 förste expeditionsvakt	B 7
2 kanslibiträden	B 7
1 expeditionsvakt	B 5
3 kontorsbiträden	B 4;

dels godkänna följande stat för kommunikationsdepartementet, att tillämpas från och med budgetåret 1926—1927:

Stat:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor 145,400
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	» 23,700
	<hr/> Summa kronor 169,100;

dels ock minska det ordinarie förslagsanslaget till departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, nu 189,300 kronor, med 20,200 kronor till 169,100 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *H. Lamm* väckt motion, nr 40, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan löneställning för byråchefen för tekniska ärenden i kommunikationsdepartementet, att han icke lede minskning i hittills utgående löneförmåner, dyrtidstillägg inberäknat;

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

dels ock en inom samma kammare av herr *E. Hallin* väckt motion, nr 162, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådan sammanslagning av statssekreterare- och expeditionschefsämbeten, som skulle kunna betingas av den av Kungl. Maj:t föreslagna förenklade organisationen av statsdepartementen, ävensom minska de under vederbörliga huvudtitlar till dessa tjänster uppförda anslog, i den mån detta genom en dylik sammanslagning kunde låta sig göra.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt herrar Lamms och Hallins berörda motioner I: 40 och I: 162

a) bestämma antalet ordinarie befattningar i kommunikationsdepartementet på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 statssekreterare och expeditionschef, arvode enligt 5 § i avlösningsreglementet	—
3 kansliråd	B 30
4 förste kanslisekreterare	B 26
1 registrator	B 22
3 andre kanslisekreterare	B 21
1 förste expeditionsvakt	B 7
2 kanslibiträden	B 7
1 expeditionsvakt	B 5
3 kontorsbiträden	B 4;

b) besluta, att å övergångsstat skulle från och med den 1 juli 1926 uppföras följande befattningar, nämligen:

Befattning	Lönegrad
1 andre kanslisekreterare	B 21
1 expeditionsvakt	B 5
1 kontorsbiträde	B 4;

c) godkänna följande ordinarie stater för kommunikationsdepartementet att tillämpas från och med den 1 juli 1926:

A. Ordinarie avlösningsstat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor 139,500
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	» 23,700
	<u>Förslagsanslag kronor 163,200;</u>

B. Övergångsstat.

Avlöningar, förslagsanslag kronor 12,900;

d) minska ordinarie förslagsanslaget till kommunikationsdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli,

nu	kronor 189,300,
med	» 13,200
till	» 176,100;

samt

e) medgiva, att, därest amanuenserna Adolf Carl Filip von Krusenstierna och Edvard Karl Samuel Söderberg till följd av de föreslagna personalindragningarna ginge förlustiga förordnande å andre kanslisekreteraretjänst, de finge bibehållas vid den avlöning, de för närvarande åtnjöte.

Enligt en vid förevarande punkt avgiven reservation hade herrar *S. H. Krarn-zelius, O. Olsson, J. G. Waller, A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun och *L. J. Carlsson-Frosterud* ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om uppförande i staten av 1 expeditionschef och 2 kansliråd och på grund härav i departementets stat upptaga förslagsanslaget till avlöningar till ordinarie tjänstemän till 143,000 kronor och sammanlagda förslagsanslaget till ordinarie avlöningsstaten till 166,700 kronor samt i anledning härav minska ordinarie förslagsanslaget till kommunikationsdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, nu 189,300 kronor, med 9,700 kronor till 179,600 kronor.

*Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)*

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman, mina herrar! I egenskap av chef för det departement, varom det nu är fråga, måste jag för egen del och jämväl med hänsyn till min efterträdare uttala starka betänkligheter mot den del av utskottsförslaget, som avser indragning av expeditionschefsämbetet. Jag ber få erinra kammaren om att Kungl. Maj:t beträffande detta departement föreslagit indragning av en hel byrå, alltså ett kansliråd, en förste och en andre kanslisekreterare. Nu har utskottet, som sagt, därutöver yrkat på indragning av expeditionschefsbefattningen och i stället ansett, att denna befattningshavares arbete borde överflyttas på statssekreteraren, vilken under sådana förhållanden skulle som biträde få ett kansliråd. Mina herrar, jag måste säga, att detta förslag stämmer, enligt min mening, illa överens med det uttalande, som utskottet gjort i början av sin motivering och som jag för min del finner vara riktigt. Utskottet säger nämligen på sid. 18 bland annat: »De ifrågasatta personalindragningarna äro högst betydande och det gäller givetvis att se till, att indragningar ej vidtagas i sådan utsträckning, att det inom kort visar sig nödvändigt att ånyo förstärka arbetskrafterna genom anställande av personal i icke-ordinarie befattning.»

Ja, mina herrar, för min del befarar jag, att för den händelse kammaren och riksdagen skulle stanna för utskottets förslag i denna del, man just kommer till det resultat, som utskottet anser, att man icke bör komma till.

Jag måste säga, att jag var ganska tveksam om att gå med på de indragningar för kommunikationsdepartementets vidkommande, som Kungl. Maj:t nu har föreslagit, men man ansåg, att de borde kunna gå för sig. När nu emellertid utskottet kommer och yrkar på ytterligare indragningar, finner jag detta vara i hög grad betänkligt.

Jag ber att få erinra om, att utskottet såsom skäl för sitt förslag framhåller följande: »Då de egentliga statssekreteraruppgifterna i kommunikationsdepartementet icke torde vara av den omfattning, att de i och för sig kräva en särskild befattning, och i betraktande av att i justitie- och handelsdepartementen, vilka, vad storleken beträffar, torde vara närmast jämförbara med kommunikationsdepartementet, statssekreterar- och expeditionschefsgöromålen utan olägenhet äro förenade i samma befattningshavares hand, har utskottet tilltrött sig kunna föreslå en sammanslagning av statssekreterar- och expeditionschefstjänsterna jämväl i sistnämnda departement.»

Jag vill för min del icke göra något uttalande i fråga om arbetet inom justitie- eller handelsdepartementen. Det anser jag mig icke vara kompetent att göra, ty jag känner icke till förhållandena där tillräckligt för att göra det, men beträffande kommunikationsdepartementet vågar jag säga, att även med den organisation, som hittills varit gällande, ingalunda saknats arbete på någon av byråerna och icke heller för vare sig statssekreteraren eller expeditionschefen.

Jag behöver ju icke för kammaren meddela vad statssekreterare och expeditionschef i departement ha för åligganden, men det kan ju vara skäl att erinra om det i alla fall. Beträffande statssekreteraren har han bland annat

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

att ansvara för utarbetandet av departementets andel i statsverkspropositionen samt av departementets övriga propositioner till riksdagen. Han har att ägna slutlig granskning åt på departementet ankommande lagar och författningar, som varit underställda riksdagens prövning eller eljest äro av större betydelse; och slutligen åligger det statssekreteraren att biträda med handläggning av andra ärenden, vilka departementschefen med hänsyn till deras särskilda vikt eller beskaffenhet prövar lämpligen böra till honom för sådant ändamål överlämnas.

Nu har jag som sagt den uppfattningen, vad angår kommunikationsdepartementet, att statssekreteraren där har fullt upp med arbete. Under den tid, då statsverkspropositionen och övriga propositioner, som skola fram för riksdagen, utarbetas, har han full sysselsättning med det arbetet. Utarbetandet av statsverkspropositionen börjar som bekant den 1 september, då verkens och myndigheternas yrkanden och krav skola vara inlämnade, och fortgår till dess statsverkspropositionen är färdig. Därefter är statssekreteraren i regel helt upptagen med övriga propositioner, som skola in till riksdagen, alltså till propositionstidens slut, eventuellt den 1 februari eller till mitten av mars. Räkna man, att han dessutom skall ha en och en halv månads semester, så återstår det sedan cirka 4 månader, under vilka han skulle kunna hava tillfälle att ägna sig åt expeditiionschefsgöromål. Det har hittills, åtminstone under den korta tid, som jag haft äran förestå departementet, varit på det sättet, att när arbetet med propositioner och det löpande arbetet medgivit har statssekreteraren fått gå över till att förbereda andra viktiga saker, bl. a. sådana, som skulle fram till en kommande riksdag, och jag vill fråga kammaren: är det lämpligare att för sådant arbete anlita extra arbetskraft än att använda de arbetskrafter, som finnas inom departementet, i detta fall statssekreteraren? Jag finner det åtminstone icke vara ett förståndigt arrangemang, att man tillkallar personer utanför departementet för att vidtaga sådana förberedande undersökningar, som kunna verkställas av statssekreteraren, om han kan få tid till detta.

Nu förmodar jag, att utskottsmajoriteten häremot invänder: ja, men han har ju i alla fall detta kansliråd att tillgå, som, när statssekreteraren icke hinner med arbetet, kan utföra expeditiionschefsgöromålen. Ehuru jag icke kan finna denna organisation tillräddig, vill jag ingalunda bestrida, att det *kan* gå för sig med detta arrangemang. Men detta beror i så fall först och främst på, om en tillräckligt kvalificerad kraft kan erhållas att sätta på denna kanslirådsbefattning, och vidare beror det på, i vad mån man skall anlita utanför departementet varande krafter för det arbete, som måste utföras. Jag befarar för min del, att om kammaren biträder utskottets förslag i denna del, det kommer att gå på det sättet, att expeditiionschefsgöromålen ständigt komma att påvila detta kansliråd, och sålunda blir det så, att man för de viktiga expeditiionschefsgöromålen begagnar sig av en mindre avlönad arbetskraft. Och jag undrar, om denna, som man får förutsätta i varje fall vara kvalificerad för uppdraget, i längden nöjer sig med denna mindre avlöning, då han vet, att expeditiionscheferna i andra departement ha en mycket högre lön. Jag tror inte det.

Jag vill efter detta också peka på, vad expeditiionschefen har att göra enligt instruktionen. Han har bl. a. att ägna slutlig granskning åt koncepten till utgående expeditioner, innan de lämnas till utskrift, där ej sådan slutgranskning av departementschefen uppdragits åt kansliråd eller annan tjänsteman i departementet. Detta kan i regel icke ske, därför att kansliråden ha så mycket i alla fall att göra. Vidare skall expeditiionschefen övervaka de löpande ärendenas behöriga gång samt tillse, att följdriktighet och enhetlighet därvid iakttagas, ävensom hålla hand över, att underlydande befattningshavare inom

departementet med nit och skyndsamhet fullgöra sina tjänsteåligganden. Och vidare är föreskrivet: expeditionschefen åligger tillika att, efter departementschefens bestämmande, bereda och inför statsrådet föredraga vissa ärenden eller vissa grupper av ärenden inom departementet. Såsom jag nämnde förut, har jämväl expeditionschefen inom kommunikationsdepartementet fullt upp med arbete.

*Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)*

Jag måste säga, att det kan icke vara välbetänkt av riksdagen att påtvinga departementet en organisation, genom vilken man riskerar, att ärendena icke kunna få en tillfredsställande behandling och icke kunna avgöras inom rimlig tid. Det senare är icke det minst viktiga, då det gäller ett departement, som måste ha kännning med det levande livet.

Och slutligen: Vad innebär utskottets förslag i denna del i fråga om sparsamhet? Ja, utskottet har själv beräknat skillnaden mellan en expeditionschefs lön och ett kansliråds lön och kommit fram till ett resultat av 3,500 kronor i runt tal, men, mina herrar, det blir dock icke heller det beloppet, som kommer att besparas. Under den tid, som propositionsarbetet pågår, måste nämligen kanslirådet helt ägna sig åt och ha hand om expeditionschefsgörömlen. Denne tjänsteman torde under en sammanhängande tid av sex och en halv månader knappast kunna åläggas att ägna sig åt detta, med mindre än att han får vikariatsersättning, och om denna, såsom i regel sker, sättes till 4 kronor per dag, kommer man slutligen fram till, att resultatet ur besparingshänseende utav den åtgärd, som utskottet här föreslår, blir cirka 2,500 kronor. Jag vädjar till herrarna: är det verkligen skäl att för en så ringa besparing vidtaga en sådan åtgärd som att indraga expeditionschefsbefattningen, om man därigenom, som jag nyss nämnde, riskerar, att arbetet inom departementet icke kan bedrivas på ett fullt tillfredsställande sätt? Jag vädjar till kammaren att beträffande denna del godtaga Kungl. Maj:ts förslag och sålunda biträda den reservation, som är avgiven utav herr Kvarnzelius m. fl.

Beträffande utskottets förslag i övrigt har jag för min del ingen erinran att göra, men jag har ansett det vara min skyldighet, såsom jag sade förut, att uttala dessa betänkligheter beträffande förslaget angående indragning av expeditionschefsämbetet i kommunikationsdepartementet.

Herr **Widell**: Herr förste vice talman! När man hörde herr statsrådets och chefs för kommunikationsdepartementet anförande, särskilt den förra delen därav, kunde man få det intrycket, att statsutskottet skulle ha föreslagit någon indragning av personal i kommunikationsdepartementet utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Så är icke förhållandet. Antalet befattningshavare är enligt statsutskottets förslag precis detsamma som enligt Kungl. Maj:ts. Om personalen enligt Kungl. Maj:ts förslag är tillräcklig, är den det även enligt statsutskottets förslag. Den enda ändring, som gjorts — jag frånser vissa ändringar beträffande den tekniska byrån — är, att statsutskottet föreslår, att en expeditionschef utbytes mot ett kansliråd. Ligger det häri något försvagande av departementets arbetsförmåga? På det svarar statsrådet ja. Han säger: det är ett väsentligt försvagande, och det går icke överhuvud taget, om jag fattade honom rätt, ty det måste då anställas extra personal. Det går icke alls på det sättet. Jag tillåter mig vara av fullkomligt motsatt mening. Jag är icke alldeles oförfaren i förvaltningsärenden, och jag måste säga mig, att det erfarna, på sin plats tränade kanslirådet kan vara väl så bra för ärendenas handläggning som en expeditionschef, som sitter där ett par år och sedan går till en annan plats och ersättes med en fullkomligt främmande och oprövad kraft. Jag tror, att ärendena kunna handläggas lika bra och framför allt lika snabbt, om det är ett kansliråd, som handlägger dem, som då de handläggas av en expeditionschef.

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

Nu anmärker herr statsrådet: men man kan icke utan vidare uppdraga expeditionschefsgöromålen åt ett kansliråd. Han måste ha högre lön och förordnas som expeditionschef. Men det tror jag icke är nödvändigt. Det är intet hinder, att kansliråd, icke bara ett, utan alla kansliråd få i uppdrag att i fråga om vissa grupper av ärenden eller enkla ärenden själva justera dem och sålunda fylla den uppgift, som tillkommer en expeditionschef. Men naturligtvis måste de stora och invecklade ärendena justeras av statssekreteraren, och i trots av vad herr statsrådet anförde, tillåter jag mig vara av den uppfattningen, att arbetsbördan i kommunikationsdepartementet dock icke är större, än att statssekreteraren även kan justera sådana större ärenden, som skulle tillhöra expeditionschefen. Jag kan icke underlåta att erinra, att det är icke så många år sedan, då det var ett civildepartement, som omfattade både socialdepartementets och kommunikationsdepartementets ärenden; och detta civildepartement hade en enda expeditionschef. Någon statssekreterare fanns icke då. Så delades departementet upp, och vi fingo två statssekreterare, och vi ha nu för de göromål, som förut påvilade en enda expeditionschef i civildepartementet, två statssekreterare och två expeditionschefer.

För min del får jag säga, att när jag läste Kungl. Maj:ts proposition om besparingar i statsdepartementen, så kunde jag icke underlåta att göra den reflexionen, att det är ju egendomligt, att regeringen icke alls har tänkt på den överbyggnad, som ligger i statssekreterareinstitutionen, som ju är mycket färsk. Det är icke många år sedan den infördes, men den har man icke alls velat vidröra. Det har väckts en motion av herr Hallin i denna sak, och det har givit statsutskottet direkt anledning att taga upp frågan om statssekreterare- och expeditionschefsbefattningarna. Vi ha därvid gått igenom departementen och funnit, att av de departement, som det tillkommer statsutskottet att behandla, är det närmast ett, där det kan komma i fråga att göra indragningar och där sådana kunna ske utan någon som helst fara för arbetet, ja, snarare till gagn för arbetet, och det är kommunikationsdepartementet. Jag tror även, att ett annat departement kunde ifrågakomma, och det har under den föreliggande behandlingen i utskottsavdelningen varit ifrågasatt en sammanslagning, men utskottet har tagit avstånd från att framlägga något sådant förslag. Beträffande kommunikationsdepartementet ha emellertid skälen ansetts vara mycket starka. Arbetsbördan i kommunikationsdepartementet kan icke anses vara så stor, att den nödvändigt kräver dessa två befattningshavare. Nu är det visserligen sant, att besparingen i penningar icke är så förfärligt stor — det har herr statsrådet alldeles rätt i — men det är också andra omständigheter, som man får taga hänsyn till. Det är icke önskvärt, att ha allt för många tjänstemän i den ställning, som statssekreterare och expeditionschefer intaga.

För min del är jag övertygad om, att statsutskottets förslag i denna del är fullt motiverat, och därför ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Som kammaren torde ha funnit, har jag jämte några andra av utskottets ledamöter vid denna punkt fogat en reservation. Jag har icke känt mig övertygad om det riktiga uti att göra den besparing, som utskottets majoritet här har föreslagit, men det beror givetvis på, att jag har olika uppfattning om vikten och betydelsen av de ärenden, som handläggas i detta departement, mot vad som nu kommit till synes i herr Widells anförande. Ty på annat sätt kan jag icke förstå, varför han icke i konsekvens med detta sitt anförande yrkat på borttagande av expeditionscheferna i alla departementen och tillsättande av kansliråd i deras ställe. Han utgick nämligen från, att det arbete, som finnes här, är tillräckligt, men att ett kansliråd

kan utföra det i stället för en expeditionschef. För min del utgår jag från som tämligen självklart, att om man har en bättre avlöning, har man större möjlighet att få mer kvalificerad arbetskraft för att utföra det arbete, varom det är fråga. Om denna min uppfattning är riktig, kan man ställa större krav på den, som är i en högre löneställning. Då gäller det att undersöka, vad det är för ärenden, som detta departement har att handlägga. Ja, det är ekonomiska angelägenheter, som enligt min uppfattning äro lika betydelsefulla som andra av statens angelägenheter. Det gäller här våra affärsdrivande verk. De ha tagit en så stor omfattning, att för så vitt överhuvud taget vederbörande inom departementet skola kunna bilda sig en självständig mening om dessa ärenden, fordras det ganska höga kvalifikationer hos befattningshavarna. Detta är nödvändigt, om de icke fullständigt skola bliva expeditiönmän åt de affärsdrivande verken. De hava hela vårt vägväsende och alla publika byggnader, som stå under byggnadsstyrelsens förvaltning, under sin vård, ävensom hamnar och automobilskattemedel. Allt detta är ärenden av den beskaffenhet och frågor, som ha så direkt kontakt med det levande livet på alla områden, att jag för min del anser, att endast de bästa arbetskrafterna äro goda nog för att handlägga dessa ärenden.

Det är på dessa grunder, herr förste vice talman, som jag icke tror, att det är klokt att söka på denna punkt göra någon besparing. Jag ber därför få yrka bifall till den reservation, som jag m. fl. avgivit beträffande kommunikationsdepartementet, men det blir nödvändigt att vidtaga någon justering i de siffror, som där kommit att bliva nedskrivna, med hänsyn till att man måste även se till, att det kansliråd, som icke längre skulle finnas placerat på kommunikationsdepartementets stat, får ersättning. Jag anhåller därför att få yrka, att i förslaget uppföres en expeditionschef och två kansliråd på kommunikationsdepartementets stat, och att på grund därav i departementets stat förslagsanslaget till avlöningar till ordinarie tjänstemän upptages till 143,000 kronor och sammanlagda förslagsanslaget till ordinarie avlöningsstaten till 166,700 kronor samt förslagsanslaget till övergångsstat till 24,400 kronor och att i anledning härav ordinarie förslagsanslaget till kommunikationsdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, nu 189,300 kronor, höjes med 1,800 kronor till 191,100 kronor.

Jag anhåller, herr förste vice talman, om proposition på detta mitt yrkande.

Herr Ekman, Carl Gustaf: När den tanken kom upp, att man skulle kunna i kommunikationsdepartementet företaga den organisationsförändring, som det här är fråga om, får jag erkänna, att jag ställde mig i början mycket tveksam i fråga om det förslaget. Jag förbehöll mig, att ärendet icke skulle avgöras vid det tillfället, när förslaget först framställdes, utan att man skulle få tid att tänka igenom det, innan man gick med på saken. Jag vill sålunda säga, att jag sökt att ägna åt detta spörsmål all den uppmärksamhet, som det med hänsyn till övriga omständigheter varit mig möjligt att skänka detsamma, och slutresultatet av den prövningen har blivit, att jag sällat mig till utskotts-majoriteten och får sålunda tillstyrka ett bifall till dess hemställan.

Jag behöver icke — det gjorde min kamrat ifrån utskottet — ytterligare upptaga till behandling det av herr kommunikationsministern förda talet, att här är fråga om indragningar. Så är icke fallet. Här är fråga om en organisationsförändring. Antalet arbetskrafter skulle bli detsamma. Det är fråga, om man för en viss befattning eller för en viss uppgift skall behöva ett kansliråd eller en expeditionschef. Jag vill då också peka på, att när vi nu gå att göra vissa besparingar och indragningar och återgå ungefär till de förhållanden, som rådde före kristiden, kan man i allt fall icke värja sig för det förhållandet,

*Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)*

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

att departementens överbyggnad alltjämt kommer att stå kvar i mycket större omfattning, än vad den hade vid den tid, som man nu närmast gör jämförelse med. Här anfördes — jag tror det var av herr finansministern — att antalet avgjorda ärenden överhuvud taget var ungefär detsamma nu som 1915. Om jag då frågar, hur den stora överbyggnaden, antalet befattningar av statssekreterare- och expeditionschefs valör, såg ut 1915 i Kungl. Maj:ts kansli, kommer jag till ett väsentligt mindre antal än det nu befintliga. Alltså finnes det anledning, när man nu skall återgå till de tidigare och normala förhållandena i departementet, att fråga sig, huruvida icke viss begränsning kan göras även i fråga om de befattningshavare, som nu närmast äro på tal. Därvid ställer det sig ju så — det har också min kamrat från utskottet anfört — att civildepartementet hade vid det tillfället *en* expeditionschef och ingen statssekreterare. Men sedan har detta departement sönderlagits på två departement och erhållit två expeditionschefer och två statssekreterare för motsvarande göromål. Man får säga, att enbart den omständigheten måste göra, att man med allvar riktar sin uppmärksamhet även på den delen av departementsorganisationen. Dessutom får jag erinra, att just i kommunikationsdepartementet har tillkommit en befattning, nämligen den tekniske byråchefen, som, såvitt jag förstår, måste vara av alldeles särskilt värde för handläggning av göromål av olika art inom departementet och som omhänderhar åtskilligt, som eljest skulle komma att påvila statssekreteraren resp. expeditionschefen. Nu är det ju så, att man anser, att byråernas antal skulle kunna minskas från tre till två, och i den omständigheten ligger väl ett erkännande av, att göromålens antal nu måste anses vara ett annat, än vad de voro under kriskonjunkturerna. Då departementet sålunda får en mindre organisation, blir också behovet av i toppen ledande krafter i viss mån mindre.

Då statssekreteraretjänsten för övrigt inrättades, hade man ju till huvudsyfte, att den skulle bli en mera rörlig befattning, som skulle tänkas växla med innehavaren av departementschefsbeställningen och ifråga om åskådning skulle stå denne nära, något som skulle möjliggöra i olika avseenden ett gott samarbete inom de olika departementen. Det var ett av huvudsyftena med, att man klöv den gamla expeditionschefs befattningen i två befattningar. Detta gäller givetvis för vissa departement, och det är skälet, varför man alltjämt även ifrån utskottsmajoritetens sida, ehuru eljest en begränsning skulle vara möjlig, anser, att man i ett annat departement även i fortsättningen skall bibehålla såväl statssekreteraren som expeditionschef, där eljest en sammanslagning borde ske. Den synpunkten förefaller mig emellertid icke äga betydelse, när det gäller kommunikationsdepartementet. Det departementet måste anses mera än departementen i allmänhet vara ett verkligt fackdepartement, ett mera tekniskt departement, där verklig sakkunskap på de speciella områden, det gäller, ren teknisk insikt och förtrogenhet med de ärenden, som där handläggas, är ensamt avgörande, och där de politiska synpunkterna kunna lämnas ur räkningen. Det är det, som gör också, att man i fråga om detta departement bör kunna gå in för besparingsåtgärder från några andra synpunkter än de, som gälla departementen i övrigt.

Jag får då säga, att det förefaller mig, som om det icke blott skulle vara så, att man har samma antal arbetskrafter med det förslag, som utskottet här förordat, utan att det även i visst avseende skulle kunna ligga en verklig fördel däri. Det kan tänkas, att i viss mån vid ärendenas fördelning en dragkamp äger rum mellan statssekreteraren och expeditionschefen, som icke alltid så särskilt gynnsamt — jag talar icke om detta departement enbart, utan om departementen i allmänhet — kan påverka arbetet. Här blir det så, att om man inrättar endast ett sammanslaget statssekreterare- och expeditionschefsämbete kommer uppenbarligen den departementala arbetsfördelningen och ledningen att

gå genom dennes hand helt och fullt, och det kommer sålunda, förefaller det mig, att bli en mer enhetlig behandling och fördelning av ärendena.

Jag kan sålunda icke tro annat än att — och det vitsordades också av herr statsrådet — det icke blott går med den av utskottet föreslagna organisationen, utan att det skall t. o. m. gå bra, fastän jag förstår, att själva övergången kan förorsaka en viss smärta. Jag är i behov av att personligen säga, att det ligger i detta utskotts förslag icke ett spår av anmärkning gentemot den nuvarande innehavaren av detta expeditionschefsämbete. Tvärtom tror jag, att man på alla håll är villig att vitsorda, att det är en utomordentligt god och bra tjänsteman, som denna indragning icke alls riktar sig emot, och jag kan säga, att förslaget därför framkommit, trots att befattningen i fråga är besatt på sätt den nu är. Jag är dock övertygad om, att sedan man kommit ifrån den departementets svårighet, som ligger i att skiljas ifrån en god och bra tjänsteman, skall den organisationsform, som utskottet föreslår, såväl täcka behovet inom departementet som möjliggöra ett sådant arbete inom detsamma, som i olika avseenden kan betecknas såsom tillfredsställande.

Jag tillåter mig därför, herr vice talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman, jag ber om ursäkt, för att jag måste säga ett par ord till med anledning av dels herr Widells och dels herr Ekman sist hållna anföranden.

Herr Widell ville göra gällande, att jag hade sagt, att det icke alls skulle gå med detta av utskottet ifrågasatta arrangemang. Jag sade att jag ville icke bestrida, att det *kan* gå för sig, men det beror på vilken arbetskraft, som man kan få. Nu säger herr Widell, att det råder icke tvivel om, att det går att få »ett erfaret och tränat kansliråd». Ja, herr Widell, man vet, vad man har, och man vet, vad man icke vill ha, men man vet icke, vad man kan få. Jag säger detta särskilt med hänsyn till den motivering, som utskottet föreslagit och som kammaren nyss har antagit, enligt vilken det, såvitt jag kunnat läsa rätt, icke blir någon frihet för Kungl. Maj:t att söka få de bästa arbetskrafterna för att fylla den ena eller andra uppgiften. Utskottet synes avse att något av de kansliråd, som inom de andra departementen bli satta på övergångsstat, skulle överföras till kommunikationsdepartementet. Det torde under sådana förhållanden icke bli möjligt att verkligen kunna få »ett erfaret och tränat kansliråd», som har erforderliga kvalifikationer för att väl kunna fylla ifrågavarande viktiga uppgifter. Det är alldeles uppenbart, såvitt jag förstår, att de kansliråd, som man inom vederbörande departement sätter på övergångs- eller indragningsstat, icke bliva de bäst kvalificerade. Detta till herr Widell.

Jag skall icke inlåta mig närmare på vad herr Widell yttrade, men då både herr Widell och herr Ekman voro inne på de förutvarande förhållandena i det gamla civildepartementet, vill jag säga, att den organisationen visade, att den icke höll. Den måste ju göras om. Följaktligen tycker jag, att vad i den delen anförts icke är något skäl för utskottets förslag.

Vidare skall jag samtidigt be att få påpeka det förhållandet, som ej torde vara obekant för vare sig herr Widell eller ännu mindre för herr Ekman, som ofta behandlar en del ärenden, hörande under kommunikationsdepartementet, nämligen att arbetet undan för undan ökas inom kommunikationsdepartementet, detta framför allt på grund av den utveckling, motortrafiken har tagit, och den revolutionerande inverkan, som denna har på vägväsendet. Detta förleder en hel del ökat arbete inom departementet. De affärsdrivande verken utveckla också sin verksamhet, och även detta för med sig en hel del arbeten. Vi ha även en del nya saker, såsom luftfarten, radioverksamheten, postgirorörel-

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

sen m. m. sådant. Jag tror, att om herrarna varit i tillfälle att personligen, direkt sätta sig in i det arbete, som verkligen förekommer inom kommunikationsdepartementet, skulle herrarna icke resonera på det sätt, ni gjort eller nu gör.

Sedan nämnde herr Ekman, att när man i alla fall från Kungl. Maj:ts och departementschefens sida gått med på att minska antalet byråer inom departementet från tre till två, följer väl därav, att man anser sig kunna minska på personalen. Men därutav följer ingalunda, såsom herr Ekman ville göra gällande, att det skulle bli mindre arbete även uppe i »toppen». Det förhåller sig tvärtom så, att det blir mer maktpåliggande arbete uppe i toppen, för statssekreteraren och även för expeditionschefen, då det blir ett mindre antal byråer. Då arbetet skall delas upp på två i stället för på tre byråer, bli de kanske icke i tillfälle att på samma grundliga sätt som hittills genomgå varje ärende och framför allt icke de viktiga ärendena. Detta för med sig en mera omfattande granskning i »toppen» och det blir alltså ingen lindrigare arbetsbörda vare sig för statssekreteraren eller expeditionschefen.

Jag skall icke, herr vice talman, upptaga tiden längre, men jag vill sluta med att ännu en gång vädja till kammaren att icke påtvinga kommunikationsdepartementet denna organisation, då det hela ur sparsamhetssynpunkt endast rör sig om cirka 2,500 kronor. Det kan ju också finnas ett skäl till, varför man icke nu bör gå in för detta förslag, även om man ur andra synpunkter anser den ifrågasatta omorganisationen vara lämplig, något som herr Widell särskilt tycktes vara inne på, nämligen att man icke bör ha allt för högt avlönade ämbets- och statstjänstemän utan reda sig med lägre. Jag delar den uppfattningen. Men det kan vara ett skäl till att icke nu företaga denna indragning och det är, att riksdagen framdeles beslutar sig för att här skall ske en utredning rörande en sammanslagning av departement, nämligen av kommunikations- och handelsdepartementen. Om en eventuell utredning i detta hänseende kommer att leda till det resultatet, att det visar sig lämpligt att göra en sådan sammanslagning, skall man då redan nu ge sig in på att lägga om organisationen och indraga en befattning, som man framdeles har behov utav och med risk, att man icke kan bedriva arbetet i det nuvarande departementet på ett fullt tillfredsställande sätt.

Herr Widell: Herr förste vice talman! Herr kommunikationsministerns sista anförande har jag icke alldeles kunnat följa. Jag kan icke förstå, huru denna indragning skulle på något sätt kunna försvåra en eventuell sammanslagning av departementen. Det är mig fullkomligt obegripligt. Tvärtom skulle väl en sådan underlättas, om man redan nu gör den förändring, som här ifrågasättes.

För övrigt skall jag endast be att få yttra ett par ord. Herr statsrådet ansåg att det var icke alls någon säkerhet för, att man i detta fall får, som man förutsätter, ett duktigt kansliråd. Men den saken beror ju på Kungl. Maj:t. Det är Kungl. Maj:t, som har utnämningssrätten, och att Kungl. Maj:t skulle vara tvungen att utnämna något kansliråd på övergångsstat från de andra departementen, även om ingen av dem kunde anses lämplig för befattningen. kan jag för min del icke vara med om. Så har jag aldrig tänkt mig, att utskottets utlåtande skulle kunna uppfattas.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! När jag hörde min ärade vän herr Widells anförande, greps jag av en djup beundran för den övertygelsens styrka och kraft, som han kunde ådagalägga i detta ärende. Mina herrar! Detta är ju, om man ser saken rent ekonomiskt, en ganska liten fråga. Det gäller

något mellan 3,000 och 4,000 kronor, eller skillnaden mellan utgiften för ett kansliråd och utgiften för en expeditionschef. Jag skulle emellertid ha förstått den styrka, för att icke säga emfas, med vilken herr Widell talade, om det verkligen hade varit möjligt att genom den omläggning, för vilken han talade, inbespara dessa pengar. För min del är jag icke alls övertygad om, att det blir billigare, utan under vissa omständigheter kan det komma att bli väsentligt mycket dyrare att ordna saken så. Det är nämligen så, att om statssekreteraren blir upptagen även av expeditionschefsgöromål, kan man icke på honom lägga utarbetandet av en del propositioner, vilkas utarbetande han nu kan sköta, utan då måste man antingen ge honom tjänstledighet och förordna en annan att sköta hans befattning eller också måste man tillkalla en särskild jurist, som utarbetar propositionerna, och betala åt denne vanligt revisionssekreterarearvode plus sex kronor om dagen. Jag har funnit, att det ingalunda blir billigare att utarbete propositioner på det sättet än att göra det med hjälp av kvalificerad personal inom departementet självt.

Under den tid, som jag hade äran att förestå kommunikationsdepartementet, hade jag den erfarenheten, att statssekreteraren var ansträngd till det yttersta. Jag har icke varit i tillfälle att nu granska det arbete, som där förevarit under de senaste åren. Jag tror emellertid icke, att arbetsbördan har minskats, och under sådana omständigheter förefaller det mig, att man icke utan att använda mycket extra hjälp kan belasta statssekreteraren med annat arbete än han nu har.

Herr Ekman hänvisade bland annat till den tekniska byråchefens existens såsom ett motiv, varför man borde kunna nöja sig med ett kansliråd i stället för en expeditionschef. Ja, den tekniske byråchefen i kommunikationsdepartementet har en synnerligen viktig funktion att fylla. Han är enligt min mening alldeles oundgänglig. Men i den mån han är tekniker, d. v. s. ingenjör, torde det endast i mycket sällsynta undantagsfall vara att av honom vänta någon hjälp åt expeditionschefen vid utförandet av hans arbete, ty ingenjörer äro icke utbildade på det sätt, som kräves för att kunna sköta dylika göromål, och det är sällan som det förekommer några matematiska eller tekniska kontrollarbeten inom expeditionschefens arbetsområde.

Herr Ekman talade också någonting om en dragkamp mellan expeditionschefen och statssekreteraren i kommunikationsdepartementet, som kunde bli farlig och som man skulle undvika genom att endast bibehålla en av dessa funktioner, och ärendena skulle då kunna bli föremål för en mera enhetlig behandling. För min del förstår jag icke riktigt det resonemanget. Då borde man väl givetvis, som det också påpekades först av herr Widell och sedan av herr Kvarnzelius, göra så, att man toge bort expeditionscheferna i samtliga departement och sloge ihop de bägge befattningarna för att kunna garantera en enhetlig behandling av alla ärenden. Den korta erfarenhet, jag har, talar icke alls om att det kan bestå någon dragkamp mellan dessa båda ledande funktionärer inom departementen, och det argumentet är sålunda enligt min mening ohållbart.

Jag skall, herr talman, med hänvisning till vad jag haft äran att anföra be att få ansluta mig till herr Kvarnzelius' yrkande.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag vill blott i korthet säga, att när först herr Kvarnzelius och sedan herr Örne tagit sin tillflykt till den argumentationen, att om man kan göra denna sammanslagning här, kan man nog också göra den överallt, förefaller detta mig icke vara någon stark och övertygande motivering. Man får väl ändå i varje fall pröva, huruvida förutsättningar för den ifrågasatta organisationsförändringen föreligga i det speciella fallet, och om det är så, att man samtidigt med en sådan organisationsförändring vinner

Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)

en ökad enhetlighet i ärendets handläggning, tillkommer enligt mitt förmenande detta såsom ett plus.

Herr Örne uttalade den mening, att den tekniske byråchefen icke skulle kunna tillhandagå expeditionschefen på något mera värdefullt sätt. Ja, jag har icke samma intima förtrogenhet med förhållandena inom kommunikationsdepartementet som herr Örne, men det är min bestämda övertygelse, att nämnda tjänsteman i stor omfattning kan bistå både expeditionschefen och statssekreteraren vid utförandet av deras arbetsuppgifter. Det är alldeles naturligt, att det för dem måste ha den allra största betydelse, att man inom departementet har en tjänsteman, som utom sin rent tekniska utbildning har den förtrogenhet med kommunikationsverken i allmänhet och deras verksamhet, som befattningshavaren i fråga äger. Att påstå något annat förefaller mig icke var att hålla sig till de verkliga förhållandena på detta område.

Slutligen vill jag säga gentemot vad som anfördes nyss av herr statsrådet, nämligen att det kunde ifrågasättas en sammanslagning mellan departementen, att om det alltså gäller en sammanslagning eventuellt mellan kommunikations- och handelsdepartementen, bör väl den omständigheten, att ett sådant förslag föreligger och diskuteras, vara ett skäl för en minskning av de många högst ställda befattningshavarna i bådadera dessa departement, och icke ett skäl emot. Om en sådan sammanslagning kommer till stånd, kommer det förvisso att resultera i, att *båda* departementens arbetsuppgifter få lösas av en statssekreterare och en expeditionschef.

Herr statsrådet **Larsson**: Jag måste säga ett par ord till, nämligen med anledning av herr Ekmans resonemang om enhetligheten. Det blir, såvitt jag kan bedöma saken, tvärt emot vad herr Ekman här vill göra gällande. Ty hur ställer det sig med den organisation, som utskottet föreslagit? Jo, det blir på det sättet, att emellanåt får kanslirådet taga hand om expeditionschefens göromål, och emellanåt får statssekreteraren ta hand om dem. Det blir på det sättet ingen kontinuitet. Statssekreteraren måste till sist gå igenom sakerna, trots att kanslirådet förut har behandlat dem, om det skall bli enhetlighet.

Beträffande det där talet om dragkampen tror jag, att det är fullkomligt gripet ur luften. Jag har icke haft den ringaste kännning därav, och jag har icke heller hört, att någon annan departementschef haft kännning av någon dragkamp mellan statssekreteraren och expeditionschefen.

När jag slutligen tillät mig peka på den eventuella sammanslagningen av departementen, tänkte jag särskilt på, att det då är bra att ha kvar en tränad och erfaren expeditionschef. Om det skall bli en sammanslagning, är det väl alldeles uppenbart, som herr Ekman också till sist erkände, att det måste bli icke bara en statssekreterare utan också en expeditionschef. Har man då en expeditionschef, d. v. s. en erfaren expeditionschef att tillgå, är väl det en tillgång, som man nu icke bör utan vidare åsidosätta. Man möblerar icke om bland personalen i ett departement lika lätt som man möblerar om vissa möbler i en våning.

Jag vill till sist säga, att har man, som i detta fall, en god arbetskraft, bör man se till, att man kan behålla den, ty det är till fördel för departementet, till fördel för staten och till fördel för allmänheten.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende å den nu ifrågavarande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Kvarnzelius*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranledes av bifall till Kungl. Maj:ts förslag om uppförande i staten av 1 expeditionschef och 2 kansliråd, och att på grund härav i departementets stat förslagsanslaget till

avlöningar till ordinarie tjänstemän skulle upptagas till 143,000 kronor och sammanlagda förslagsanslaget till ordinarie avlöningsstaten till 166,700 kronor samt förslagsanslaget till övergångsstat till 24,400 kronor och i anledning härav ordinarie förslagsanslaget till kommunikationsdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, nu 189,300 kronor, höjes med 1,800 kronor till 191,100 kronor.

*Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.
(Forts.)*

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Kvarnzelius* och *Örne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 119 avdelningen V punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som under överläggningen påyrkats av herr *Kvarnzelius*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Avdelningarna VI och VII.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Avdelningen VIII. Handelsdepartementet.

Punkten I.

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) bestämma antalet ordinarie befattningar i handelsdepartementet på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 statssekreterare och expeditjonschef, arvode enligt 5 § i avlöningsreglementet	—
2 kansliråd	B 30
3 förste kanslisekreterare	B 26
1 registrator	B 22
2 andre kanslisekreterare	B 21
1 kansliskrivare	B 11
1 förste expeditjonsvakt	B 7
1 kanslibitråde	B 7
1 expeditjonsvakt	B 5
3 kontorsbiträden	B 4;

Ang. personal- b) besluta, att å övergångsstat skulle från och med den 1 juli 1926 uppföras
indragningar i stats- följande befattningar, nämligen:

Befattning	Lönegrad
1 andre kanslisekreterare	B 21
1 expeditionsvakt	B 5;

c) godkänna följande ordinarie stater för handelsdepartementet att tillämpas från och med den 1 juli 1926:

A. Ordinarie avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor 112,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	» 21,800
	Förslagsanslag kronor 133,800;

B. Övergångsstat.

Avlöningar, förslagsanslag

kronor 10,200;

samt

d) minska ordinarie förslagsanslaget till handelsdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli

nu	kronor 145,300
med	» 1,300
till	» 144,000.

Herr **Wohlin**: Under de första åren av handelsdepartementets verksamhet fanns inom departementet en s. k. extra byråchefsbefattning för handläggning av tekniska ärenden. För ett par år sedan indrogs denna extra byråchefsbefattning, men det ordnades likväl provisoriskt så att innehavaren av befattningen förordnades som t. f. förste kanslisekreterare med föredragningskyldighet i tekniska ärenden. I Kungl. Maj:ts förevarande proposition föreslås, att den tekniska sakkunskapen inom detta departement skall representeras genom en teknisk sakkunnig med allenast halvtidstjänstgöring. Utskottet har på denna punkt följt Kungl. Maj:ts förslag. Jag får säga, att de vackra vitsord, som under behandlingen av kommunikationsdepartementet från olika håll inom kammaren med rätta gavs åt den tekniska byråchefen inom detta departement, även har tillämpning på innehavaren av den tidigare tekniska byråchefsbefattningen i handelsdepartementet. Denne har faktiskt under de gångna åren varit så att säga en kanal mellan detta departement och det praktiska näringslivet och mycket gagnat både departementet och de syften, som departementet avser att tjäna. Skulle man nu, på sätt här föreslås, låta honom bliva allenast en teknisk sakkunnig med halvtidstjänstgöring, så bleve det en ytterligare försämring av det tillstånd, som redan genom det föregående riksdagsbeslutet har inträtt. Jag får erinra ytterligare om att då det i detta departement icke finns någon expeditionschef, så måste kansliråden, som under statssekreterarens tjänstledighetsperioder få vikariera som statssekreterare, vara även juridiskt utbildade personer. Även med hänsyn därtill är det av betydelse för detta departement att ha en föredragande i tekniska frågor till sitt föfogande för de mångahanda frågor, där dylik sakkunskap är av behovet påkallad. Det gäller här icke »överbyggnaden» i departementet, som det här förut varit tal om i andra departement.

Jag beklagar livligt, att denna fråga har kommit att utvecklas på det sätt som skett och jag vill begagna detta tillfälle att säga, att oavsett om det framdeles blir en sammanslagning mellan handelsdepartementet och kommunika-

tionsdepartementet, borde en teknisk byråchef i handelsdepartementet eller eventuellt i det sammanslagna handels- och kommunikationsdepartementet *Ang. personal-
indragningar
i stats-
departementen
m. m.* hava sin givna plats att fylla vid sidan av den tekniske byråchefen i det nuvarande kommunikationsdepartementet, som är utbildad för sina speciella arbetsuppgifter. *(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, angående regleringen för budgetåret 1926—1927 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31 och 32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om
stipendier åt
fängelseläkare.

Punkten 33.

Uti två särskilda inom första kammaren av herr *A. Petré*n väckta motioner (nr 5 och 6) hade hemställts, dels att riksdagen till stipendier åt fängelseläkare för genomgående av rättspsykiatrisk kurs måtte för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 4,000 kronor, dels ock att riksdagen ville besluta att i riksstaten uppföra ett ordinarie reservationsanslag till resestipendium åt vid centralfängelse, straffängelse eller kronohäkte anställda läkare med 1,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I) att herr Petréns berörda motion, I: 5, icke måtte vinna riksdagens bifall; samt

II) att herr Petréns motion, I: 6, ej heller måtte av riksdagen bifallas.

Herr **Petrén**: Herr talman! Då det är mig väl bekant, att några nya anslag icke bruka beviljas på grund av enskilda motioner utan endast efter förslag av Kungl. Maj:t, skall jag icke tillåta mig att göra något yrkande, men jag kan icke underlåta att begagna tillfället att fästa herr statsrådets och chefen för justitiedepartementet uppmärksamhet på att de frågor, jag tagit upp i denna motion, äro av gammalt datum. De härleda sig nämligen från en riksdagskrivelse, som beslöts för fjorton år sedan, i vilken skrivelse begärdes, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om fängelseläkarnas kompetens i rättspsykiatriskt avseende samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunde föranledas. Denna riksdagskrivelse remitterades till fängvårdstyrelsen, som inhämtade yttrande av sin biträdande läkare, professor Johansson. Professor Johansson föreslog, att efter mönstret av förste provinsialläkarkurserna skulle anordnas särskilda kurser i rättspsykiatri för de nuvarande fängelseläkarna, och han föreslog vidare, att det, liksom fallet är vid förste provinsialläkarkurserna, skulle utgå reseersättning och dagtraktamente åt de läkare, som deltog i dessa kurser, för att de måtte få tillfälle att deltaga. Vidare ifrågasatte han den åtgärden, att det skulle beredas en och annan nuvarande fängelseläkare tillfälle att med understöd av statsmedel någon tid idka studier i psykiatri vid någon klinik här hemma eller i utlandet, med andra ord han föreslog, att det skulle utgå resestipendium till fängelseläkare.

Båda dessa förslag upptogos av fängvårdstyrelsen i det yttrande, denna avgav. Då givetvis en förutsättning för anordnande av kurser i rättspsykiatri vore, att det funnes en lärarebefattning i ämnet, framlades, sedan frågan tagits upp av Karolinska institutets lärarkollegium, proposition om inrättandet av en sådan lärarebefattning. Denna lärare har varit i verksamhet sedan år 1921, och det har hållits tvenne tvåmånaderskurser varje år. Nu förhåller det sig emellertid så, att *ännu icke någon fängelseläkare deltagit i dessa kurser* — helt naturligt, då ingen ersättning utgått — utan hittills ha de endast bevisats av medicine kandidater samt några sinnessjukläkare i Stockholm. Det är ju i och för sig en fördel, att blivande fängelseläkare bevista kurserna, men ursprungligen var det dock meningen, att de framför allt skulle vara avsedda för färdiga läkare, som innehade fängelseläkartjänst.

År 1922 yttrade sig medicinalstyrelsen i denna fråga och föreslog därvid dels ett anslag å 1,000 kronor för ett resestipendium åt fängelseläkare, dels ett anslag å 5,000 kronor för stipendier åt legitimerade läkare, som deltog i de rättspsykiatriska kurser, som nu årligen äro anordnade. När nu Kungl. Maj:t i år åter begärde anslag till resestipendier, hade jag — vid det förhållande, att medicinalstyrelsen, som nämnts, redan 1922 föreslagit resestipendium åt fängelseläkarna — hyst förhoppning om att det skulle medtagas anslag härför.

men när så icke skedde, ansåg jag, att jag genom att väcka en motion i ärendet borde fästa uppmärksamheten på det förslag i frågan, som sedan länge föreligger. Det är nu min förhoppning, att vi i stället till nästa år få en proposition i dessa frågor.

*Om
stipendier åt
fängelseläkare.
(Forts.)*

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt.

Punkterna 34—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52 och 53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin ävensom av lagen den 27 november 1925 (nr 463) om utsträckt tillämpning av förstnämnda lag m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åläggande av skyldighet för ägare av fastighet i stad att utgiva ersättning för anläggning av gata och kloakledning så ock att i visst fall upplåta mark till gata, dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang.
ersättning för
anläggning av
gata m. m.*

Genom en den 19 mars 1926 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 209, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om åläggande av skyldighet för ägare av fastighet i stad att utgiva ersättning för anläggning av gata och kloakledning så ock att i visst fall upplåta mark till gata.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft nedannämnda i anledning av propositionen inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen inom första kammaren nr 303 av herr Lindhagen samt inom andra kammaren nr 428 av herr Carlson i Mölndal och nr 432 av herr Holmström i Gävle.

Herr *Lindhagen* hade i sin motion yrkat, att riksdagen ville besluta vissa ändringar och tillägg i det framlagda lagförslaget.

Ang.
ersättning för
anläggning av
gata m. m.
(Forts.)

Herrar *Carlson* och *Holmström* hade i sina motioner — med skilda motive-
ringar — hemställt, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återropade grunder hem-
ställt,

- 1) att förevarande proposition måtte av riksdagen lämnas utan bifall; samt
- 2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna måtte anses be-
svarade genom utskottets hemställan under 1).

Reservation hade avgivits av herrar *Akerman*, *Klefbeck*, *Sandegård*, *Lind-
qvist* i Halmstad, *Sjögren* och *Olsson* i Mellerud, vilka yrkat, att utskottets
yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort
hemställa,

- 1) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt
- 2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna måtte anses besva-
rade genom utskottets hemställan under 1).

Herr **Stendahl**: Herr förste vice talman, mina herrar! Det har under
några tiotal år visat sig en stark tendens till att det runt om större städer upp-
står något, som populärt kallats kåkstadssamhällen, och därmed har följt något,
som också döpts med ett rätt så betecknande ord till kåkstadseländet. Det är för
att undvika dessa missfoster, som den nu ifrågasatta lagstiftningen har ut-
formats.

Jag delar utskottets uppfattning, att i den form, som lagförslaget fått, det
icke bort av riksdagen bifallas, men då det enligt min uppfattning verkligen
varit ett samhällsintresse att försöka få stopp på detta av mig nyss berörda
elände, hade jag hoppats, att man genom en återremiss till lagutskottet och
genom en av lagutskottet gjord omformning och omarbetning av det förelig-
gande lagförslaget redan vid detta års riksdag skulle kunnat komma till ett
för samhället gynnsamt resultat. Jag hade således tänkt att här i kammaren
yrka återremiss. Då emellertid ett sådant yrkande redan har fallit i andra
kammaren och sålunda här icke skulle leda till ett positivt resultat, och då, om
man utan vidare bifölle lagutskottets förslag med den motivering, som lag-
utskottet givit detsamma, man knappast skulle ha att påräkna ett återuppta-
gande av det nu föreliggande ärendet annat än i sammanhang med en helt ny
stadsplanelagstiftning i hela dess vidd, således tidigast år 1929 eller 1930,
vilket enligt min uppfattning skulle vara synnerligen olyckligt, skall jag, för
att möjliggöra, att ärendet skall kunna komma upp redan vid nästa års riks-
dag i en omarbetning eller omformulering sådan, att den har större utsikter än
nu att vinna riksdagens bifall, tillåta mig att här i kammaren göra samma yr-
kande som bifallits i andra kammaren, nämligen om bifall till utskottets kläm-
men med uteslutande av dess motivering.

Herr **Åkerman**: Herr förste vice talman! Som herrarna se av utskotts-
utlåtandet har i en reservation av sex av utskottets ledamöter yrkats bifall till
regeringsförslaget. Med den utgång, som frågan nu fått i andra kammaren,
en utgång, som jag för min del beklagar, är det ju egentligen icke något vidare
att orda i detta ärende här i kammaren. Jag har med dessa ord endast velat
uttrycka, att jag med ledsnad sett utgången av frågans behandling i andra
kammaren och att jag finner den av oss avgivna reservationen vara välgrundad.

Herr **Hederstierna**: Efter den utgång, som denna fråga fått i andra kam-
maren, är det ju tydligt, att vad som än beslutas här i första kammaren, kan
det inte bli något annat än avslag på Kungl. Maj:ts förslag, och någon moti-

vering kan inte komma i fråga. Jag har vid sådant förhållande ingen anledning alls att motsätta mig det yrkande, som herr Stendahl här framställt, vilket ju blir resultatet, vad vi än besluta. Man tycker ju också, att vi skulle kunna ha nyttigare sysselsättning här i kammaren än att diskutera denna fråga i dess nuvarande läge.

Jag hemställer alltså om bifall till det av herr Stendahl framställda yrkandet.

Herr **Boman**: Herr talman, mina herrar! Utgången av detta ärende är ju given, men med det förslag, som är framställt av herr Stendahl och som väl blir kammarens beslut, möjliggöres dock, att ärendet kan komma upp redan nästa år, och jag vill såsom representant för en av de städer, som säkerligen ha de största olägenheterna av saknaden av denna lag, uttala mig för önskvärdheten av att verkligen också frågan kommer tillbaka redan nästa år.

Att Göteborg är så illa ställt, beror på att det införlivat två grannsamhällen, Lundby och Örgryte, och särskilt inkorporerandet av Lundby, som innefattade ett område, större än det gamla Göteborg och där inte ett enda municipalsamhälle fanns, fastän det var i vissa delar synnerligen tätt bebyggt, och där förhållandena i fråga om gator därför voro fullkomligt omöjliga att ordna på ett nöjaktigt sätt för stadens myndigheter.

Rättvisan och billigheten i den tankegång, som ligger under lagförslaget, har också icke av utskottet bestritts, utan det är endast det förhållandet, att ärendet i sin helhet icke nu kan avgöras, som varit bestämmande för utskottet.

Såsom ärendet nu ligger, instämmer jag i den förste talarens yrkande

Herr statsrådet **Nothin**: Herr talman, mina herrar! Det är givet, att de önskemål, som här framförts om att föreliggande lagstiftningsspörsmål skulle ånyo föras fram till nästa års riksdag, komma att ägnas noggrant och ingående övernående. Jag anser emellertid, utan att nu intaga någon egen ståndpunkt till denna fråga, det vara min plikt att erinra därom, att de skäl, som föranledde utskottsmajoriteten att nu avstyrka, att frågan behandlades särskilt för sig, givetvis komma att göra sig betydligt starkare gällande, om det samtidigt föreligger ett fullständigt förslag till stadsplanelag, vilket sannolikt också då torde vara utremitterat till de kommunala och statliga myndigheterna.

Jag har ansett det vara min skyldighet att omnämna detta, så att icke ett stillatigande här skall missförstås som ett löfte, att saken skall komma fram till nästa riksdag igen.

Greve **Lagerbjelke**: Herr talman, mina herrar! Jag vill gärna oförbehållsamt medge, att en lagstiftning i fråga om kåkstäderna är både lämplig och nödvändig, men vid en sådan lagstiftning får man å andra sidan inte gå för långt och kränka tomtägarnas berättigade intressen. Jag har ansett det vara nödvändigt, att i denna kammare, då debatt här uppkommit, det även uttalas, att åtminstone efter min uppfattning de i den kungl. propositionen föreslagna bestämmelserna skulle vara för tomtägarna både ovissa och äventyrliga.

Herr **Lindhagen**: Som herrarna torde finna av de förberedande förhandlingarna, som äro återgivna i propositionen, är det här en särdeles viktig fråga för de större städerna, enkannerligen Stockholm och Göteborg, som ha anmält sig, men även andra ha sagt, att en lagstiftning på detta område kan man inte undvara. I anledning därav framställde jag en interpellation i denna kammare vid början av förra årets riksdag om betänkandet rörande stadsplanelagens reformering av år 1920, som låg vilande, förmodligen till följd av att andra brådskande ärenden hopat sig, särskilt inom justitiedepartementet. Men det gick ju

Ang.
ersättning för
anläggning av
gata m. m.
(Forts.)

inte an, att ärendet fick vila så länge i en så brådskande angelägenhet. Så tog justitieministern benäget hänsyn till interpellationen och satte fart i den frågans behandling. Trots att nu saken på nytt kommer att tagas upp, kommer det nog såsom vi nyss hörde av justitieministern att ligga i vida fältet, om den kan komma före till nästa riksdag och då få ett slutligt avgörande — förmodligen får den det inte då heller. Då behöver man så mycket mer en provisorisk lagstiftning. Åtminstone i Stockholm äro alla, oavsett partiställning, eniga om att en sådan måste krävas. Numera gå meningarna i nästan alla frågor eller åtminstone i en stor del brännande frågor alltid i sär efter partilinjer, men här voro vi eniga — den ende, som opponerade, är Stockholms stads överståthållare, som ju intar en särställning i den stora förvaltning, där han är en lysande toppfigur. Man är ju van att få klaga till honom, och så avslår han eller bifaller i nåder, och därför kan han ju även här sätta sig över huvudstadens opinion, vilket han naturligtvis gjort i alla fall.

Om detta förslag avslås, blir följden endast den, att vi kunna omöjligt även här i staden, såsom vi önska, antaga stadsplaner för en del nödlidande förstadsområden, som blivit inkorporerade. Ty då får man bara för att sätta de enskilda förstäderna i Brännkyrka i någorlunda passabelt skick en utgift på 25 miljoner kronor, som vi inte få tillbaka mer än en mindre del av. Detta kan ju inte staden underkasta sig, utan då får det gå som det går — de få bygga fritt kåkstäder på råmark, hur de vilja, och sedan får man reda upp eländet.

Den övriga delen av riksdagen har ju ett lätt ansvar, ty den säger: Det rör inte min gårdsgård, det tilldrar sig inte inom min hank och stör, så det angår inte oss. Det är en angelägenhet för Stockholm och Göteborg. Och ni ha ju majoritet, så ni kunna ju stöka till det så där illa för oss med gott parlamentariskt samvete.

Nu har emellertid regeringen framlagt detta förslag, och hur det än går, har naturligtvis, genom att behovet framhållits på detta sätt, givits ökad styrka åt kravet på en slutlig rationell behandling. För min del måste jag i nödfall yrka bifall till propositionen, ehuru jag i vissa punkter — liksom även den förvaltning, i vilken jag arbetar — anser, att propositionen har betänkliga luckor.

Jag har framhållit en del synpunkter i en motion, men denna motion ha även reservanterna tagit avstånd ifrån. Där uppenbara sig åter de rena partilinjerna med deras oklara bakgrund. Vi äro eniga om att motionens syfte är i huvudsak riktigt, och jag har ju bara givit uttryck åt opinionen inom huvudstadens stadsfullmäktige. Socialdemokraterna, och endast de, behärta detta behov — högst märkvärdigt, då det gäller en sak, som både kan och bör ses ur allmänt mänskliga synpunkter — men alla ha slagit vakt om propositionen med dess uppenbara brister. Hade propositionen innehållit detsamma, som står i min motion, hade även socialdemokraterna i utskottet varit fullkomligt eniga om den saken, det är jag livligt övertygad om.

Men nu stå Stockholm och Göteborg isolerade här i utskottsutlåtandet.

Jag kan inte alls godkänna de skäl, som utskottsreservanterna anfört för att avstyrka de uppfattningar, som erfarenheterna givit, men det lönar sig ej att nu utförligt kritisera reservationen. Det leder ändå inte till någonting. Jag vill bara säga detta: det är inga skäl, det är bara en bugning för partiets auktoriteter.

Skälen till att vi nu, åtminstone många av oss, icke kunna godkänna propositionens detaljer äro först och främst, att den icke innehåller någon bestämd rättsregel för att verkligen en stad har rättighet att utfå sådan här ersättning, utan det skall helt bedömas av Konungen, efter som det befinnes skäligt — rätt och billigt, som det står i propositionen, vill jag påminna mig.

Vad betyder detta? Vad som är rätt och billigt är det rätt så olika partiuppfattningar om i en sak som denna. Det blir vanligen en byråchef, som bestämmer, eller justitieministern. Landet kan inte vara betjänt med en lagstiftning, som lägger saken på så lösa boliner, fast propositionens förslag naturligtvis är bättre än ingen lagstiftning. Därför skulle jag icke vilja ansluta mig till ett rent avslagsyrkande utan yrkar bifall till propositionen, men föreslår, att till 1 § andra stycket före de där förekommande attsatserna tillägges följande: »att, där ej annorledes överenskommes, skall såsom allmän regel gälla, att tomtägare åligger att, i den ordning närmare kan bestämmas, till staden utgiva full ersättning för ovanberörda kostnad, dock med nedannämnda förbehåll».

Vidare har i propositionen föreslagits, att när vederbörande tomtägare icke är skyldig att erlagga ersättning i viss mån enligt gällande lagstiftning annat än för vad som påkostats framför hans tomt och han vidare ej ens skall behöva betala detta, då det gäller särskilt dyrbara omkostnader — vilket ju också är en skälig synpunkt — kan man icke heller i detta förslag göra detta. Detta kullkastar all rimlig administration på detta område, varom vi också äro eniga inom huvudstadens förvaltning. Jag har hört åtskilliga ingenjörer uttala sitt särskilda bekymmer över förslaget i denna del. Man kan icke reda sig med en sådan lagstiftning. Vi ha exempel från stadens lantegendomar, där alla kostnader lagts på tomtägarna — ej för att amorteras, men för att förräntas — och det går för sig. Kostnaderna fördelas då på större områden efter skäliga grunder så smidigt och rättvist som möjligt. Så måste man hava det också här, det är alldeles nödvändigt. Staden utreder hela kostnaden för området, men varje tomtägare får endast betala en andel av den stora kostnaden beroende på tomtens belägenhet, antalet eldstäder o. s. v. Därför yrkar jag, att efter de sista attsatserna i andra stycket av 1 § måtte tilläggas följande: »samt att de två sistnämnda förbehållen dock icke må utgöra hinder att för ett större lämpligen avgränsat område fördela totala kostnaderna för anläggningen å samtliga tomter efter skäliga grunder».

Slutligen yrkar jag, att vattenledningarna skola gå in under lagen. Likaså att förbehållet, att man icke kan få träffa överenskommelse med jordägarna om ännu större bidrag, än lagen medgiver, skall utgå. Lagen gör ju i vissa fall begränsningar, som kunna bliva oskäliga, och då skall det vara förbjudet att träffa överenskommelse med jordägarna om större bidrag än lagen medgiver. Detta anser jag heller inte vara riktigt, och därför har jag yrkat, att 4 § utgår. Detta får jag emellertid tala om, när vi komma till denna paragraf. Vid 1 § har jag endast förstnämnda två yrkanden.

Herr Åkerman: Herr Lindhagens uttalande ger mig icke anledning till någonting annat än att yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition oförändrad.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Jag vill framhålla, att städerna — särskilt de större — dock icke stå så rättslösa, som herr Lindhagen nyss gjort gällande, i fråga om bidrag till verkställda anläggningar. Åtminstone i en del av Brännkyrka har Stockholms stad från och med förra hösten nekat vederbörande tomtägare att på ett område, där stadsplan är fastställd och där vägar, avlopp och vattenledningar äro anlagda, få anslutning till sin byggnad från den anlagda vattenledningen och kloakavloppet, såvida icke tomtägaren till staden betalar ett visst belopp, som anses skäligt och beräknats visst per kvadratfot av tomtens areal.

Vidare vill jag säga några ord om de äventyrliga följder för tomtägarna, som skulle kunna uppkomma genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Det talas exempelvis i 2 § om att tomtägarna icke må belastas med större andel av kostnaden för kloakledning, än som kan anses belöpa å avloppet från

Ang.
ersättning för
anläggning av
gata m. m.
(Forts.)

Ang.
ersättning för
anläggning av
gata m. m.
(Forts.)

tomterna etc. — För att taga ett exempel, har nu i östra delen av Brännkyrka anlagts en kloakledning, som kostat över 5 miljoner kronor. Skulle nu de tomtägare, som få möjlighet att få avlopp medelst denna stora ledning, belastas med relativ andel i kostnaden därför, skulle det kunna bli fullständigt överdrivet och jämväl hindra vidare bebyggande. Nu säga visserligen reservanterna: »Att fastighetsägarnas bidragsskyldighet ej må överstiga den genom gatas iordningställande för fastigheten uppkomna värdeökningen, framgår av departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet för den 5 februari 1926.» Men nog förefaller det lämpligt, att en sådan restriktion blir mera säkerställd än genom ett uttalande av departementschefen i motiveringen.

Jag skulle kunna fortsätta och anföra både det ena och det andra i samma syfte, men vore detta under nuvarande förhållanden meningslöst.

Herr Lindhagen: Jag förstår egentligen ej situationen i denna viktiga fråga. Det sades från talmansbordet, att proposition är framställd på allting i klump och att det icke tjänar någonting till att tala om saken, därför att den fallit i andra kammaren. Herr Hederstierna tillkastade mig, då han nyss gick förbi, att vi icke hade tid att upptaga tiden med frågor, som fallit i andra kammaren. Men det är ju vanligt att i viktiga frågor ena kammaren, som har en åsikt, försöker genomdriva denna sin åsikt, ty då ligger ju frågan mycket bättre till än om den fallit i bägge.

Jag vet icke vad herrar storjordägare och deras målsmän mena. Skulle vi i denna kammare godvilligt låta frågan falla även här, därför att den fallit i den andra? Vad är nu det för fasoner? Den siste talaren har själv varit med och laborerat med en sådan kåkstad, och det kan ju förstås, att han måste försvara, att kåkstaden får så många fördelar som möjligt på Stockholms stads bekostnad, ty det vill den ha utan att betala. Men det kunna vi icke vara be-tjänta med, ehuru väl givetvis även här största billighet och hänsyn till de svage måste samvetsgrant iakttagas vid tillämpningen.

Nu har det också sagts — jag var ute, när debatten började — att det yrkats bifall till utskottets förslag med ogillande av motiveringen. Detta yrkande lär ha framställts av herr Stendahl. Jag undrar, vad han vill ha bort. Motiveringen för ett avslag är att någonting måste göras, men det får anstå till den slutliga lagstiftningen. När man då vill stryka motiveringen, måste det väl innebära, att man icke anser, att någonting bör åtgöras.

Ja, herr talman, behandlingen av detta lagförslag är ganska underlig. Nu är hela förslaget föredraget i ett sammanhang och icke paragrafvis. Det är också ett överraskande avsteg från vanlig sansad behandlingsordning av ett viktigt lagförslag. Nu skall man således behandla alla paragrafer på en gång. Jag måste rikta den erinran mot talmanskapet, att jag anser, att en så angelägen sak icke bör handläggas på det sättet. Men eftersom jag nu måste framställa hela mitt yrkande på en gång och således även det förslag, som jag har i en följande paragraf, får jag sålunda tillika yrka, att 4 § skall utgå ur lagen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att beträffande det nu föredragna utlåtandet yrkats *dels* att vad utskottet hemställt skulle bifallas med uteslutande av utskottets motivering, *dels* att Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning skulle bifallas, *dels ock*, av herr *Lindhagen*, att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts framställning med följande ändringar, nämligen

1:o) att 1 § av lagförslaget avfattades sålunda:

»Väckes — — — allmän plats.

Vid uppgörande av förslag skall iakttagas:

att, där ej annorledes överenskommes, skall såsom allmän regel gälla, att tomtägare åligger att, i den ordning närmare kan bestämmas, till staden utgiva full ersättning för ovanberörda kostnad, dock med nedannämnda förbehåll;

att ersättningsskyldighet — — — — — kostsam; samt

att de två sistnämnda förbehållen dock ej må utgöra hinder att för ett större lämpligen avgränsat område fördela totalkostnaderna för anläggningen å samtliga tomter efter skäligen grunder.

Sedan magistraten — — — — — tillämpning»; samt

2:o) att 4 § uteslötes ur förslaget.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan med uteslutande av motiveringen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 med uteslutande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill röstar, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet rösetade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckt motion om åvägbringande av sådan lagstiftning, att renhållningen av gator och allmänna platser i städer m. fl. samhällen må bekostas av kommunen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa beslut, som fattats av den internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1925, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 om fattigvården m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.

Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen m. m.
(Forts.)

Genom en den 12 februari 1926 dagtecknad proposition, nr 106, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1:o lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, och

2:o lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehäft följande i anledning därav väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 280 av herr *Lyberg* m. fl.; samt

inom andra kammaren:

nr 394 av herr *Ericson* i Boxholm m. fl.;

nr 404 av herr *Ericson* i Boxholm m. fl.;

nr 408 av herr *Lindley* m. fl.;

nr 409 av herr *Magnusson* i Tumhult; och

nr 412 av herr *Holmström* i Gävle.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts proposition nr 106 icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte för sin del antaga under punkten införda förslag till

1:o lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården; och

2:o lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård;

B) att motionerna I: 280 samt II: 394, 404, 408, 409 och 412 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

Reservation hade anförts av herr *K. G. Westman*, greve *Spens* samt herrar *Luterkort* och *Johansson* i Kälkebo, vilka ansett, att utskottet icke bort tillstyrka införande i fattigvårdslagen och lagen om samhällets barnavård av bestämmelser om ränta samt att i följd härav utskottets utlåtande bort i vissa angivna delar hava den ändrade lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A) att riksdagen, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts proposition nr 106 icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte för sin del antaga två i reservationen införda, med 1) och 2) betecknade förslag till lagar i nu ifrågasvarande ämnen;

B) att motionerna I: 280 samt II: 394, 404, 408, 409 och 412 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

Beträffande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Westman**: I fråga om föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 25 hemställas, att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A) på det sätt, att de av utskottet framställda lagförslagen föredragas vart för sig, där så erfordras, paragrafvis och momentvis med slutbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter och sedan båda lagförslagen

blivit genomgångna, utskottets hemställan föredrages; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres; att för den händelse något av lagförslagen kommer att i sin helhet eller i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i fråga om de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt att utskottet lämnas öppen rätt att i fråga om nummerbeteckning och moment vidtagna sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

*Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.
(Forts.)*

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

Utskottets under 1) upptagna förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

40—42 §§ samt 50—55 §§.

Godkändes.

56 §.

Denna paragraf lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

1 mom. Konungens befallningshavande hör över ansökningen fattigvårdsstyrelsen i det eller de samhällen, mot vilka kravet riktas eller som eljest kunna antagas vara ersättningsskyldiga, samt införskaffar genom parterna eller låter själv införskaffa den ytterligare utredning, som må vara behövlig för målets prövning.

Har fattigvårdssamhälle försummat iakttaga vad i 54 § 1 mom. föreskrives angående de handlingar, som skola fogas vid ansökningen, äger Konungens befallningshavande föreskriva viss tid, inom vilken det försummade skall fullgöras, vid äventyr, om det underlåtes, att ansökningen icke upptages till vidare behandling.

Konungens befallningshavande äger jämväl förelägga part att inkomma med upplysningar, förklaringar eller yttranden *vid vite från och med fem till och med etthundra kronor eller vid äventyr att målet avgöres i befintligt skick. När förelagt vite försittes, äger Konungens befallningshavande fälla till sådant vite. Vite, som sålunda ådömes, tillfaller kronan och förvandlas efter allmän lag.*

Konungens befallningshavande äger jämväl förelägga part att inkomma med upplysningar, förklaringar eller yttranden vid äventyr att målet avgöres i befintligt skick.

2 mom. Finnes anledning till antagande, att den nödstälde har hemortsrätt inom fattigvårdssamhälle i annat län, överlämnas målet till handläggning av Konungens befallningshavande därstädes.

3 mom. Fattigvårdssamhälle, vilket i mål, som i denna paragraf avses, förpliktats att utgiva ersättning för fattigvårdskostnad, åligger tillika att å utdömda belopp samt å belopp, var-

Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.

(Forts.)

(i *Kungl. Maj:ts förslag*.)

(i *utskottets förslag*.)

om parterna i utslaget må hava hänvisats att i brist av åsämjande föra särskild talan och som avse vård under tiden till och med dagen för Konungens befallningshavandes utslag, gälda ränta efter fem för hundra om året från ingången av kalenderkvartalet näst efter det, då kostnaden utgavs till dess betalning sker, dock att ränta icke i något fall utgår för tiden före ingången av kalenderkvartalet näst efter dagen för delgivning av den till Konungens befallningshavande i målet ingivna ansöknigen.

Motsvarande paragraf i det lagförslag, som förordats under A 1) i den av herr K. G. Westman m. fl. vid utlåtagandet avgivna reservationen, skilde sig från den av utskottet föreslagna paragrafen allenast däri, att tredje momentet uteslutits.

Herr **Westman**: Som kammarens ledamöter finna av den reservation, som är fogad till utskottets utlåtagande, har jag jämte ett antal av utskottets andra ledamöter reserverat mig mot en detalj i utskottets förslag, en detalj, som återfinnes i den nu föredragna paragrafen. Denna detalj rör frågan, huruvida ränta i vissa fall skall utgå i fattigvårdsprocesser. Det är en detalj, som icke är alldeles oviktig.

Utskottet har föreslagit, att ett ränteinstitut skulle komma till användning. För min del kan jag icke finna annat än att utskottets förslag är ägnat att väcka betänkligheter såväl ur teoretisk som praktisk synpunkt.

När den nuvarande fattigvårdslagen kom till, var frågan om räntas införande under övervägande, men såväl fattigvårdslagstiftningskommittén som föredragande departementschefen förklarade, att en sådan åtgärd icke skulle vara lämplig. Sedermera har emellertid under förra året frågan om räntas införande kommit i ett nytt läge, enär andra lagutskottet då gjorde det uttalandet, att det enligt utskottets uppfattning överensstämde med billighet och rättvisa, att fattigvårdssamhälle finge gälda ränta å fattigvårdskostnad, som annan förskotterat, ehuru utskottet dock måste erkänna, att vissa praktiska svårigheter uppställdes sig, särskilt i fråga om ränteberäkning vid åläggande av betalningsskyldighet för framtiden. — Utskottet uttalade sig sålunda i princip men med ett förbehåll rörande praktiska svårigheter för införandet av den grundsatsen, att fattigvårdssamhälle skulle gälda ränta på fattigvårdskostnad, som annan förskotterat.

Se vi emellertid på det förslag, som utskottet i år tillstyrkt, finna vi, att det ränteinstitut, som där förekommer, icke är utformat så generellt, som utskottets uttalande skulle ge anledning förmoda. Vi se av 56 § 3 mom., att utskottet föreslår, att ränta skall betalas av fattigvårdssamhälle, endast för såvitt samhället förpliktats av dömande myndighet att utgiva ersättning för kostnaden samt att ränta endast skall utgå på utdömt belopp. Sålunda förekommer här ränta endast i sammanhang med process. Det är givet, att denna konstruktion av institutet kan ge anledning till den farhågan, att institutet kommer att medföra en lockelse till att börja rättegång. Fattigvårdssamhället måste nämligen säga sig, att här är det icke värt att förspilla tiden med un-

derhandlingar med ett annat fattigvårdssamhälle i syfte att komma till en godvillig uppgörelse, utan här är det bäst att klämma till och börja process så fort som möjligt, ty det är först från den dag, då delgivning av ansökningen sker, som räntan börjar löpa. Ur denna synpunkt kan man sålunda befara, att det föreslagna institutet, såsom det här är utformat, kan vara ägnat att framkalla ett ökat antal fattigvårdsprocesser.

Men även ur en annan synpunkt kan institutet medföra en sådan verkan. Det kan nämligen mycket lätt uppkomma tvister rörande räntans storlek, tvister, vilka för närvarande enligt nu gällande rättsregler äro uteslutna. Framför allt kan det uppkomma olika meningar rörande räntans storlek i sådana fall, då förpliktelsen avser ett framtida underhåll. Det är nämligen icke möjligt för länsstyrelserna och kammarrätten att i sådana fattigvårdsmål — såsom de allmänna domstolarna kunna göra i civila mål utdöma ränta å ett bestämt belopp och med angivande av den tid, för vilken ränta skall löpa, utan här är det ju i många fall alldeles osäkert, både å huru stort belopp räntan skall komma att utgå, och för vilken tid framåt, den skall komma att beräknas.

Statsrådet har erkänt denna svårighet. Han har anvisat den utvägen, att vederbörande dömande myndighet i fattigvårdsprocessen skall avfatta sitt utslag rörande räntan i sådana fall, då sluträkning icke kan företes, på det sättet, att fattigvårdssamhället förpliktas att till sökanden betala ränta jämlikt fattigvårdslagen med rätt för parterna att i brist på åsämjande, huru ränta skall beräknas, därom föra särskild tvist efter befogenhet. När herr statsrådet sålunda anvisar denna utväg ur svårigheten, framgår därav, att han själv måste räkna med, att den reform han föreslår, kan komma att leda till nya rättgångar, nämligen i fråga om räntan, och således till ett ökat antal fattigvårdsprocesser.

Nu kunde man emellertid säga, att även om det kan vara riktigt, att det nya institutet ur de båda synpunkter, som jag här angivit, kan vara ägnat att medföra ett ökat antal fattigvårdsprocesser, kan man kanske däremot ställa den fördelen, att institutet skulle minska antalet okynnesprocesser. Ja, det är ju mycket svårt att bilda sig något omdöme om den saken. Jag vill därom endast framhålla, att kammarrätten i sitt yttrande sagt, att kammarrätten icke känner till, att det inför densamma förekommer okynnesprocesser i sådana här ärenden. Vidare har kammarrätten sagt, att den är mycket tveksam, huruvida ränteinstitutet är ägnat att nedbringa antalet fattigvårdsprocesser. Det är ju ändå en ganska tungt vägande omständighet, att den myndighet, som bäst känner till fattigvårdsprocesserna och som är dömande i högsta instans i dessa processer, uttalat sig på detta sätt i fråga om de åsyftade verkningarna av den föreslagna lagändringen.

Om man går över till en annan synpunkt, måste man vidare framhålla, att det är föga bevänt med att nedbringa antalet fattigvårdsprocesser, om det nu låter sig göra på detta sätt, därest de fattigvårdsprocesser, som kvarstå, bliva så mycket mera invecklade och tidskrävande för myndigheterna. Själva syftet med denna reform är ju att minska arbetet för myndigheterna, och om man nu får det ställt på det sättet, att antalet fattigvårdsprocesser visserligen nedgår men att återstående processer bli desto mera besvärliga för myndigheterna, har man ju icke vunnit det syfte, som är det huvudsakliga.

Om man ser efter, vad kammarrätten säger om denna sak, finner man, att kammarrätten förklarar, att införande av ränteberäkningar i fattigvårdsmål skall vålla ej blott fattigvårdsstyrelserna utan jämväl myndigheterna, såväl de dömande som de verkställande, ökat arbete, i all synnerhet om bestämmelserna bleve så komplicerade, som till en början föreslogs. — Sedermera ha dessa bestämmelser något förenklats, men i alla fall torde man kunna tillmäta kammarrättens invändning betydelse. Kammarrätten fortsätter med att sä-

*Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.
(Forts.)*

Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen m. m.
(Forts.)

ga, att kammarrätten för sin del skulle vid prövning av besvär ofta nödgas kontrollera riktigheten av förekommande ränteberäkningar även i fall, där frågan om ränta icke särskilt framhållits i besvären. — Det är givet, att denna kammarrättens invändning kvarstår även efter den ändring, som förslaget om ränteinstitutet har genomgått.

Jag kan slutligen icke finna annat än att det föreslagna institutet är ur teoretisk synpunkt konstruerat på ett sätt, som är ägnat att väcka starka betänkligheter. Jag skall icke närmare ingå på den saken, ty jag skulle då komma in på juridiskt-tekniska frågor, som kammaren kanske icke är intresserad för. Jag vill endast säga, att institutets processuella utformning utan tvivel kommer att försvåra dess tillämpning och framkalla en del kollisioner med de civilrättsliga synpunkterna.

Då härtill kommer, såsom jag förut framhållit, att institutet, såvitt jag förstår, icke är praktiskt verksamt i det syfte, varför det avsetts, vill jag för min del icke påtaga mig ansvaret för att nu förorda detta institut till införande i vår rätt. Jag är rädd, att om utskottet segrar, kommer utskottet i framtiden med anledning härav få åtskilliga bekymmer, ty jag är övertygad om, att allehanda ändringsförslag komma att dyka upp med tiden.

För min del har jag önskat uttala en varning för, vad som kan komma att inträffa, om utskottets förslag antages, och jag ber därför att få yrka bifall till den föredragna paragrafen med den lydelse, som den har erhållit i den av mig m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr von Koch: Herr talman, mina herrar! Den som uppmärksamt lyssnade till utskottsordförandens anförande, fick nog den uppfattningen, att några egentligt bärande skäl mot räntas införande knappast förefunnos. För övrigt, den som känner den ärade utskottsordförandens uppfattning i denna fråga, torde snart nog komma till klarhet om, att han liksom alla som satt sig in i spörsmålet, måste medge, att ränteförändret är överensstämmande med billighet och rättvisa. Det är också detta som andra lagutskottet förra året uttalade i sitt utlåtande och som då vann riksdagens bifall. Det framgick av herr ordförandens anförande att han egentligen velat fria sig från ansvar för de besvärigheter och svårigheter, som denna ränta möjligtvis kan komma att medföra för myndigheterna. Jag vill dock erinra om, att det icke är mindre än 13 länsstyrelser, som efter noggrant beprövande förordat denna bestämmelses införande i lagstiftningen. En sådan erkänt framstående jurist, som den nuvarande landshövdingen i Jämtlands län, vilken visserligen hade något att erinra mot den teoretiska grunden för ränteförändret, har likväl av praktiska skäl ansett, att bestämmelsen borde komma till användning, om också i en något mera förenklad form än vad som ursprungligen tänkts. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att vi på detta område befinna oss i ett verkligt nödläge.

Jag hör visserligen icke till dem, som deltagit i fattigvårdskommitténs arbete och som sålunda äro ansvariga för 1918 års lag sådan den nu föreligger, men jag måste säga, att det är bedrövtligt, att man kunnat konstatera, sedan denna lagstiftning blivit införd, att fattigvårdsprocessernas antal ökats med omkring 100 %. Det finns ingenting som tyder på, att dessa processers antal skall minska. Kurvan för dessa processer har stadigt gått uppför år efter år, och för närvarande är antalet dylika processer uppe i över 15.000 om året. Jag ber herrarna vara vänliga övertänka, vad detta innebär i ökat arbete först och främst för alla dessa 2.500 fattigvårdsstyrelser runt om i landet, som nu processa med varandra; och vidare för länsstyrelserna, som ha alla dessa tusentals mål att handlägga varje år, samt till sist men icke minst för kammar-

rätten, den högsta domstolen på området, hos vilken man utan någon kostnad kan besvära sig. Jag undrar, om vi icke kommit i en sådan situation, att effektiva medel här verkligen krävas för att råda bot på de nuvarande missförhållandena.

*Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen m. m.
(Forts.)*

Den ärade talare, som hade ordet före mig, har ju varit synnerligen intresserad av denna fråga, och jag erkänner med tacksamhet hans medverkan för dess lösning. Men hans intresse har så att säga stannat vid *en* sida av saken, nämligen vid frågan om att kunna få beloppstvisterna avskaffade, och jag tror, att man kan säga, att man i det avseendet har stor anledning hoppas på ett gott resultat. Dessa beloppstvister uppgå, enligt kammarrättens statistik, till ungefär en fjärdedel av tvisterna; men vilka medel äro föreslagna emot alla de andra tvisterna, framförallt okynnesprocesserna? I huvudsak inga, fränsett förslaget om ränta och om rättegångskostnaders utdömande. Myndigheterna stå värlösa emot alla dessa okynnesprocesser, som förekomma. Den föregående ärade talaren anförde visserligen, att kammarrätten sagt, att man inom kammarrätten icke kände till några okynnesprocesser, men jag skulle vilja framställa den frågan till de herrar, som känna till vad det är för slags mål, som förekomma inom *länsstyrelserna* vilka ju ha det vida övervägande antalet mål, om det icke är så, att man *där* har en stark känning av just dessa okynnesprocesser. Det kostar ingenting att processa, men man kan eventuellt vinna och därför går man på och processar i fullkomligt klara fall. Nu förhåller det sig på det sättet, att man genom att bestrida ett fullkomligt självklart fall, kan framtvinga en process i syfte att uppskjuta inbetalningen av det belopp det är fråga om. Den andra kommunen måste då förskottera medlen och gör naturligtvis därvid en betydande förlust. Är det då icke rimligt och rättvist, att den kommun, som av intresse för en fattig person verkligen vill lämna hjälp på tillfredsställande sätt, skall hållas skadeslös för den illojala kommunens underlåtenhet att betala fattigvårdskostnaden? Ju längre denna tredskande kommun fortsätter att underlåta att betala, ju mera förtjänar den på saken, ja, det är mycket vanligt numera, som framgår bl. a. av handlingarna från Stockholms stads ombudsman, att kommunerna vägra att betala även sedan utslag fallit och ända tills utmätning av kostnaden äger rum. Jag har här i min hand handlingarna rörande en liten landskommun i Stockholms närhet, en landskommun, som på detta sätt under årtal har åsamkat myndigheterna mycket besvär och åstadkommit otrevnad för alla grannkommuner. Under ett par års tid förekom i denna kommun ett 10-tal fattigvårdsmål. Fattigvårdsstyrelsens ordförande har till princip att låta alla mål gå till kammarrätten. Av dessa 10 mål ålades kommunen ersättningsskyldighet av konungens befallningshavande i 9 mål: kraven voro således fullkomligt obefogade. I 2 fall vägrade man sedan betala, ända tills utmätning ägde rum och sedan denna utmätning ägt rum å det utdömda beloppet, vägrade man betala något vidare och skapade på det sättet ytterligare mål. I 7 fall anfördes besvär hos kammarrätten och 6 av dessa 7 fall avgjordes av kammarrätten emot den tredskande kommunens mening. Jag skulle kunna ifrån min egen verksamhet anföra flera sådana fall, som visa, att okynnesprocesser förekomma och att det finns kommuner, som gagna på att i det längsta, ända tills det blir utmätning av beloppen, vägra att fullgöra sin skyldighet.

Jag undrar, om det verkligen kan vara skäl i att man längre tolererar detta och om det icke kan finnas anledning att försöka vidtaga någon åtgärd, som verkar effektivt gentemot dessa okynnesprocesser.

Den ärade utskottsordföranden sade, att den nu föreslagna åtgärden kommer icke att verka alls. Men varför har då detta förslag framställts ifrån praktiskt verkande fattigvårdsmän, varför har det vunnit understöd på en mängd olika håll, och varför har Kungl. Maj:t nu upptagit detta förslag om ränta

Ang. ändring i fattigvårdslagen m. m. å fattigvårdskostnad? Jo, naturligtvis därför, att man väntat sig resultat därav.

(Forts.)

Den ärade ordföranden i utskottet framhöll, att ränteinstitutets införande i lagen t. o. m. skulle öka antalet fattigvårdsprocesser. Ja, det är ett sådant argument, som man gärna använder, då man anser, att en sak skall liksom fullkomligt bevisas ihjäl. Men tro herrarna icke att det förhållandet, att en tredskande fattigvårdsstyrelse blir skyldig att betala ränta på ett belopp, som den i själva verket sedermera kommer att få betala, kommer att väsentligen inskränka benägenheten för att processa och göra processen kortare? Ty ingen fattigvårdsstyrelse, som vet, att den skall få betala ränta å de medel, som sedermera skola utbetalas, förlänger naturligtvis då processen utan försöker få ett så hastigt slut på den som möjligt. Jag har därför trots för min del, att det skulle vara icke allenast med billighet och rättvisa förenligt att införa dessa bestämmelser om ränta utan även vara praktiskt lämpligt och ägnat att minska fattigvårdsprocessernas antal.

Jag skulle för övrigt vilja säga, att om man överhuvud taget skall gå in på denna fråga och försöka bättra de nu rådande, onekligen mycket betänkliga förhållandena, bör man väl taga till sin hjälp de medel, som överhuvud kunna anses verka i gynnsam riktning, således icke allenast begagna sig av medel, som åstadkomma, att beloppstvisternas antal kommer att minskas, utan även använda medel som verka därhän, att de s. k. okynnstvisternas antal minskas.

Ur den anförda synpunkten, skall jag därför, herr talman, be att få ge uttryck åt en livlig förhoppning, att kammaren måtte gå tillmötes utskottets önskan om att antaga även det medel som nu ifrågasättes gent emot fattigvårdsprocesserna. Jag tror, att man därigenom skulle till båtman för alla parter kunna få fram ett bättre fattigvårdsarbete, ökat intresse för vad som här i alla fall är huvudsaken nämligen de fattigas omvårdnad, en väsentlig minskning av statens kostnader och en lindring av den stora arbetsbörda, som enskilda nu ha för att sköta dessa processer.

Jag ber, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hederstierna: Min ärade vän herr von Koch ömmar ju för allting, och nu ömmar han också för oss i länsstyrelserna. Jag skulle nästan vilja be honom överflytta denna ömhet på andra, för vilka den skulle vara mera lämplig.

Herr von Koch är så upprörd över att processernas antal ökats så förfärligt, och det har han rätt i att vara, om han endast räknar deras antal. Men man skall icke bara räkna antalet processer, utan man skall även väga processerna, och om man gör en jämförelse mellan dessa processer och alla de övriga processer, varmed vi i länsstyrelserna bli överhopade, och om man väger dessa fattigvårdsprocesser, som vi nu ha att handlägga, mot alla de fattigvårdsprocesser vi hade under den gamla fattigvårdslagens tid, skall man finna, att den nya lagen är sjufalt bättre. Under den gamla fattigvårdslagens tid förekommo dessa välsignade hemortsrättstvister, där man fick lov att gå ett tiotal år tillbaka i tiden för att söka reda på vilken kommun man skulle döma att betala viss fattigvårdskostnad. Nu är den saken avgjord genom den senaste mantalskrivningen, och alla dessa luntor, som man i forna tider drunknade i, försvinna mer och mer, allt eftersom den nya fattigvårdslagen kommer i tillämpning. På det hela taget får jag således säga, att de nuvarande fattigvårdsprocesserna äro skäligen enkla. Jag är naturligtvis med om att vi skola försöka begränsa antalet processer ännu mer, men då vill jag säga, att om man vill nå det målet, så är det här förslaget om att man skall kunna utdöma ränta ett vapen, som är synnerligen otjänligt.

Om herr von Koch hade en aning om de processer man har i tvistemål, där det många gånger rör sig bara om räntan och då man många gånger får sitta

och fundera på från vilken dag man skall utdöma ränta och hur stor räntan skall bli etc., skulle han sannerligen icke tro, att man förminskade dessa fattigvårdsprocessers antal genom att medge för en av de tvistande parterna rätt att få ränta och att man skall vara skyldig att utdöma ränta. Parterna tro alltid, att de kunna driva en viss mening. För framtiden skola vi ju kunna i fattigvårdsrättsmål mera än hittills döma ut rättegångskostnader, men om då en part blir ålagd av länsstyrelserna att betala ut rättegångskostnad, så tänker parten alltid som så: »Ja, även om vi icke vinna själva huvudsyftet, så nog kunna vi vinna i fråga om räntan och då kanske vi bli befriade från rättegångskostnaden också. Därför gå vi till kammarrätten!» Detta är ett mycket vanligt resonemang i civiltvister, och det kommer nog att föras även på detta område.

Räntebeloppet spelar således där icke alls någon roll, och det kommer icke att bli av någon betydelse på detta område heller, så att om man, såsom herr von Koch sagt, vill se saken praktiskt, bör man följa reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag vill endast påpeka, att den punkt av förslaget, varom tvisten egentligen står mellan reservanterna, utskottet och regeringen, naturligtvis icke är någon av huvudpunkterna i propositionen eller i utskottets förslag, men man har på grund av det svällande antalet processer funnit, att man borde pröva alla tänkbara utvägar för att begränsa deras antal.

Jag kan ju icke bestrida herr Hederstiernas uppgift, att processerna äro jämförelsevis enkla, men den statistik, som finnes, vittnar att antalet mål, som gå till kammarrätten, är ganska betydande, och att alltså fattigvårdssamhällena mycket allmänt äro missnöjda med länsstyrelsernas beslut. Om processerna vore så enkla, som herr Hederstierna uppgivit, skulle detta väl vara fallet i ett långt mindre antal fall. Men icke nog därmed, utan kammarrätten rättar länsstyrelsernas utslag i ett mycket stort antal fall, och det har följaktligen visat sig ha en viss betydelse för fattigvårdssamhällena att överklaga länsstyrelsernas beslut. Jag hoppas, att den lätthet, som man anser utmärka fattigvårdsprocesserna icke bara beror på en viss lättvindighet i handläggningen utan att det också verkligen är så, att tvisterna icke äro på något sätt svårslitna. Jag behöver icke här i kammaren dra den statistik, som finns, rörande antalet tvister, men även om uppgiften, att processerna äro lätta, är riktig, så måste dock ett antal processer under år 1923 av 15,800, år 1924 av 11,439 och år 1925 av 13,426 vara så pass imponerande, att de, även om det är sant, att de äro lätta, måste väsentligt tynga länsstyrelsernas arbetsbörda. Det är klart, att ett beslut, som man hoppas skall verka i den riktningen, att processernas antal nedgår, medför, att länsstyrelsernas arbetsbörda lättas en smula och att man följaktligen kan tänka sig kunna undgå personalökningar och sådant, och det, förmodar jag, är en strävan, som är förtjänt av riksdagens understöd, då den icke kan anses medföra någon skada.

Det är på sätt och vis synd, att icke fattigvårdskonsulenterna och de personer, som stå fattigvården allra närmast, ha tillfälle att yttra sig litet mera ingående i denna sak. Jag tror, att vissa processer verkligen äro okynnesprocesser. Det uppgives nämligen att det förekommer sådana fall, då en kommun icke processar för att vinna målet utan för att slippa räntekostnaden under den långa tid en sådan process kan komma att taga. Ibland rör sig verkligen en process om så stora belopp, att denna räntekostnad har betydelse, och då äro dessa penningar för vederbörande fattigvårdssamhälle de billigaste det överhuvud på något sätt kan få, så länge det icke utgår ränta på fattigvårdskostnaderna. Jag tror därför, att det ligger litet överdrift i denna, emot förslaget

*Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen m. m.
(Forts.)*

Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.
(Forts.)

om en sådan ränta riktade, mycket omilda kritik, som herr Hederstierna presterat och som ju på ett mycket mjukare sätt gick igen i herr Westmans yttrande.

Andra kammaren har utan votering bifallit utskottsförslaget på denna punkt, och jag tycker icke, att det skälet, att det kan uppkomma en eller annan process sedermera om själva räntebeloppet, är tillräckligt starkt för att man på den grunden skulle kunna fälla förslaget. Det är ju intet tvivel om att beloppstvisterna äro de väsentliga och de avgörande. Man hoppas genom den föreslagna förändringen beträffande beloppstvisterna kunna nedbringa processernas antal med ungefär en fjärdedel, och detta är naturligtvis ett stort framsteg. Då det gäller dessa ting, tycker jag, att man bör taga vara på allt, som kan verka i avsedd riktning, ty det är naturligtvis något ganska absurt bara det faktum, att det förekommit över 13.000 fattigvårdprocesser under det senaste året och ännu flera något tidigare. Antalet processer svänger fram och tillbaka, men det rör sig ända sedan år 1921 om minst 10.000 processer för varje år.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Herr statsrådet yttrade nyss, att en hel del av dessa fattigvårdprocesser fullföljas upp i kammarrätten, och herr statsrådet tillade, att det icke allenast fullföljdes i stort antal utan att ett stort antal av dessa fullföljda mål också föranledde ändring i kammarrätten. Den omständigheten tycker jag för min del ganska klart kullkastar den bevisföring, som en föregående talare hade för utskottets och Kungl. Maj:ts framställning. Den ärade talaren gick nämligen ut därifrån, att man skulle betrakta det här ränteinstitutets införande egentligen såsom ett medel emot de illvilliga kommunerna, som föra processer och göra det mot bättre vetande, men om herr statsrådet självt konstaterat, att det kan vara så olika meningar hos Konungens befallningshavande och hos kammarrätten angående sådana mål i en mängd fall, så synes mig detta åtminstone tyda på, att dessa fall varit tveksamma och att man ingalunda kan med fog utgå från att ett bestridande från kommunernas sida i regel skulle vara bevis för illojalitet.

Om man nu inriktar sig på att det i princip skall betalas ränta på beloppen, kan man ju hävda den ståndpunkten, att det är ett sätt att förhindra onödiga processer eller, som en ärad talare kallade dem, okynnesprocesser, nämligen om man anser den betalande kommunen hava förskottat beloppet. Men om man i likhet med mig anser, att kommunernas betalningsskyldighet grundar sig på något helt annat än förskottsbetalningsprincipen, ställer sig saken litet annorlunda. Det är vistelsesamhället, som har att i första hand betala, det är detta samhälle, som *skall* taga hand om den behövande och ge honom fattigvård. Sedan skall detta samhälle visserligen få ersättning av hemortssamhället. Enligt min uppfattning har vistelsesamhället fått sagda plikt sig ålagd, icke bara därför att den sköter så att säga hemortssamhällets angelägenheter, utan främst därför att det är en skyldighet, som staten ålagt vistelsesamhället i och för sig, fastän staten tillika medger, att detta samhälle i och för utjämning i vissa fall får betalt för vad det lagt ut. Enligt 50 § fattigvårdslagen får vistelsesamhället alltså ersättning av hemortssamhället, men dock icke för allt vad det lagt ut. Om man anser, att detta är en ren förskottshistoria, kan räntebetalning vara riktig, men det förekommer ju också sjukhjälp, begravningshjälp och skolhjälp och i sådana fall får vistelsesamhället icke ersättning utan dessa kostnader får vistelsesamhället slutligt gälda. Jag kan icke finna annat än att det i grund och botten är staten, som fördelar skyldigheterna mellan vistelsesamhället och hemortssamhället. Under sådana förhållanden och då i många fall hemortssamhället icke på grund av tredska eller o villighet vägrat betala utan låtit frågan gå till process utav andra skäl, samt

då i en hel del av dessa fall målen fullföljts till kammarrätten och där i en hel del fall föranlett ändring, synes mig själva grunden för denna räntefråga icke vara bärkraftig.

Jag tror icke heller, att man gått in för detta, därför att man ansett billighet och rättvisa kräva, att ränta utdömes, utan snarare ligger det väl ett populärpsykologiskt moment däri, nämligen att man, såsom det ifrån fattigvårdshåll mångfaldiga gånger sagts, ute i landskommunerna vill ha skriftligt besked på att man verkligen är betalningsskyldig. Det kan hända, att man icke nöjer sig med konungens befallningshavandes utslag, men jag skulle vilja tro, att man likväl kommer att efter hand göra det i flertalet fall.

Jag ber således, i anslutning till vad utskottets ordförande sagt, att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr statsrådet Möller: Herr talman! Det förefaller, som om det vore ett slags juristsammansvärjning på denna punkt emot utskottet och Kungl. Maj:t.

Jag kan för min del icke erkänna, att det av herr Reuterskiöld förda resonemanget ens i ringaste mån är tillämpligt på den fråga, varom striden här står. En sak är, huruvida målen gå upp till kammarrätten. Den vittnar om, att det naturligtvis finns svåra fattigvårdsmål. I alla sådana fall föreligga naturligtvis icke okynnesprocesser. Det är självfallet att en kommun, som är så säker på sin rätt, att den först går till länsstyrelsen och sedan går till kammarrätten, icke kommer att låta sig avskräckas av en sådan bestämmelse, som den det här talas om, från att föra denna sin fattigvårdsprocess, men det finns ju kvar över 10,000 mål, även om något mer än ett par tusen mål gå till kammarrätten, och det är bland dessa 10,000 mål man hoppas att införandet av denna bestämmelse om räntebetalningsskyldighet skall få betydelse.

Beträffande den frågan, huruvida det är staten, som fördelar dessa kostnader, kan man väl också besvara den på det sättet, att om staten säger, att hemortskommunen skall betala till vistelsekommunen, när saken är klar, och bestämmer, genom länsstyrelsen eller kammarrätten, därest process föres, det belopp, som skall betalas, kan väl staten också säga, att ränta skall utgå på det belopp som utdömes. Inte kan den princip herr Reuterskiöld åberopade, anföras emot bestämmelsen om införande av ränta. Jag måste för min del säga, att jag tycker, att de argument reservanterna anført emot bestämmelsen, icke äro så starka, att de borde föranleda första kammaren till annat beslut än andra kammaren. Jag överskattar inte på något sätt betydelsen av ifrågakvarande instituts införande, men jag tror, att det kan få åtminstone den verkan, att därigenom ingen kommun frestas att draga ut en process i långdrag.

Herr Luterkort: Herr talman! Jag skall ansluta mig till den juristsammansvärjning, varom herr statsrådet talade, och jag har redan i utskottet anslutit mig till dem, som ansett förslaget om ränta å fattigvårdskostnad, varken principiellt riktigt ur rättslig synpunkt eller, vilket för mig är mera avgörande, ur praktisk synpunkt av behovet påkallat.

Jag skall be att få understryka vad säkerligen alla de herrar, som deltagit i ärendets behandling inom andra lagutskottet, känna, nämligen att man från början inom utskottet var alldeles på det klara med och fullständigt ense, om att den springande punkten i hela detta förslag, det, varom det hela rör sig, och förutan vilket hela förslaget egentligen skulle ha varit betydelselöst, utgjordes av de bestämmelser, som redan antagits, nämligen att man skulle kunna skära bort en avsevärd grupp av fattigvårdsmål, men att allt det andra, som finnes i propositionen, egentligen i ganska hög grad bär prägeln av pal-

Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.
(Forts.)

*Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen m. m.*
(Forts.)

liativ. Herr von Koch kan säkert vitsorda — jag tar nog inte alltför mycket fel, om jag fastslår det — att herr von Koch också anslöt sig till dem, som gjorde gällande, att vad som förekom i propositionen utöver bestämmelserna om beloppstvisternas avskiljande var av mindre betydelse, och att man inte borde lägga ned så mycken möda på att driva igenom dessa förslag. Då nu vi reservanter äro emot bestämmelserna om ränta, så — bortsett från den principiella sidan av saken, om vilken jag inte skall inbjuda till diskussion, såsom om räntans rättsliga ställning o. s. v. — är det helt enkelt därför, att vi anse, att dessa bestämmelser om ränta åtminstone kunna antagas medföra minst lika många olägenheter som de kunna anses stödja själva huvudsyftet med Kungl. Maj:ts proposition. Och då så är fallet, böra de enligt vår uppfattning inte införas. Man har till och med hyst den meningen, att om de kunna endast i minsta mån öka besväret med fattigvårdsprocesserna och göra dem mera invecklade, så stå de i själva verket i strid mot grunderna för Kungl. Maj:ts proposition, och vid sådant förhållande torde det inte vara något skäl att gå in för dem, särskilt då därtill kommer, att det inte kan visas positivt, att de skulle göra någon påtaglig nytta med avseende på minskandet av antalet fattigvårdsmål.

Jag vill blott till detta lägga, då herr von Koch återopade, att så och så många länsstyrelser tillstyrkt införande av ränta, att det är lika många länsstyrelser ävensom överståthållarämbetet och sådana institutioner som landstingens förvaltningsutskott, Göteborgs stads fattigvårdsdirektör samt Svenska stadsförbundet, som bestämt hava avstyrkt införandet av dessa bestämmelser. Icke av principiella men av praktiska skäl hava de avstyrkt, att dessa stadganden införas i lagen. Jag vill erinra om att i ett utlåtande, som varit tillgängligt för utskottet har Svenska stadsförbundet anfört en hel rad praktiska skäl, som tala emot bestämmelserna. Jag skall inte besvara kammaren med att föredraga dem här utan endast nämna det sista skälet, som stadsförbundet starkt strukit under, nämligen, att såväl räntebestämmelserna som bestämmelsen om rättegångskostnader och om stämpel, vartill kammaren har att taga ståndpunkt senare, komma att obehörigen missgynna de mindre samhällena, vilka, såsom stadsförbundet säger, kunna väntas främst taga hänsyn till utgifterna i fråga. Det är en synpunkt, som jag anser vara särskilt vägande, och som man kan på flera ställen i yttrandena taga fasta på, ehuru det icke är så lätt att se det, nämligen att de smärre fattigvårdssamhällena skulle komma i en sämre ställning genom detta stadgande än ekonomiskt mera bärkraftiga fattigvårdssamhällena, särskilt då de större stadssamhällena.

Alltså, herr talman, på dessa rent praktiska skäl har jag icke kunnat annat än ansluta mig till reservanternas ståndpunkt, och ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Petré: Herr vice talman, mina herrar! Då överståthållarämbetet är den myndighet i första instans, som haft att avgöra de flesta fattigvårdsmålen, kunde man å priori vara frestad att utgå ifrån, att när överståthållaren här förfäktat en mening i den föreliggande frågan, denna mening skulle vara mycket välmotiverad. Men granskar man närmare de skäl, som herr Hederstierna anförde till stöd för sin ståndpunkt, kan man icke finna annat än att de äro föga vägande. Bland annat anförde herr Hederstierna, att det vore olämpligt, att det skall kunna dömas till ränta i dessa tvistemål, därför att det kan uppstå svårigheter att bestämma, hur stor räntan skall vara, och från vilken dag räntan skall gäldas. Därtill vill jag emellertid säga, att dessa svårigheter komma icke att uppstå, om utskottets förslag antages, ty det stadgas i 56 § 3 mom., att ränta skall gäldas »efter fem för hundra om året från ingången av kalenderkvartalet näst efter det, då kostnaden utgavs, till dess be-

talning sker». Det kan alltså icke uppkomma några svårigheter i de hänseenden, som herr Hederstierna anförde.

Så nämndes det, att processerna numera äro av enklare beskaffenhet än de voro före den nya fattigvårdslagens antagande. Detta må vara sant, men det är i alla fall en olägenhet, att processerna ökats i så betydande grad. Det är ju dock så, att året innan den nya fattigvårdslagen trädde i kraft uppgick antalet av dessa processer till icke fullt 7,000, men förra året utgjorde deras antal c:a 13,500. Vad överståthållarämbetet beträffar, hade denna myndighet året före nya lagens ikraftträdande icke fullt 1,200 fattigvårdsmål under prövning, medan antalet av dem förra året uppgick till 1,700. Med denna starka stegring för ögonen, synes det mig vara av vikt, att allt göres för att minska processernas antal.

Den ärade talaren på uppsalalänsbanken nämnde i sitt anförande, att det finns kommuner, som vilja ha skriftligt besked på att de äro skyldiga att betala, och därför processa de. Ja, just det förhållandet, att det finns kommuner, som även när deras skyldighet är solklar vägra att betala, förrän det kommit utslag från den myndighet, hos vilken man har att klaga, är just ett skäl för, att man bör införa bestämmelse, att ränta skall gäldas, så att dessa kommuner icke genom att vägra att betala vinna den fördelen, att motparten, den kommun, som skall ha ersättningen, gör en ränteförlust. Det riktiga är naturligtvis att den, som förlorar, skall vidkännas ränteförlusten. Detta bör vara ägnat att minska antalet rena okynnesprocesser.

Den siste talaren anförde som skäl till sin ståndpunkt, att det finnes så många myndigheter, som avstyrkt detta förslag om ränta. Jag vill med anledning därav fästa uppmärksamheten på, att det förslag om ränta, som var ute på remiss, och varom myndigheter och korporationer yttrat sig, var ett förslag, vars bestämmelser voro mera invecklade, och att det definitiva förslaget, som förelagts riksdagen, har mera förenklade bestämmelser. Men då det nu anfördes som skäl för reservanternas ståndpunkt, att stadsförbundet uttalat sig emot utgående av ränta, så kan jag upplysa om, att svenska fattigvårdsförbundet har uttalat sig för denna, och flera landstings förvaltningsutskott ha ävenledes tillstyrkt detta förslag.

Det har upplysts, att andra kammaren utan votering bifallit utskottets förslag, och jag hoppas, att denna kammare nu också skall bifalla utskottets hemställan.

Greve Spens: Herr talman! Det är alldeles givet, att man bör göra vad man kan för att söka minska antalet fattigvårdsprocesser, men man bör också vara övertygad om att de utvägar, man tillgriper, äro sådana, att verkligen därigenom vinnes någon minskning. Min övertygelse är, att genom en bestämmelse om utdömmande av ränta i fattigvårdsmål vinner man knappast någon minskning av processernas antal. En av anledningarna till att fattigvårdsprocesserna tillvuxit så mycket och som icke omnämnts här under diskussionen, är den, att kammarrätten under omkring 30 år haft en hemlig taxa för de av kammarrätten utdömda ersättningarna, varom varken länsstyrelserna eller parterna fått kännedom förrän på de allra sista åren. Detta har gjort, att även om kommunerna i ett fattigvårdsmål visat beloppet av den verkliga kostnad, som de haft och denna ej syntes oskäligen, har kammarrätten ändock dömt efter sin taxa och ändrat beloppet. Och då fattigvårdsstyrelserna icke förstått anledningen till dessa ändringar i beloppen, ha de fått för sig, att det är högst oberäkneligt, om man skall vinna i fattigvårdsmål eller inte, och så har det blivit en vana, att fattigvårdsstyrelserna väcka process. Det har gått så långt, att man på många håll anser, att kommunernas revisorer måste göra anmärkning och kommunerna vägra fattigvårdsstyrelserna ansvarsfrihet, om icke fattigvårdssty-

Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen m. m.
(Forts.)

relserna processat om kostnaden för lämnad fattigvård. Till ökningen av fattigvårdsprocesserna har också bidragit bestämmelsen, att landstingen skola utgiva ersättning till kommunerna för lasarettsvård, ty man vill då även hava utslag, som man kan förevisa för landstinget. Min tro är emellertid, att då riksdagen nu antagit ändring av 51 § i fattigvårdslagen och därmed införts en bestämmelse om fastställda offentliga taxor, skola fattigvårdsmålen väsentligt minskas i antal. Dessa taxor äro enligt min mening egentligen enda utvägen att nedbringa antalet fattigvårdsmål.

Nu har det sagts av flera talare och även nu sist av herr Petré, att detta stadgande om ränta icke kan komma att öka antalet fattigvårdsprocesser med den enkla ränteberäkning, som utskottet föreslagit. Det kan väl hända, att fattigvårdsprocesserna icke komme att ökas genom utdömande av ränta, men de komma ej heller att därigenom minskas, ty det är nog riktigt, vad kammarrätten yttrar, då den säger sig antaga, att även om en del fattigvårdsprocesser undvikas genom utdömande av ränta, detta kommer att uppvägas av den ökning i antalet fattigvårdsprocesser, som uppstår genom överklagande av länsstyrelsernas beslut i vad de avse ränta. Det är ju visserligen sant, att man inte får processa hos kammarrätten blott om räntan, men det är givet, att man kommer att besvära sig hos kammarrätten även angående själva fordringsbeloppet, då man egentligen vill söka ändring i räntan. Jag tror därför för min del icke, att införandet av ränta kommer att åstadkomma någon minskning av fattigvårdsprocessernas antal, men det kommer att föranleda onödigt ökat arbete för länsstyrelserna, och det är någonting, som man ju bör undvika.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Överläggningen inom utskottet har rört sig om, vilka åtgärder man borde vidtaga för att söka minska fattigvårdsprocessernas antal. Det har då varit tre förslag uppe, dels att införa rättgångskostnad, dels att ålägga ränta och slutligen att pålägga stämpel på utslagen. Vad rättgångskostnaden angår, har utskottet därvid ställt sig avvaktande för att se, hur praxis skall utveckla sig, och vad stämpeln angår, tillhör det icke denna diskussion att taga ställning till den frågan. Återstår då frågan om ränta. Och om jag i den delen icke kommit till samma slut som den föregående ärade talaren, så beror det på att jag utgått ifrån de erfarenheter, jag har gjort vid arbetet inom en fattigvårdsstyrelse. Jag tror, att många fattigvårdsprocesser komma till just av det skälet, att det icke kostar någonting att processa. Och kan man göra något för att lägga sordin på processlysnaden, så bör man icke underlåta att göra detta. Nu vill jag visst icke överdriva verkan av att införa ränta, men då jag har övervägt skälen för och emot, så har jag dock kommit till det resultat, att det är starka skäl, som tala för att man skall gå med på förslaget i den delen. Särskilt tror jag, att det skulle vara ägnat att avskära processerna hos kammarrätten. Inom fattigvårdsstyrelserna är man ju fullkomligt medveten om, att om man går till kammarrätten med ett mål, så kan det dröja ett par år, innan målet blir avdömt, och det blir under sådana förhållanden en icke obetydlig ränta. Räkna man med 5 procent blir det inte mindre än 10 procent på kapitalet, som för kommunen under tiden besparas. I de motioner, som äro framburna, har man, enligt vad jag kan erinra mig, inte alls riktat sig emot de föreslagna bestämmelserna i detta avseende, och motionärerna äro ju dock personer, som praktiskt sysslat med fattigvårdsmål och ordnande av fattigvårdsfrågor.

Det har nu sagts, att det skulle vara en synnerligen stor olägenhet med uträknandet av räntan, men det kan väl i det fallet inte bli större olägenhet än vad man har nu på ett annat område. Jag tänker då på skatterestitutionerna, där man på senare åren gått in för, att då en klagande vinner rättelse och får

tillbaka skatt, får han också ränta efter 5 procent. Det är väl inte så svårt utan ganska enkelt att bestämma, hur räntan skall beräknas, och hur stort belopp den kommer att uppgå till.

På dessa skäl har jag, herr talman, fastän med en viss tvekan, kommit till det resultat, att jag biträder utskottets förslag.

*Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.
(Forts.)*

Herr Westman: Herr talman? Jag ber att få säga några ord med anledning av att herr statsrådet försökte skapa något slags stämning i den här saken genom att tala om, att här förelåg en juristsammansvärjning emot regeringen och utskottet. Jag får då för min del säga, att det föreföll mig vara en liten smula otacksamt av det ärade statsrådet att använda en sådan formulering, ty saken förhåller sig i själva verket så, att vi alla inom utskottet bemödat oss om att finna en lösning, som skulle förverkliga det syfte, vari propositionen framlagts. Och då vi inom utskottet funno, att det förslag, som propositionen innehåller, var otillfredsställande, då samarbetade vi alla — man kan ju kalla det för en sammansvärjning, om man så vill — alltså, då sammansvuro vi oss alla, för att åstadkomma att Kungl. Maj:ts syfte skulle nås på en bättre väg, och vi lyckades också finna en omformulering av de verkligt viktiga paragraferna, som godtagits utan invändning från något håll. Under sådana omständigheter borde det inte väcka så stark förtrytelse hos herr statsrådet, om vi fattat ståndpunkt efter vår övertygelse i den detalj, varom vi nu tala.

I den föreliggande frågan måste jag säga, att jag vidhåller vad jag yttrade i mitt första anförande. Jag vill ytterligare tillägga, att införandet av ränteinstitutet nog kan, om man ser det på avstånd framför sig, föresväva en som en vacker uppgift, men saken ter sig mycket annorlunda, om man kommer den närmare in på livet och föreställer sig, hur den skulle te sig tillämpad i praktiken. Jag skall för att visa detta tillåta mig att antaga, att den siste ärade talaren inte riktigt tänkt sig in i, hur saken kommer att se ut i praktiken. Han sade nämligen: det kan väl inte vara svårare att beräkna ränta i ett sådant fall som det nu föreliggande än vid skatterestitution. Men saken ligger annorlunda i fråga om skatterestitution. Där är det ett bestämt belopp, som ligger till grund för ränteberäkningen. Här däremot är det så, att det gäller en fortlöpande kostnad, en kostnad, som fortlöper efter utslaget, och som det skall beräknas ränta på. Statsrådet har ju själv i propositionen yttrat, att de dömande myndigheternas utslag kommer att få den lydelsen, att ett fattigvårdssamhälle skall till det andra betala ränta efter lagen. Sedan skola dessa fattigvårdssamhällen sins emellan räkna ut, hur mycket räntan blir, tills betalning sker, på ett belopp, som växer kvartal efter kvartal. Detta kan givetvis ge anledning till tvist, och det kommer säkert också att uppstå tvister. Denna anordning kommer således att öka fattigvårdsprocessernas antal.

Om man ser saken från domstolarnas synpunkt, så är det vidare självklart, att det kommer att bli synnerligen besvärligt för dem, då de skola utdöma fattigvårdskostnad i mål, där det göres krav på ränta. De måste nämligen därvid också kontrollera, att dessa räntekrav äro riktigt uträknade.

Man kan nog inte komma ifrån, att kammarrätten har fog för sitt uttalande, att på det hela taget kommer detta ränteinstitut att medföra ökat besvär för de förvaltande och dömande myndigheterna.

Under sådana omständigheter har jag funnit, att då nu i alla fall vidtagits andra ganska kraftiga åtgärder för att få ned fattigvårdsprocessernas antal, så bör man nu kunna ställa sig avvaktande i den här frågan. Reservationen går ju inte ut på annat, än att vi säga, att förslaget om ränta icke hör till de åtgärder, som i första rummet böra tillgripas, utan att vi böra avvakta och se, hurudan verkan blir av de andra åtgärderna innan vi gå med på detta förslag.

Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen m. m.
(Forts.)

Vad beträffar den uppgiften att en del fattigvårdsstyrelser vilja ha verifikationer i form av länsstyrelsernas eller rent av kammarrättens utslag, ger den mig anledning att säga, att det väl är rätta vägen om man vill motarbeta en sådan deras önskan, att man lägger stämpel på utslagen, så att dessa verifikationer bli så dyra, att vederbörande underlåta att skaffa sig dem. Detta är väl en metod, som ligger nära till hands, men att tillgripa utvägen med ränta för att nå syftet att hindra ett dylikt missbruk förefaller mig tämligen långsökt. Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Svensson, Martin**: Utskottets ärade ordförande vände sig mot mig och sade, att det inte vore någon riktig jämförelse mellan att beräkna ränta i dessa mål och att uträkna räntan, då det gäller skatterestitutioner, ty denna procedur skulle vara mycket enklare, då det gäller skatterestitutionerna. Nu säger ju förslaget här, att räntan skall gäldas efter fem för hundra om året från ingången av kalenderkvartalet näst efter det, då kostnaden utgavs, tills betalning sker. Här äro ju alltså bestämda data angivna för ränteberäkningen. Då det gäller skatterestitutioner, är det heller inte alltid så enkelt. Där kan det ofta röra sig om restitutioner för vilka ränta skall återbäras för flera år och då det gäller kommunalutskylder på belopp, som förfalla till betalning två eller tre gånger om året. Där får man även göra specificerad ränteberäkning, så att jag tror, att mellan dessa båda fall kan man nog göra en jämförelse.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare på godkännande av motsvarande paragraf i det lagförslag, som förordats under A 1) i den av herr K. G. Westman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av förstnämnda paragraf, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Westman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 56 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 25 under A 1) framställda lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motsvarande paragraf i det lagförslag, som förordats under A 1) i den av herr K. G. Westman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Övriga delar av förevarande lagförslag.

Godkändes.

Det under 2) upptagna lagförslaget.

Godkändes.

*Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen m. m.
(Forts.)*

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut angående lagförslagen.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr förste vice talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 29 samt § 80 mom. 1 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4, 5, 9 och 11 §§ i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen, dels ock väckta motioner angående ändring i vissa bestämmelser om kommunala och politiska val; samt

nr 28, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om val till riksdagen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställningar i avseende å vissa anslag till utrikesdepartementet;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till bestämmelser angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående återbäring av inkomst- och förmögenhetsskatt för nobelstiftelsen;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 4, 7 och 11 §§ i lagen den 28 mars 1919 om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.;

sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser i fråga om den stärbhus efter präst tillförsäkrade förmånen av tjänst- och nådår m. m.; ävensom

bankoutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 i förordningen den 21 juni 1922 angående postsparbanken, ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrade bestämmelser angående ny pension för viss pensionerad icke-ordinarie personal vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkten 15 av andra huvudtiteln gjorda framställning angående personligt avlöningstillägg åt kontorsbiträdet i Göta hovrätt J. M. Håkansson; samt

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa bestämmelser för förste provinsialläkare och provinsialläkare i fråga om rätt till pension.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.55 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 12 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Anmälades och bordlades jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en statsunderstödd, frivillig försäkring mot smittsamma husdjurssjukdomar m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 60, i anledning av väckt motion om understöd av statsmedel till vissa ömsesidiga försäkringsanstalter på grund av förluster, förorsakade av mul- och klövsjukeepizootien inom landet.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande tillstånd till elektrisk starkströmsanläggning, erforderlig för elektrisk järn- eller spårväg; och

nr 29, i anledning av väckta motioner om skyldighet för järnväg att inhägnat sitt område.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till kommerskollegium och navigationsskolorna jämte i dessa ämnen väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skyddsuppfostran m. m.

*Ang. inköp
av åkerbruks-
kolonien Hall.*

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 124 gjorda framställning hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

a) höja det ordinarie förslagsanslaget till skyddsuppfostran, nu 180,000 kronor, med 286,000 kronor till 466,000 kronor;

b) medgiva, att från nämnda anslag finge utgå hyra för två skyddshem, anordnade det ena av samariterhemmet i Uppsala och det andra av Stockholms stadsmission, ävensom ersättning för icke belagda platser i dessa skyddshem m. m., i enlighet med i statsrådsprotokollet över socialärenden den 12 februari 1926 angivna grunder;

c) medgiva, att från samma anslag finge från och med den 1 juli 1926 utgå ej mindre hyra för de lokaler inom de nuvarande anstaltsbyggnaderna vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall, som avsåges för de i mom. 1 a) av överenskommelse den 12 juni 1925 mellan Kungl. Maj:t och kronan å ena samt föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina å andra sidan omförmälda vanartade än även bidrag till avlöningar åt vissa befattningshavare vid nämnda skyddshem, allt i enlighet med i sagda statsrådsprotokoll och av utskottet förordade grunder; samt

d) bland utgifter för kapitalökning under rubriken låneunderstöd anvisa ej mindre såsom reservationsanslag följande belopp nämligen till lån till samariterhemmet i Uppsala 100,000 kronor och till lån till Stockholms stadsmission 145,000 kronor än även till lån till föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina ett belopp av 350,000 kronor.

I motiveringen hade utskottet anfört:

»Ehuru utskottet för närvarande ansett sig böra förorda den av departementschefen föreslagna formen för det statliga ingripandet, har utskottet, som ävenledes funnit någon begränsning av det ifrågasatta lånebeloppet icke böra ske, därest en effektiv hjälp nu skall lämnas föreningen, likväl icke kunnat undgå att finna starka skäl tala för, att staten inköper egendomen och helt övertager verksamheten vid densamma. Utskottet vill erinra, att föreningen så sent som den 31 augusti 1925 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt, att staten måtte inköpa Hall med där anlagda åkerbrukskoloni jämte döda och levande inventarier för en kontant köpesumma av 500,000 kronor och på de villkor i övrigt, som kunde komma att träffas. Till de villkor, departementschefen föreslagit för lånets erhållande och mot vilka utskottet icke haft något att erinra, synes därför enligt utskottets mening böra läggas det förbehåll, att staten må äga rätt inköpa egendomen för den köpesumma, som i berörda skrivelse stipulerats. Givetvis bör härvid det nu ifrågasatta lånet av statsmedel gå i avräkning å köpeskillingen. Utskottet vill framhålla önskvärheten av att preliminär överenskommelse om inköp av egendomen träffas med föreningen och att förslag därom snarast möjligt må kunna föreläggas riksdagen. Villkoren för det årliga statsbidragets åtnjutande hava icke givit utskottet anledning till erinran.»

Herr von Koch: Herr talman, mina herrar! I det betänkande, som nu föreligger till behandling, föreslår utskottet, att i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition vissa årsbidrag och vissa lån skola utbetalas till anstalter, avsedda att meddela skyddsuppfostran åt vanartade barn. Jag har för min del ingenting alls att invända mot det yrkande, som här föreligger, sålunda mot utskottets kläm, utan jag är tvärtom synnerligen glad över det slut, vartill utskottet kommit. Emellertid förekommer i motiveringen ett uttalande, som jag

Ang. inköp
av åkerbruks-
kolonien Hall.
(Fort.)

skall tillåta mig att fästa de närvarandes uppmärksamhet på. Det är nämligen så, att där göres ett mycket bestämt uttalande för att åkerbrukskolonien Hall, belägen nära Södertälje och för närvarande i en enskild förenings ägo, skall så snart som möjligt övergå till en statsinstitution. Utskottet yttrar i sin motivering i sista stycket på sid. 5: »Starka skäl tala för att staten inköper egendomen och helt övertager verksamheten vid densamma.» Vidare yttrar utskottet längre ned i samma stycke, att det är önskvärt, att »preliminär överenskommelse om inköp av egendomen träffas med föreningen och att förslag därom snarast möjligt må kunna föreläggas riksdagen». Detta innebär, såvitt jag kan förstå, att utskottet direkt uppmanar Kungl. Maj:t att inkomma till riksdagen med ett förslag om inrättande av en ny statsanstalt. Får utskottets utlåtande stå som det nu står, kan man förvänta, att denna anstalt blir förvandlad till en statsanstalt inom ungefär ett års förlopp. För min del måste jag säga, att jag känner mig mycket tveksam mot denna tanke att utan vidare förvandla denna anstalt, som har vissa traditioner, till en statsanstalt. Först och främst tror jag att man kan konstatera — åtminstone har jag genom de studier jag gjort i frågan, kommit till den uppfattningen — att en statsanstalt i regel är väsentligt dyrare än en enskild anstalt. Det ligger i sakens natur, att så skall vara förhållandet. Men man bör väl icke onödigtvis skaffa staten en större utgift på det här området än som är absolut nödvändigt. För det andra tror jag, att man också kan säga, att själva uppfostringssarbetet på detta område bör bedrivas i något friare former än de som i regel förekomma vid statsanstalterna. Bland annat må framhållas, att man i en enskild anstalt har större möjlighet än i en statsanstalt att avskeda personal, som icke är lämplig för det svåra uppdraget att fostra de barn, som där tagas in.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att riksdagen och Kungl. Maj:t ganska bestämt ställt sig på den ståndpunkten, att det bör vara enskilda anstalter som skola hava hand om detta slags arbete. Vid 1924 års riksdag då förslag om ny barnavårdslag var före, uttalade dåvarande departementschefen följande, som också vann riksdagens bifall: »Det kan dragas i tvivelsmål, huruvida ett uppfostringsarbete av ifrågavarande slag lämpligen bör bedrivas av staten själv. Åtskilliga skäl tala enligt min mening för att ett anförtröende av en dylik uppgift åt en härför lämpad enskild förening eller stiftelse skulle vara att föredraga framför statsdrift. Även av ekonomiska skäl läser det vara önskvärt att undvika anordnande av nya anstalter.»

Nu kan man ju tänka sig möjligheten av att vissa mellanformer inrättas på det här området, t. ex. att anstalten skulle kunna övertagas av staten, men själva verksamheten kunde utövas av någon enskild institution. En sådan linje har dock utskottet icke förordat, och utskottet har över huvud icke lämnat någon slags kalkyl eller någon utredning i den här frågan. Det skulle vara mycket intressant att av utskottets ledamöter få höra, på vilka grunder motiveringen är byggd. I varje fall tycker jag, att man icke bör förhastas sig i detta avseende. Om riksdagen nu beviljar det här lånet, och föreningen anser sig kunna sköta verksamheten på ett tillfredsställande sätt med den väsentligt förbättrade ekonomi, som härigenom skapas för föreningen, förefaller det mig, som om anstalten skulle kunna fortsätta verksamheten, och som om man skulle kunna låta bero därvid. Om så skulle visa sig behövas längre fram kunde ju frågan om anordnande av en statsanstalt komma upp.

Jag vill även framhålla, att frågan senare lätt kan ordnas, ty det är enligt förslaget ordnat på det sättet, att styrelsen skall bestå av fem ledamöter och av dessa fem skola icke mindre än tre utses av staten. Statens representanter ha följaktligen möjlighet att när som helst taga upp frågan och föreslå statsmakterna en sådan anordning, som utskottet tänkt sig.

På grund av vad jag sålunda anfört skall jag till sist be att få hemställa om en liten omformulering av motiveringen till utlåtandet, varigenom bibehålles tanken på att man skall överväga frågan om en statsinstitutionens inrättande, men att man i övrigt skall stryka de tre sista raderna i sista stycket på sidan 5, där det uttalas en bestämd önskan, att anstalten skall bli en statsinstitution snarast möjligt. Jag tror, att man på det sättet inte skall gå emot statsutskottets önskan att frågan skall bli tagen under övervägande på lämpligt sätt, men att man å andra sidan icke skall förhastiga sig och nu göra ett uttalande, som vid närmare påseende icke skulle vara lämpligt.

Herr talman! Jag ber sålunda att få göra följande förslag till ändringar i formuleringen: I första meningen av sista stycket på sidan 5 skulle motiveringen lyda: »— — — likväl icke kunnat undgå att finna att det bör tagas under övervägande, huruvida staten bör inköpa egendomen och helt övertaga verksamheten vid densamma.» Därefter skulle ur motiveringen strykas orden: »Utskottet vill framhålla önskvärdheten av att preliminär överenskommelse om inköp av egendomen träffas med föreningen och att förslag därom snarast möjligt må kunna föreläggas riksdagen.»

Greve Lagerbjelke: Då jag har under många år tillhört ledningen för åkerbrukskolonien Hall, under de senare åren såsom av Kungl. Maj:t förordnat ombud i styrelsen, anser jag mig böra yttra några ord.

Instämmande med den förste talaren i hans uppfattning i denna fråga, vill jag tillägga, att jag icke kan finna annat än att föreningen under många år på ett i stort sett tillfredsställande sätt skött sin uppgift. Den har kommit på ekonomiskt obestånd främst av den anledningen, att de bidrag, som erhållits ifrån det allmänna, varit för små. Detta framgår bäst, om man jämför kostnaden för elevernas underhåll vid statens motsvarande anstalter och vid Stockholms stads anstalt vid Skrubba. Skillnaden i dessa omkostnader ha föreningens medel icke räckt till att bestrida. Vidare har under senare år föreningen nödgats använda sina tillgängliga kapitaltillgångar på att modernisera kolonien. Nu skulle denna föreningens dåliga ekonomi hjälpas genom det ökade statsbidrag, som föreslås i den kungl. propositionen. Det kan emellertid vara ganska möjligt, att föreningen även med denna statshjälp icke förmår att i längden uppehålla sin verksamhet, och lär då, eftersom föreningens uppgift måste på ett eller annat sätt fyllas, dess verksamhet böra övertagas av staten.

Jag anser dock, att föreningen bör lämnas tillfälle att såsom hittills försöka vara en enskild stiftelse, ehuru den numera har att under betydligt skarpt statskontroll utöva sin verksamhet. Redan den förste talaren har anmärkt, att staten har tillfälle att tillsätta majoriteten inom styrelsen efter sin önskan och att kontrollera och även dirigera föreningens verksamhet.

Skulle det icke gå för föreningen att på det sättet uppehålla sin verksamhet, så upprepar jag ännu en gång, att den naturliga följden blir, att staten får övertaga det hela och inköpa egendomen. Jag finner det alldeles naturligt, att staten redan i frågans förevarande läge, såsom utskottet här föreslagit, betingar sig rätt att inköpa egendomen för den köpesumma, som i berörda skrivelse stipuleras och att det nu ifrågasatta lånet av statsmedel går i avräkning på köpeskillingen. Denna har för övrigt satts till ett belopp av 500,000 kronor, vilket i och för sig är ett synnerligen lågt pris och säkerligen avsevärt understiger det belopp, som egendomen skulle betinga i den allmänna fastighetsmarknaden.

Jag vill därför i likhet med den förste talaren göra hemställan om någon ändring i utskottets motivering. Jag vill dock icke gå så långt som han och ändra motiveringen uti två punkter. Jag anser att första delen av motiveringen, som herr von Koch föreslog skulle utgå, nämligen orden, att utskottet »icke kunnat

*Ang. inköp
av åkerbruks-
kolonien Hall.*
(Forts.)

Ang. inköp
av åkerbruks-
kolonien Hall.
(Forts.)

undgå att finna starka skäl tala för att staten inköper egendomen och helt övertager verksamheten vid densamma», gärna kunna kvarstå, då jag måste ge utskottet rätt i dess uppfattning härvidlag.

Vid sådant förhållande skulle endast de tre i slutet av stycket förekommande raderna strykas nämligen dessa: »Utskottet vill framhålla önskvärdheten av att preliminär överenskommelse om inköp av egendomen träffas med föreningen och att förslag därom snarast möjligt må kunna föreläggas riksdagen.» Utgå dessa ord, har staten fullt fria händer i framtiden. Staten har då betingat sig att få inköpa egendomen för det billiga pris, jag nyss nämnde, och den kan i framtiden handla som den vill. Den enda ändringen blir då, att man icke av Kungl. Maj:t begär ett omedelbart framläggande av frågan för riksdagen om inköp av egendomen.

Jag får sålunda, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som jag nu angivit.

Herr Petré: Jag begärde ordet blott för att framhålla, att så som utlåtandet i nu angivna delar är formulerat är därmed icke sagt, att riksdagen, om riksdagen följer utskottet, också har uttalat såsom sin mening, att riksdagen ansett nödvändigt att redan till nästa års riksdag framställning borde göras om inköp av egendomen, utan endast, att detta borde ske snarast möjligt, eller så snart som förhållandena lämpligen det medgäve. Det synes mig emellertid, som om utskottet på ganska goda grunder uttalat sig för att staten bör övertaga denna anstalt. Enligt det föreliggande förslaget kommer ju staten i allt fall att få bestrida så gott som alla kostnader utöver dem, som täckas av de vårdavgifter, som inflyta, så att i övertägande grad blir det dock en statsinstitution. Vid sådant förhållande synes det egendomligt, att en enskild förening skall äga anstalten. I övrigt kan det vara vanskligt, att en så viktig uppgift, varom här är fråga, fortfarande skall ligga i en förenings hand, i all synnerhet när det såsom här är fråga om en förening, som praktiskt taget endast består av en styrelse, som kompletterar sig själv. Ingen kan veta, om det intresse, som finnes hos den nuvarande styrelsens ledamöter, också i framtiden kommer att finnas hos styrelsen.

Jag har härmed velat framhålla, att det synes mig tryggast, att staten blir ägare av denna anstalt, och därför skall jag, herr talman, nu be att få yrka bifall till utskottets motivering oförändrad.

Herr von Koch: Då jag vunnit understöd från greve Lagerbjelkes sida och det förslag, han framlagt, i huvudsak motsvarar det, som jag framställt, skall jag be att få frånga mitt yrkande och instämma i hans hemställan. Kanske man även skulle kunna hava förhoppning om, att även från utskottets sida avslutning kunde vinnas till detta yrkande.

Herr statsrådet Möller: Herr talman! Jag skall tillåta mig att tillstyrka den modifikation i motiveringen, som är föreslagen av greve Lagerbjelke och som herr von Koch anslutit sig till, ty det förefaller mig vara rätt oförsiktigt i alla fall att i en så hastig vändning, som detta är, så starkt binda sig för statsinköp, som statsutskottet här föreslår. Jag vill visst inte bestrida, att i och för sig den tanken kan vara riktig, som framställts i utskottets utlåtande. Men då det nu i alla fall är klart, att denna fråga ändock kommer att hänskjutas till regeringen och regeringen kommer att verkställa prövning, hur därmed kan komma att förhålla sig, så blir följden, att man genom att godkänna utskottets motivering binder sig för egendomens inköp till ett pris, som man kanske icke borde binda sig för. Därför skulle man kunna nöja sig utan den där slut-

meningen, där utskottet vill liksom bestämt ålägga riksdagen, att det skall träffas preliminär överenskommelse om inköp av egendomen.

*Ang. inköp
av åkerbruks-
kolonien Hall.
(Forts.)*

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att förorda den modifikation i motiveringen, som här föreslagits av greve Lagerbjelke.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr andre vice talmannen, att i avseende å det nu ifrågavarande utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering; samt 2:o) att utskottets hemställan skulle bifallas och utskottets motivering godkännas med utelämnande av den i sista stycket å sid. 5 i det tryckta utlåtandet förekommande meningen: »Utskottet vill framhålla önskvärdheten av att preliminär överenskommelse om inköp av egendomen träffas med föreningen och att förslag därom snarast möjligt må kunna föreläggas riksdagen.»

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition under år 1926 av medel ur statens järnvägars förnyelsefond för utförande av vissa arbeten m. m.

*Ang.
uppförande av
ny malm-
vagnsverkstad
vid Notviken.*

I en till riksdagen den 19 februari 1926 avlåten proposition, nr 151, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

1:o) medgiva, att medel ur statens järnvägars förnyelsefond finge, i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förutsattes, användas för ombyggnad av Lunds station samt om- och påbyggnad av förrådshuset vid Stockholms centralstation;

2:o) med godkännande i huvudsak av ett i statsrådsprotokollet omförmält, mellan järnvägsstyrelsen och Göteborgs stad villkorligt slutet avtal om markbyte, medgiva, att medel ur statens järnvägars förnyelsefond finge, i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förutsattes, användas för ombyggnad av verkstadsanläggningen m. m. i Göteborg;

3:o) under förutsättning att omförmälda avtal om markbyte bleve slutgiltigt, medgiva, att av det utav 1919 års riksdag å tilläggsstat för år 1919 för förvärv av vissa för nya bangårdsanordningar samt nya verkstadsanläggningar i Göteborg erforderliga markområden beviljade reservationsanslaget å 1,500,000 kronor finge användas ett belopp av 266,000 kronor för bestridande av vissa kostnader för förbindelsepår mellan Sävenäs rangerbangård och ifrågavarande verkstadsanläggning; samt

4:o) medgiva, att av nyss omförmälda, å tilläggsstat för år 1919 beviljade reservationsanslag å 1,500,000 kronor finge för påbörjande av ny malmvagnsverkstad vid Notviken användas ett belopp av 392,000 kronor.

Ang. Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, måtte

1:o) medgiva, att medel ur statens järnvägars förnyelsefond finge, i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 19 februari 1926 förutsattes, användas för ombyggnad av Lunds station samt om- och påbyggnad av förrådshuset vid Stockholms centralstation;

2:o) med godkännande i huvudsak av ett i samma statsrådsprotokoll omförmäلت, mellan järnvägsstyrelsen och Göteborgs stad villkorligt slutet avtal om markutbyte, medgiva, att medel ur statens järnvägars förnyelsefond finge, i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förutsattes, användas för ombyggnad av verkstadsanläggningen m. m. i Göteborg;

3:o) under förutsättning att omförmälda avtal om markbyte bleve slutgiltigt, medgiva, att av det utav 1919 års riksdag å tilläggsstat för år 1919 för förvärv av vissa för nya bangårdsanordningar samt nya verkstadsanläggningar i Göteborg erforderliga markområden beviljade reservationsanslag å 1,500,000 kronor finge användas ett belopp av 266,000 kronor för bestridande av vissa kostnader för förbindelse-spår mellan Sävenäs rangerbangård och ifrågavarande verkstadsanläggning; samt

4:o) medgiva, att medel ur statens järnvägars förnyelsefond finge användas för uppförande för en beräknad kostnad av 825,000 kronor av ny malmvagnsverkstad vid Notviken.

I motiveringen hade utskottet yttrat:

»Att med utförandet av den redan tidigare planerade malmvagnsverkstaden vid Notviken icke längre ansetts kunna anstå, beror på de alltjämt tilltagande malmtransporterna å banan Luleå—Riksgränsen. Järnvägsstyrelsen har avsett att i sammanhang med utbyggnaden av malmvagnsverkstaden vid Notviken successivt avveckla hela verkstadsrörelsen i Boden. För egen del måste utskottet finna en sådan åtgärd ur driftsynpunkt vara rationell. Utskottet har dock icke velat motsätta sig, att med slopningen av den gamla verkstadsanläggningen i Boden tillsvidare må anstå, varvid sistnämnda anläggning skulle komma till användning för reparation av den vagnmateriel, varmed trafiken å stambanan genom övre Norrland bestrides. På sätt järnvägsstyrelsen föreslagit, torde ifrågavarande byggnad vid Notviken kunna utföras med medel ur förnyelsefonden; dock att därvid må tillses, att detta ej må inverka på omfattningen av malmbolagens förpliktelser på grund av lämnad garanti för malmbanornas avkastning.»

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *J. L. Widell*, *E. J. G. Rosén*, *J. G. Waller*, *K. E. Andersson* i Eliantorp, *C. A. Carlsson* i Gävle, *C. R. Jansson* i Falun, *S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *P. M. Olsson* i Blädinge, *O. Olsson* i Kullenbergstorp och *B. F:son Holmgren* ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts förslag i vad det avsåge anvisande av medel för påbörjande av ny malmvagnsverkstad vid Notviken.

Herr Rosén: Herr talman! Jag har ingenting att säga om de tre första punkterna. Beträffande den fjärde punkten återigen har ett antal reservanter, jag tror, att det är elva stycken, anmält avvikande mening och yrkat avslag på den punkten.

Det är icke någon ny fråga, som det här gäller. Frågan om en ny malmvagnsverkstad vid Notviken har ju redan tidigare förts fram av järnvägsstyrelsen. Förslag därom framkom under miljonrullningens tid, år 1920, då styrelsen under motivering, att den nuvarande verkstaden i Boden inte komme att bli tillräcklig vid den ökade trafiken anhöll om ett anslag av 1,558,000 kro-

nor för uppförande av en ny malmvagnsverkstad vid Notviken. Man avsåg då, att den gamla verkstaden vid Boden skulle bli kvar och användas till reparation av andra vagnar, och därjämte hade man för avsikt att bygga driftsverkstad för lokomotiv. Riksdagen biföll då denna framställning. 1921 kom frågan igen, i det man begärde fortsatt anslag för arbetenas bedrivande. Statsutskottet skrev då kort och gott: »Utskottet anser, att anläggningen, som icke påbörjats, under för handen varande tidsförhållanden icke bör komma till utförande.» Detta förslag bifölls av riksdagen. Sedan har det varit lugnt ända tills nu, då frågan ånyo tagits upp. Motiveringen är densamma som förut, nämligen att verkstaden i Boden icke blir tillräcklig vid ökad malmtrafik. Det är ju dock så — det framgår av tidningarna i dag — att fjolårets malmexport varit rekord, men det oaktat har det inte varit brist på utrymme i malmvagnsverkstaden, såvitt man kan finna av handlingarna och av de upplysningar som lämnats från Boden. Skulle emellertid en utvidgning av verkstaden vara nödvändig, så kan den ju ske ehuru i begränsad omfattning även i Boden.

Beträffande den gamla Bodenverkstadens öde äro meningarna delade. Järnvägsstyrelsen säger nu ingenting om den saken. Departementschefen däremot yttrar, att avsikten är att icke slopa den gamla verkstaden utan använda den för reparation av andra vagnar än malmvagnar, och statsutskottet säger, att det icke vill motsätta sig, att med slopande av Bodenverkstaden må tillsvidare anstå. Båda verkstäderna, verkstaden i Boden och malmvagnsverkstaden vid Notviken, skulle således drivas, ty den gamla verkstaden i Boden skulle åtminstone tillsvidare finnas kvar. Därmed förfaller ett av de skäl, varmed den nya anläggningen motiverats, nämligen att verkstadsrörelsens administration skulle kunna ske från en plats. Detta är omöjligt, om man skall ha två verkstäder.

Statens järnvägars verkstadsanordningar ha på sista tiden blivit oerhört dyrbara. Jag vill erinra om, att riksdagen för inte många år sedan anlog medel till byggande av ny verkstad i Malmö, vilken blev färdig för tre eller fyra år sedan och som kostade 6,400,000 kronor. Den är icke tillfullo utnyttjad. Nu föreligger framställning om beviljande av 3,550,000 kronor till ny verkstad jämte förrådsbyggnader i Göteborg. Verkstaden i Örebro är ju icke gammal; den kostade stora summor och har icke alltid i sin helhet tagits i anspråk. Då statsrevisorerna för ett par år sedan besökte verkstäderna i Östersund och Bollnäs, befanns det, att arbetarna där endast fingo sysselsättning tre dagar i veckan; för att icke behöva avskeda en del, gav man dem arbete tre dagar i veckan. Sålunda är det icke, tycker jag, några starka skäl, som tala för att nu bevilja dessa 825,000 kronor till en ny verkstad, som icke är motiverad av annat, än att den blir nödvändig, om malmtrafiken blir ökad.

I förslaget har hänsyn icke tagits till bostadsfrågan. Denna fråga beröres dock ingående både 1920 och 1921, men man har nu förbigått densamma. Är det meningen, att den skall komma sedan såsom påbröd, om anslaget beviljas?

Jag nämnde, att skälet för verkstadens byggande är en väntad ökad malmtrafik. Det skälet anfördes också för några år sedan för anslag till byggande av ett genomgångsspår vid Boden för malmtrafiken, som då väntades bli så stark, att bangården vid Boden icke skulle bli tillräcklig. Man måste ordna det så, att malmtågen kunde gå förbi stationen vid Boden utan att beröra bangården. Riksdagen beviljade också medel för ett genomgångsspår, som kostade omkring 600,000 kronor. Sedan man satt i gång elektrifieringen däruppe, elektrifierades även detta genomgångsspår, men det har ännu icke gått ett enda malmtåg på detta spår — så obehövt var det!

*Ang.
uppförande av
ny malm-
vagnsverkstad
vid Notviken.
(Forts.)*

Ang.
uppförande av
ny malm-
vagnsverkstad
vid Notviken.
(Forts.)

Järnvägsstyrelsens beräkningar om ökad malmtrafik och därav föranledda behov äro således icke alltid tillförlitliga. Enligt min mening föreligger icke något oavvisligt behov av denna nybyggnad. Om malmverkstäderna flyttas från Boden till Notviken, komma svårigheter att uppstå för Bodens stad, som redan förut är synnerligen skattetyngd. Om det skälet icke väger så tungt, så kanske det kan väga något tyngre, att en hel del arbetare vid verkstäder i Boden, som byggt egna hem, då säkerligen komma att bliva ekonomiskt ruinerade.

Nu föreslås av järnvägsstyrelsen, och detta tillstyrkes av utskottet, att de för anläggningen erforderliga medlen skola tagas ur förnyelsefonden. Departementschefen har varit klok nog att motsätta sig detta, enär det skulle menligt inverka på malmbolagens skyldighet att bidraga till förräntningen av det i malmbanan nedlagda kapitalet. Utskottet har för att förebygga detta gjort ett tillägg till motiveringen, som dock saknar varje betydelse. Utskottet tillstyrker sålunda, att anslaget skall utgå av förnyelsefondens medel, medan 1920 års riksdag ansåg, liksom järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t, att särskilt anslag borde beviljas för detta ändamål.

Kommunikationsministern yttrade i dag i en annan fråga, att det vore mindre lyckligt att möblera om bland befattningshavarna i departementen. Det är möjligt, att denna uppfattning är riktig, men jag tror, att det är minst lika olämpligt att möblera om bland statens järnvägars miljonanläggningar. I varje fall kostar detta senare mycket mera penningar. Om därtill kommer, såsom här är fallet, att utgifterna äro onödiga, finner jag för min del inga skäl tala för, att man nu skulle bevilja detta anslag, utan jag anser, att riksdagen även i år gott kan ställa sig på samma ståndpunkt, som den intog 1921, nämligen att under nuvarande tidsförhållanden anläggningen icke bör utföras.

Jag yrkar således avslag på fjärde punkten.

Herr statsrådet **Larsson:** Herr vice talman! Såsom herr Rosén nyss anmärkte, är detta ingalunda någon ny fråga för riksdagen. Första gången fördes den fram vid 1909 års riksdag, då riksdagen beviljade ett anslag för en verkstadsanläggning vid Notviken. På grund av detta beslut uppfördes vid Notviken en lokomotivverkstad. Sedermera framlades förslag i ämnet till 1920 års riksdag, som beslöt att bevilja anslag för utbyggande av verkstaden vid Notviken för att där jämväl inrymma malmvagnsverkstäder. Denna verkstadstillbyggnad kom emellertid icke till stånd på grund av de osäkra förhållanden, som till följd av världskriget hade inträtt beträffande malmtidningarna. Nu har emellertid, såsom kammaren torde ha funnit, järnvägsstyrelsen åter inkommit till Kungl. Maj:t med hemställan, att framställning måtte göras till riksdagen om anslag till en malmvagnsverkstad vid Notviken.

De skäl, som härför anföras av järnvägsstyrelsen, äro, att verkstäderna vid Boden, där malmvagnsreparationer nu äga rum, äro otillräckliga; dessutom blir driften där oekonomisk, och med hänsyn till den ökade malmtrafiken och det ökade antal vagnar, som nödvändigtvis kommit till på senare tid, anser järnvägsstyrelsen, att den måste ha möjlighet att öka antalet reparerade vagnar per år för att på ett tillfredsställande sätt kunna tillgodose den ökade malmtrafik, som malmbolagen ha krävt och fortfarande kräva.

Jag vill, då herr Rosén framhöll, att man icke vet, huru det kan bli med malmtrafiken hädanefter, endast säga, att detta må vara sant, men enligt de uppgifter, som malmbolagen nu lämnat till järnvägsstyrelsen, är det deras uppfattning, att här kommer att bli en väsentligt ökad befraktning under de närmaste åren, och med anledning av detta har också järnvägsstyrelsen måst gå i författning om anskaffande av åtskilliga hundratals nya malmvagnar.

Det kan ju också vara skäl, att med anledning av herr Roséns anförande

erinna, att departementschefen i propositionen uttalar, att det icke vore meningen att slopa den i Boden befintliga verkstaden utan att använda den för reparation av vagnar som trafikera stambanan genom övre Norrland. Då herr Rosén påstår, att järnvägsstyrelsen ingenting nämnt om den saken, ber jag få påpeka, att till Kungl. Maj:t inkommit en skrivelse från järnvägsstyrelsen av den 9 februari innevarande år, vari styrelsen med anledning av vissa erinringar, som inkommit från Bodens stadsfullmäktige m. fl., uttalar vad jag härom intagit i propositionen: att det är meningen att reparationsverkstaden skall finnas kvar i Boden och användas för nyss angivna ändamål, men det är givetvis meningen, att en del av personalen skall överflyttas till Notviken.

Jag tror, att med vad jag nu anfört har jag påvisat, att i varje fall järnvägsstyrelsens uppfattning har fog för sig och att här verkligen föreligger behov av ett ökat verkstadsutrymme samt att det behöves även för att kunna anordna driften mera modernt och därmed även mera ekonomiskt. Det är kanske därför icke så mycket mer att tillägga utöver vad jag redan sagt. Det framgår ju för övrigt av propositionen, till vilken jag hänvisar, att ett verkligt behov här föreligger.

Beträffande erinringarna från Boden vill jag säga, att det ju är helt naturligt, att man från Bodens kommun gör invändning mot att flytta en del av personalen till Notviken, då därigenom Bodens kommun går miste om en del skatteobjekt, som den hittills har haft, och det är ju inte svårt att förstå, att man från Boden söker göra vad man kan för att få behålla, vad man har i detta avseende. Samma invändning, som nu framkommit till myndigheterna, framställdes från Bodens kommun även 1909 och 1920. Järnvägsstyrelsen har upptagit dessa invändningar till bemötande, och jag förmodar, att de flesta av kammarens ledamöter haft tillfälle att taga del härav, då det delats ut en tryckt skrift till samtliga riksdagsmän i båda kamrarna, varför jag icke vidare vill uppehålla mig vid den saken. Emellertid förefaller det mig, som om det vore tämligen givet, att när ett statens affärsdrivande verk, såsom statens järnvägar, och dess styrelse ha påvisat behovet och riksdagen tidigare har gått med på den uppfattningen, att dessa nya verkstadsanläggningar vid Notviken för staten skulle vara ekonomiskt fördelaktiga, bör den omständigheten, att det blir vissa svårigheter för Bodens kommun ingalunda vara avgörande. Jag hoppas, att kammaren icke skall gå med på avslagsyrkandet utan åtminstone biträda statsutskottets förslag. För min del skulle jag gärna ha sett, att utskottet hade kunnat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, men då detta icke skett anser jag givetvis för min del, att jag hellre bör acceptera ett bifall till utskottets hemställan än att riskera ett avslag på det hela. Sålunda är järnvägsstyrelsen bestämt framhåller, att den icke vet, huru det skall ställa sig, för den händelse att det ytterligare skjutes på uppförandet av denna malmvagnsverkstad vid Notviken.

Den omständigheten, att utskottet stannat vid att föreslå, att beloppet till denna nybyggnad må tagas av förnyelsefondens medel i stället för av låne-medel, är ju anmärkningsvärd, men å andra sidan torde det icke behöva ha så stor betydelse, att man fördenskull bör gå på avslag av det hela. Att det kan i någon mån inverka på avtalet med malmbolagen är, såsom jag sagt i propositionen, möjligt. Men det blir möjligt endast under den förutsättningen, att det skulle visa sig, i olikhet med vad hittills varit fallet, att malmtrafiken icke bär sig, och sålunda inkomsterna på denna malmtrafik icke skulle täcka utgifterna. Då äro, såsom bekant, malmbolagen skyldiga att garantera viss ränta på kapitalet. Järnvägsstyrelsen hyser emellertid den uppfattningen, att detta icke skall komma att inträffa. Vidare är det här en annan omständighet, som kanske också kommer att inverka, nämligen den, att det icke är fullt klart, huru detta avtal skall tolkas; det har varit och är fortfarande tvist mellan

*Ang.
uppförande av
ny malm-
vagnsverkstad
vid Notviken.
(Forts.)*

Ang. uppförande av ny malmvagnsverkstad vid Notviken. malmbolagen och järnvägsstyrelsen i detta avseende, och man vet icke, huru det kan komma att gå med lösningen av denna tvistefråga.

Jag hoppas emellertid, att kammaren skall kunna biträda statsutskottets förslag och att alltså järnvägsstyrelsen skall få det sedan länge kända behovet av en ny malmvagnsverkstad fyllt.

(Forts.)

Herr Bergqvist: När det gäller frågor, som röra övre Norrland, bruka vi representanter på norrbottens- och västerbottensbänkarna alltid hålla ihop. Nu inträffar emellertid i detta fall, att jag icke kan instämma med min ärade granne till höger i hans yrkande, utan måste upptaga till bemötande vad han anfört.

Det synes mig vara ådagalagt, att malmvagnsverkstaden i Boden icke kan motsvara de krav på vidmakthållandet av malmvagnarna, som blir en följd av en ökad malmtrafik. Denna trafik går nu ovedersägligen emot en kraftig ökning. Under år 1925 utskeppades från Narvik 4.74 miljoner ton och från Luleå 2.03 miljoner ton; år 1924 var det respektive 3.41 och 1.16 miljoner ton. Nu är det kontrakterat för en ännu större skeppning år 1926, och enligt vad jag låtit mig sägas, är det även kontrakterat om en ytterligare ökning för år 1927.

Därtill kommer, att sedan banan mellan Luleå och Narvik blivit elektrifierad tågen ha en mycket starkare fart, än de hade förut, och detta medför en mycket starkare påfrestning å malmvagnarna än med den saktare fart, som förut förekom. Därför måste även vagnarna undergå justering oftare än vad förut varit fallet.

Bodenverkstadens kapacitet räcker icke till för detta: För det första är denna verkstad mycket oändamålsenligt inrättad, i det att man har stora svårigheter att ombyta de vagnar, som föras till reparation; de måste alla stå kvar inne i verkstaden, till dess samtliga genomgått reparation. Vidare äro förhållandena vid Boden sådana, att de icke medgiva någon utökning av verkstaden. Däremot finnes vid Notviken gott om utrymme, och på grund härav finnes möjlighet att inrätta verkstaden därstädes på ett mycket lämpligare och tidsenligare sätt än vid Boden. Därom säger järnvägsstyrelsen: »Ehuru den föreslagna nya malmvagnsverkstaden ej innesluter flera uppställningsplatser än den nuvarande, har beräknats, att genom tidsbesparing på grund av lämpliga lokaler och modern maskinell utrustning den nya malmvagnsverkstadens kapacitet kommer att överstiga den nuvarande verkstadens med omkring 40 %.»

Vidare komma reparationskostnaderna vid Notviken att ställa sig betydligt billigare än vid Boden. Det beräknas av järnvägsstyrelsen, att reparationskostnaden vid verkstaden i Notviken skulle kunna nedbringas med omkring 45,000 kronor om året. Här finnes alltså ett klart och objektivt skäl, varför denna verkstad bör flyttas från Boden till Notviken, varigenom man icke blott åstadkommer en betydlig inskränkning i kostnaden för drift, utan verkstaden även får en betydligt större kapacitet, vilken kan motsvara det behov, som en ökad malmtrafik medför.

Herr Rosén ville göra gällande, att årets malmexport vore ett rekord. Den är visserligen större än den malmexport, som förut ägt rum, men torde icke komma att överträffa den malmexport som är ställd i utsikt och som sannolikt även kommer att, såvida icke oberäknliga rubbningar inträffa, bli rådande under lång tid framåt.

Vad sedan herr Rosén yttrade om verkstäderna i Göteborg, Örebro, Östersund och Malmö, förstår jag egentligen icke vad det har med denna sak att göra. Ty här är fråga om en reparationsverkstad för malmvagnarna å Luleå-

Riksgränsbanan, och det kan väl knappast bli tal om, att man skulle utnyttja nämnda verkstäder för ifrågavarande vagnar.

Herr Rosén framhöll också, att man vid Boden anlagt ett sidospår, som icke kommit till användning. Ja, jag vill säga, att detta skäl för ett avslag på Kungl. Maj:ts förslag dock är mycket svagt. För 20 år sedan eller så omkring anlade man vid Umeå ett spår, som skulle gå från staden ned till en hamn, men denna hamn var så grund, att man icke ens kunde gå in med roddbåt i densamma. Detta hindrade dock icke, att när förslag sedermera framställdes om att bygga en järnväg från Umeå till Holmsund, så accepterades det förslaget utan hinder av det misstag, som förut blivit begånget. Skulle man låta ett sådant där skäl bestämma som det av herr Rosén nu anförda, skulle varje förbättring bliva omöjliggjord, därför att man alltid skulle misstänka på förhand, att framlagda projekt vore lika oförnuftiga som det exempel man utgått ifrån.

Så framhöll herr Rosén, att man lämnat bostadsfrågan åsido och att denna sannolikt skulle komma fram efteråt. För att kammaren icke skall låta sig allt för mycket påverkas av denna invändning, vill jag fästa uppmärksamheten på, att de bostäder, som blivit byggda vid Notvikens reparationsverkstäder ännu icke helt tagits i besittning av arbetarna. På grund av vissa omständigheter föredraga de att bo i Luleå, och jag är alldeles viss om, att de fortfarande komma att föredraga att bo inne i staden i stället för därute. Det finnes numera icke heller någon bostadsbrist i Luleå, den fanns för några år sedan, men är numera avhjälpt, och en undersökning, som i detta avseende gjorts, har givit vid handen, att ingen brist på bostäder föreligger i Luleå stad.

Det skäl som framfördes, att Bodens kommun behövde denna verkstad, därför att staden vore så skattetyngd, vill jag icke underkänna. Men å andra sidan vill jag framhålla, att Boden icke helt och hållet förlorar detta skatteobjekt, alldenstund meningen är, att verkstaden därstädes skall bibehållas såsom reparationsverkstad, för andra vagnar än malmvagnar. En del arbetare komma givetvis att överflyttas till Notviken. Detta föranledde herr Rosén att säga, att många av dem skulle bli ruinerade, nämligen de som skaffat sig egna hem i Boden. Nu är avsikten den, att ungarlarna skola flyttas till Notviken, men de gifta och sådana, som anlagt egna hem i Boden, skola få bo kvar där, varför denna invändning icke synes hava så synnerligt stort fog för sig.

Beträffande frågan, huruvida förnyelsefonden skall tillgripas i detta fall eller icke, är det en sak, som kan diskuteras. Faktiskt är det emellertid så, att här skall uppföras en förbättrad reparationsverkstad för malmvagnar i stället för den föråldrade verkstad av detta slag, som nu finnes, och fördenskull förefaller det mig, som om det skulle vara starka skäl för, att förnyelsefonden nu kommer till användning. Detta skulle emellertid, säger man, inverka på bolagens förpliktelser med avseende på deras garanti i fråga om malmbanornas avkastning. Men utskottet har ju uttalat: »dock att därvid må tillses, att detta ej må inverka på omfattningen av malmbolagens förpliktelser på grund av lämnad garanti för malmbanornas avkastning». Herr Rosén förklarar, att detta statsutskottets uttalande icke har någon betydelse. Det vore väl ändå märkvärdigt, om en regering vid avslutande av kontrakt med ett bolag skulle fullkomligt nonchalera vad riksdagen uttalat. Jag är fullkomligt övertygad om, att man icke kan gå förbi detta uttalande av statsutskottet och eventuellt av riksdagen.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att malmbanan mellan Luleå och Riksgränsen dock är den mest produktiva järnvägsanläggning vi ha i Sve-

Ang.
uppförande av
ny malm-
vagnsverkstad
vid Notviken.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
ny malm-
vagnsverkstad
vid Notviken.
(Forts.)

rige. Det är denna bana, som uppbar ekonomien för Norrlands hela järnvägsnät, och det vore väl underligt, om man skulle sätta en sådan bana på avknappning, så att den inte skulle få tillfälle till reparation och underhåll av sin rullande materiel. Detta är dock ett synnerligen stort och för staten inbringande företag, och det vore anmärkningsvärt, om riksdagen icke också skulle vilja tillgodose dess behov. Jag får verkligen också säga, att jag sätter större tillit till järnvägsstyrelsens utredning i detta fall än till min i övrigt mycket ärade vän herr Roséns uppgift om, att hela verkstaden skulle vara obehörlig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rosén: Herr Bergqvist började med att påminna om att vi här på norrlandsbänken i regel bruka hålla ihop, när det gäller norrlandsfrågor. Ja, det göra vi, så länge anspråken äro förnuftiga, men när de inte äro det, då upphör min medverkan. Och så är det i detta fall. Därför kan jag givetvis inte biträda det önskemål att få ökade skatteinkomster för Luleå stad, som min ärade granne till vänster slåss för.

Herr statsrådet har emellertid uttalat, och herr Bergqvist instämde med honom, att verkstaden skall finnas kvar i Boden. Statsutskottet säger, att utskottet »har dock icke velat motsätta sig, att med slopningen av den gamla verkstadsanläggningen i Boden tillsvidare må anstå». Det är inte mycket löftesrikt för de gamla arbetare med egna hem, som skulle få stanna kvar i Boden. Jag tror inte, att jag gör mig skyldig till någon indiskretion, om jag säger, att vid frågans behandling i statsutskottet dess aktade ordförande med stor skärpa förklarade, att verkstaden i Boden icke skall finnas kvar.

Herr statsrådet har nu lämnat kammaren, men jag kan i alla fall inte underlåta att, eftersom han berörde det, nämna, att jag visserligen har sett en skrift från Bodens stad, men jag har icke — jag kan ju säga tyvärr — läst den och har sålunda inte kunnat taga något intryck av den. Jag har tagit mycket större hänsyn till det anslag å 825,000 kronor, som det är meningen, att staten skulle ge ut, enligt min åsikt utan skäl.

Herr statsrådet offrar nu malmbolagens bidragsskyldighet, som han förut hållit på — kanske därför att frågan i annat fall skulle kunna falla. Herr Bergqvist framhöll, att Kungl. Maj:t givetvis måste taga hänsyn till riksdagens uttalande, när Kungl. Maj:t går att sluta kontrakt med malmbolagen. Det är emellertid inte fråga om att sluta något kontrakt med malmbolagen om denna verkstad.

Jag fick en förebräelse, därför att jag berört andra verkstäder vid statens järnvägar — verkstäderna i Malmö, Göteborg och vissa andra orter. Jag gjorde detta därför, att järnvägsstyrelsen har sina perioder, när det gäller vissa anläggningar. Det fanns en tid, som icke är så långt avlägsen, då vi sysslade huvudsakligen med anslag till dubbelspår, av vilka många visat sig vara obehörliga. Det fanns en annan period, då vi sysslade med anslag på tiotals miljoner kronor till rangerbangårdar, av vilka de flesta äro obehörliga. Vi ha också under några år haft att behandla frågor om anslag till verkstadsanläggningar, vilka ha blivit alldeles för dyra och alldeles för stora, så att man i vissa av dem haft arbete endast varannan dag. Det kan väl inte vara ur vägen, att man i detta sammanhang fäst uppmärksamheten därpå.

Herr Bergqvist nämnde slutligen något om en järnvägsbyggnad, som utförts vid Umeå till en hamn, där det icke fanns något vatten. Det är en historia för 30 år sedan. Järnvägsstyrelsen föreslog då, att staten skulle bygga en bana ned till en hamn, dit inga fartyg kunde gå in, därför att »hamnen» saknade vatten, och riksdagen gick naturligtvis med på saken, och banan byggdes. Jag

anser, att det hade varit lyckligt, om någon också den gången sagt ett förnuftigt ord.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Walles: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma med herr Rosén vad berör föreliggande ärende. Jag har dock begärt ordet i anledning av att herr Bergqvist ville låta påskina, att det skulle vara omöjligt att låta verkställa dessa reparationer å redan befintliga verkstäder. Jag kan icke anse, att det finnes något skäl för detta påstående, och jag vill ifrågasätta, huruvida det icke skulle bli billigare att kosta på transport av dessa vagnar ned till redan befintliga verkstäder än att betala ränta och amortering på det här ifrågasatta beloppet. Även om man skulle räkna med ett så stort behov av reparationer som 150 per år, skulle det ändå, tror jag, ställa sig billigare. Jag tycker, att vi skola se på denna fråga blott och bart ur ekonomisk synpunkt.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindblad: Herr talman! Denna fråga har varit föremål för ganska ingående överläggningar på avdelningen, därför att man från början ansåg, att det belopp, som här begärts, var synnerligen högt, och man trodde, att andra utvägar skulle kunna stå till buds, varigenom man kunde komma ifrån denna utgiftspost. Vi hade uppe icke mindre än fyra representanter för järnvägsstyrelsen, som förhördes i olika avseenden, och vi hava sedan haft besök av deputationer från Boden, som givit uttryck åt sina åsikter i frågan. Efter ytterligare penetrerande av ärendet kommo vi omsider till den uppfattningen, att man väl ändå knappast kunde motsätta sig järnvägsstyrelsens förslag om att få driften ordnad på ett mera rationellt sätt än som nu är fallet vid verkstaden i Boden. Jag förstår mycket väl, att det kan göras invändningar, men järnvägsstyrelsen utgår ju ifrån att det inom varje distrikt skall finnas en större verkstad, som kan mottaga den väsentliga delen av reparationer och andra arbeten, som följa med driften. Sedan blir det på en del andra ställen inom distriktet smärre verkstäder, där man kan företaga vissa mindre reparationer. Det distrikt, som det här är fråga om, har ju redan fått en verkstad vid Notviken, men den är icke så fulländad, att den fyller de krav, som ställas på densamma, innan den blivit ytterligare utbyggd. Bodens verkstad är för gammal och omodern och för trång, så att man där icke utan ganska stora kostnader kan åstadkomma de nödiga reparationerna. Det är icke ens möjligt att åstadkomma dem, därför att därtill fattas de tekniska hjälpmedel, som böra finnas vid en sådan verkstad. Efter att hava överlagt om saken flera gånger inom avdelningen funno vi oss som sagt icke kunna taga hänsyn till de framställningar, som gjordes ifrån Boden, vilka ju närmast rörde sig om förflyttningen av arbetare och minskningen av skattekrona, utan vi måste säga oss, att det med tillämpande av sådana principer skulle vara omöjligt för järnvägsstyrelsen och för statens affärsdrivande verk överhuvud taget att åstadkomma en ekonomisk och rationell drift vid verkstäderna. Nu är det väl så, att det åtminstone under en tid framåt blir en liten verkstad i Boden, där en del reparationer göras av sådana vagnar, som gå på norra stambanan. Den blir då lagd under en gemensam driftsstyrelse, som får sitt säte i Notviken. Man kan icke vid en sådan verkstad som Bodens behålla en driftsstyrelse av samma omfattning som för närvarande, utan man får väl se till, att det även därvidlag ekonomiseras.

Med den ökning av malmtrafiken, som ju efter alla uppgifter väntas komma till stånd, är det väl nödvändigt för statens järnvägar att stå så pass rustade,

Ang.
uppförande av
ny malm-
vagnsverkstad
vid Notviken.

(Forts.)

Ang. uppförande av ny malmvagnsverkstad vid Notviken.
(Forts.)

att de kunna underhålla den materiel, som är behöflig för driftens behöriga gång. Vi hava således på avdelningen icke kommit till annat resultat. När saken kom till statsutskottet, hade däremot många olika prepareringar skett, efter vad man kan förstå, ty där uppstod en ganska stark vind emot avdelningens förslag, men som synes är det icke någon på fjärde avdelningen, som är med bland reservanterna. Vi voro efter ingående prövning på det klara med att det för oss var omöjligt att motsätta oss järnvägsstyrelsens krav på en verkstad, där man kunde ekonomiskt sköta de uppgifter, som åligga järnvägsstyrelsen med hänsyn till uppgörelserna med malmbolagen.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Rosén**: Jag tror, att den siste ärade talaren tager miste. De preparationer, varom han talade, ha nog ägt rum på avdelningen. I utskottet förekommo de mig veterligen icke.

Herr **Lindblad**: Herr talman! Det finnes korridorer i detta hus, där många prepareringar ske.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande punkterna 1—3 av utskottets hemställan och särskilt rörande punkten 4 av samma hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna 1—3 hemställt.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen i enlighet med de beträffande punkten 4 gjorda yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i denna punkt hemställt; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Rosén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 123 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammararens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr andre vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 57.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av väckta motioner angående ändringar i väglagen;

nr 55, i anledning av väckt motion angående åtgärder för främjandet av småbruksundervisningen; samt

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående ordinarie reservationsanslaget till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial:

nr 57, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar; och

nr 58, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1925 försålda eller bortbytta tomter och områden.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 9.29 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 14 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 8 A, i anledning av dels vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar, dels ock åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta motioner;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1926—1927 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1926—1927 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från inbetalning till kyrkofonden av vissa för avlöning åt extra-ordinarie präster i Stockholm utbekomna medel;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet m. m.;

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till befattningshavare vid länsstyrelserna;

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skyddskoppypningen;

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till offentliga arbetsförmedlingen i riket m. m.; samt

nr 229, i anledning av inom riksdagen väckta motioner angående anslag till anordnande av s. k. folkhögskolekurser i Härjedalen.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åläggande av skyldighet för ägare av fastighet i stad att utgiva ersättning för anläggning av gata och kloakledning så ock att i visst fall upplåta mark till gata; och

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin ävensom av lagen den 27 november 1925 (nr 463) om utsträckt tillämpning av förstnämnda lag, m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 27 och 28, statsutskottets utlåtanden nr 124—126, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 8, sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 9, bankoutskottets utlåtanden nr 46—49 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 59 och 60.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber få hemställa, att å föredragningslistan vid morgondagens plenum konstitutionsutskottets utlåtande nr 27 och samma utskotts utlåtande nr 28 måtte placeras närmast efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 26; övriga ärenden i vanlig ordning.

Denna hemställan bifölles.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.42 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
